

V vseh občinah celjskega okraja vlada veliko zanimanje za predosnutek nove ustave. To je razveseljivo, saj je predosnutek namenjen našim delovnim ljudem, ki se morajo dobro spoznati s temeljnimi načeli nove ustave, dosedanjimi dosežki, perspektivo in vsebinskimi premiki, ki so narokovali novo ustavo. Nova ustava je namenjena človeku — proizvajalcu in upravljalcu, saj se v njej vseskozi prepleta osnovno ustavno načelo — samouprava delovnega človeka. Tako tudi prvič v zgodovini človeštva stopa v ospredje človek, kot nosilec vseh dolžnosti in pravic naše družbene skupnosti.

Prav zaradi tega ima pri tolmačenju predosnutka nove ustave Socialistična zveza, kot najmočnejša politična organizacija naših delovnih ljudi, zelo velike in odgovorne naloge. V okraju in v posameznih občinah so že določili aktivne razgledanih ljudi, ki bodo ne le tolmačili načela predosnutka, temveč tudi odgovarjali na vprašanja obččanov. Pri tej obsežni in odgovorni nalogi pa bodo morali sodelovati tudi sindikati in delovnih kolektivih, strokovna društva, delavske univerze, množične organizacije, šole itd.

Pričakovati je, da bo množična razprava o predosnutku ustave našim ljudem v mestih, na vasi in v delovnih kolektivih pojasnila vrsto za njih nejasnih vprašanj, hkrati pa sprožila obilico mnenj, predlogov in pobud, ki bodo še posebej zanimive za naše organe v komunah pri dokončni izdelavi občinskih statutov. Zato bo temeljita razprava tudi dragocen pripomoček za dokončno formulacijo občinskih statutov v skladu s principi naše politike.

Ze sedaj je veliko zanimanje za predosnutek nove ustave. Občani želijo pojasniti na razna konkretna vprašanja s področja kmetijstva, obrtništva, kako je glede lastniške pravice in dedovanja itd. Razen tega dajejo svoja mnenja o delitvi po delu, planiranju in se pač najbolj zanimajo za tisto, kar je njim najbližje. Vsekakor pa bodo razprave, če bodo skrbno pripravljene, dobile nedvomno vedno bolj širok značaj.

V našem okraju so dobili ljudje s časopisi okoli 40.000 izvodov predosnutka ustave, v tej številki pa objavljamo izvleček iz ekspozice tov. Edvarda Kardelja na zadnjem zasedanju Zvezne ljudske skupščine. Nekateri večji delovni kolektivi v okraju bodo ta ekspozice tudi razdelili svojim članom, čez nekaj dni pa bo med članke Socialistične zveze razdeljena še brošura z vsem najvažnejšim gradivom o predosnutku nove ustave v 5000 izvodih.

Vse to kaže, da je zanimanje za novo ustavo med našimi ljudmi vedno bolj živo. S tem, da se bo toliko obččanov seznanilo z ustavnim gradivom, lahko pričakujemo še bolj stvarno in plodno razpravo. Tudi naš list bo sproti spremljal razpravo s terena in objavjal pripombe naših delovnih ljudi, njihove predloge in mnenja.

Široka in temeljita razprava o predosnutku bo omogočila, da bo nova ustava delovala v vseh porah družbenega življenja, da bo prodrla v zavest slehernega občana in mu dejansko tudi dala v roke osnovno ustavno dolžnost in pravico človeka — upravljalca, ki bo tako postal preko razvejanega samoupravnega mehanizma resnični nosilec oblasti v naši družbeni skupnosti.

-ma-

televiznik

Veličasten sprejem visokega sovjetskega gosta PREDSEDNIKA PREZIDIJA VRHOVNEGA SOVJETA ZSSR L. BREŽNJEVA

Na svoji poti po Sloveniji je v ponedeljek obiskal predsednik prezidija Vrhovnega sovjeta ZSSR Leonid Brežnev tudi mlado rudarsko mesto Velenje. V njegovem spremstvu so bili vsi sovjetski gostje, ki so prišli na obisk v Jugoslavijo. Visoke goste so na poti spremljali: Podpredsednik Zveznega izvršnega sveta tov. Aleksander RANKOVIČ, sekretar CK ZKS tov. Miha MARINKO, podpredsednik Zvezne ljudske skupščine tov. Franc LESKOSEK-Luka in mnogi drugi visoki predstavniki zveznih ter republiških političnih in oblastnih forumov.

Prihod visokega sovjetskega gosta je v ponedeljek dopoldne spravljal na noge vse kraje ob cesti od Vranskega do Velenja. Vransko, Sempeter, Zalec, Petrovče in ostale vasi vzdolž avtoceste so bile v zastavah, slavolokih in cvetju. Ze ure pred napovedanim časom prihoda so bili ob cesti zbrani prebivalci, zlasti pa šolska mladina z jesenskim cvetjem in zastavicami v rokah. Kolona z visokimi sovjetskimi in jugoslovanskimi predstavniki je potovala po našem okraju skozi špaliir ljudi, ki so navdušeno pozdravljali in vzklikali jugoslovansko-sovjetskemu bratstvu in sodelovanju.

Nad vse svečano pa je pričakovalo prihod gostov Velenje. Rudarji so bili ta dan prosti, saj so delali v nedeljo, da bi lahko dostojno pozdravili goste. Poleg Velenčanov se je na trg pred kulturnim domom zbralo tudi veliko ljudi iz Celja in ostalih občin, tako da je bil ogromen trg prekrit z množico. Pred kulturnim domom je bil postavljen poseben oder, ki so ga zasedli pevci iz vse Saleške doline. Za prostorom za goste je bil piramidast oder, na katerem je bil cel grozd deklic z velikimi šopki nageljev. Pisano množico je slikovito dopolnjevalo okoli 600 rudarjev v rudarskih uniformah, ki so vzdrževali red v špaliirju. Pesmi so odmevale

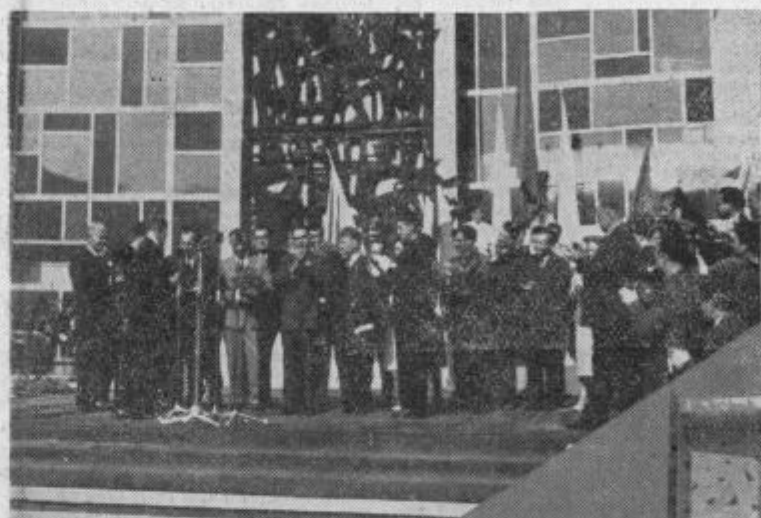
med ponosnimi stavbami in godbe so igrala koračnice ter narodne in borbene pesmi.

Točno ob določenem času so zagrmel salve — znak, da je kolona pričakovanih visokih državnikov prispela. Množica je zvalovila. Roke so se dvignile v živahnem mahanju, iz tisočih grl so privrel pozdravni vzkliki, gost dež cvetja se je vsul na odprti avtomobil, v katerem se je pripeljal predsednik Brežnev s svojimi jugoslovanskimi gostitelji.

Pred upravno palačo so bili visokemu gostu predstavljeni politični in oblastni predstavniki okraja in občine ter predstavniki velenjskega rudnika. Le-ti so se nato pridružili skupini visokih gostov in se med množico po dolgem rdečem tepihu, zasutim s cvetjem napotili na stopnišče pred kulturnim domom. »Groz« deklic v oblekah vseh barv se je razpršil med goste in jim razdelil šopke. V trenutku se je na njihovo mesto povzpela grupa zastavonoš. Nastala je živa slika, katere jedro sta bila fanta v slovenski in ruski narodni noši, z zastavama svojih dežel v roki in objeta prekramen. Množični zbor je v spremstvu godbe zapel pozdravno pesem in med navdušenim vzklikanjem so gosta pozdravili predstavniki kolektiva in občine.

Nato je pred mikrofon stopil predsednik Vrhovnega sovjeta ZSSR Leonid Brežnev in spregovoril zbrani množici. V svojem govoru se je zahvalil za veličasten sprejem, obširno govoril o prizadevanjih sovjetskega ljudstva, jugoslovanskih narodov in drugih miroljubnih sil za sodelovanje in mir v svetu, opisal je napore sovjetskih ljudi za gospodarski in znanstveni progres prve države socializma, njih prizadevanja za izgradnjo in razvoj komunizma. Posebej je poudaril vedno bolj pristne in tesne vezi med jugoslovanskimi in sovjetskimi narodi, podčrtal je pomen in vlogo velenjskega kolektiva v izgradnji socializma v Jugoslaviji, pri čemer je uporabil stavek, da je »velenjski rudarski kolektiv« med najvažnejšimi odredi delavskega razreda v Jugoslaviji.

● V TEJ ŠTEVILKI: EKSPOZE EDVARDA KARDELJA O PREDOSNUTKU NOVE USTAVE

Visokemu gostu so nato izročili darila predsednik upravnega odbora, predsednik delavskega sveta in predsednik sindikata — vsi trije v črnih rudarskih uniformah.

Zbor in recitatorji so v spremstvu godbe izvedli krajši pevski in recitatorski program, vmes pa so zapeli tudi nekaj ruskih pesmi.

Po kratkem pomenku v upravni zgradbi, so se nato gostje peljali skozi novo Velenje, si ogledali športni park, jezero in jašek v Prelogah. Soproga predsednika Brežnjeva si je v spremstvu tovarišice Rankovičeve ogledala stanovanje družine v enem izmed stanovanjskih blokov. Po ogledu so se gostje udeležili svečanega kosila v hotelu »Paka«, nato pa odpotovali po isti poti nazaj proti Ljubljani.

Velenje je v svojo kroniko zapisalo ta svečan dogodek, ta velik obisk z velikimi črkami.

Izvršni odbor naj bo gibčen

Na nedavni seji izvršnega odbora občinskega odbora SZDL v Smarju pri Jelšah so izvedli reorganizacijo tega pomembnega političnega organa. Doslej je izvršni odbor štel 13 članov. Da pa bi bil gibčnejši, so ga zožili na 9 članov, vendar so v njem zastopani predstavniki vseh najpomembnejših zvrsti političnega in družbenega življenja v občini. Ta organ se bo lahko po potrebi česče sestajal in naglo ukrepal.

USTAVA v zavest vsakega občana

Naj ne bo nikogar, ki se ne bi seznanil z ustavnim gradivom, kot ga daje predosnutek. To ne sme ostati samo želja. Spoznavanje ustavnih načel je pravica in dolžnost vsakega občana, ki naj pomaga novo ustavo krojiti s svojim živim sodelovanjem. Občinski odbor SZDL v Smarju pri Jelšah je osnoval dvajsetčlanski aktiv za pojasnjevanje ustave, ki mu predseduje sodnik okrajnega sodišča v Smarju pri Jelšah Ivo Babič. Pomenki o predosnutku ustave bodo v prihodnjih dneh organizirani v sleherni vasi, za vsako krajevno organizacijo in delovni kolektiv. Dogovorili so se, da bodo vodne besede v razpravo o naši temeljni listini vsaj v večjih središčih in občini poslanci. Obseg gradiva je velik, zato aktiv izdeluje več programov, ki bodo prilagojeni interesom občanov na posameznih področjih.

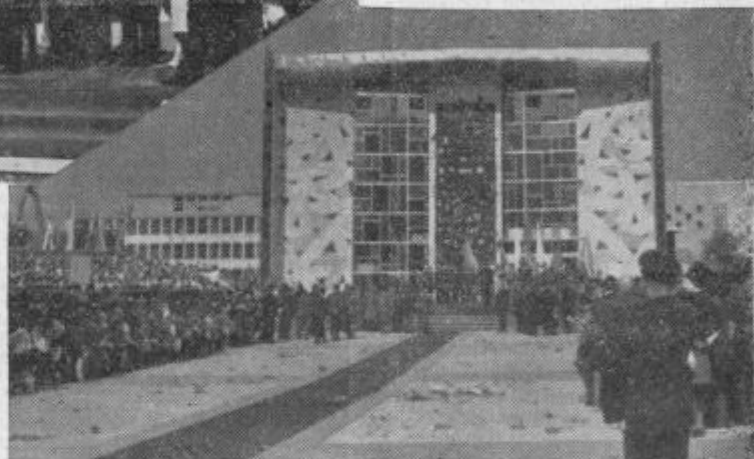
VREME

VREMENSKA NAPOVED
za čas od 4. do 14. oktobra
Padavine z ohlaiditvijo je pričakovati okoli 6. in okoli 13. oktobra. Drugače bo lepo in suho vreme.

Dr. V. M.

Celje, 5. oktobra
Leto XII, šte. 39
GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE
DELOVNEGA LJUDSTVA
OKRAJA CELJE
ODGOVORNI UREDNIK
TONE MASLO
LIST IZDAJA IN TISKA
CASOPISNO PODJETJE
»CELJSKI TISK«
CENA IZVODU 20 DIN

Spodaj: Visoki gostje na poti k ploščadi pred Kulturnim domom. Spremljalo jih je navdušeno vzklikanje množice, pozdravljala jih je pesem iz grl stoterih pevcev. Levo: Visoki sovjetski gosti z jugoslovanskimi, republiški, okrajnimi in občinskimi političnimi predstavniki pred pročeljem Kulturnega doma ob veličastnem sprejemu v Velenju.

KONFERENCA MLADINE CELJSKE OBČINE

NI VZROKA ZA MALODUŠJE

V nedeljo je bila prva občinska konferenca Ljudske mladine v celjskem okraju. Pripravili so jo Celjani, ki so za osnovno temo na konferenci izbrali probleme mladih proizvajalcev. Konference so se poleg ostalih gostov udeležili tudi predstavniki občinskih komitejev Tuzle, Zrenjanina in Vinokovca, s katerimi je mladina celjske občine navezala prve stike že pred osmimi leti. Doslej so sodelovali samo na športnem področju — vsako leto so bile namreč v enem izmed teh krajev igre »Bratstva in enotnosti«, na nedeljski konferenci pa so se dogovorili za izmenjavno izkušnjo iz tudi drugih dejavnosti Ljudske mladine. Pomemben pa je tudi sklep o tem, da bodo prihodnje leto vključili v igre »Bratstva in enotnosti« še dvoje mest iz Makedonije in Črne gore.

Ko so na konferenci pregledali realizacijo sklepov lanske konference, so ugotovili, da je organizacija Ljudske mladine v letošnjem letu močno napredovala. To velja ne samo za sistem in metodo dela občinskega komiteja, temveč tudi za vse aktivne Ljudske mladine celjske občine, ki so se skoraj vsi uspešno vključili v reševanje problemov svojega kolektiva — tako šole, kot gospodarske organizacije. Tega pa žal ne bi mogli trditi za organizacije v krajevnih skupnostih. V celjski občini dela namreč samo en tak aktiv in je vključevanje mladine v krajevno samoupravo prav gotovo eno najbolj neobdelanih področij. Isto velja tudi za vsake organizacije Ljudske mladine, ki so se vse preveč posvečale kulturno zabavni dejavnosti in premalo razpravljale o nalogah kmetijstva ter o ostalem, kar bi mladino, ki živi v vasi, moralo zanimati.

Idejnovzgojno delo med mladino je v preteklem letu doživelo nekaj sprememb. V celjski občini so izbrali predvsem take oblike, ki so uspevale na vasi, zakaj ta del mladine je najbolj potreben idejne vzgoje. Na konferenci pa se je pokazalo, da so še vedno premalo pozornosti posvečali interesom mladih ljudi. Zato ni čudno, da marsikatera oblika idejno vzgojnega dela ni uspela.

Na konferenci so izredno veliko govorili še o mladinskih delovnih brigadah. Tu mladina celjske občine ni opravila svoje dolžnosti, številčno namreč. V mladinskih delovnih akcijah je bilo samo

okoli dve sto mladincev, čeprav bi jih bilo moralo biti dve sto devetdeset. Po uspehih pa celjske brigade niso prav nič zaostajale za ostalimi. Nasprotno, celjske brigade so se z avtoceste »Bratstva in enotnosti« vračale z najvišjimi priznanji.

Celjska občinska konferenca Ljudske mladine je bila prva občinska konferenca v Jugoslaviji. Morda je tudi to eden izmed razlogov, da konferenca ni uspela tako kot smo pričakovali. Če bi sodili aktivnost Ljudske mladine celjske občine po tej konferenci, bi mladini prav gotovo napravili veliko krivico. Na konferenci smo pogrešali predvsem tiste zdrave dinamike, ki so je bile dosedanje celjske konference tako polne, tistih naprednih besed mladih ljudi, ki bi potrjevale, da je mladina odločujoč činitelj v našem družbenem življenju, in tiste zdrave revolucionarnosti, ki jo mladim ljudem vedno in povsod pripisujemo. Kljub temu, da se je vodstvo konference trudilo, da bi ohranilo vzdušje, ki bi na konferenci moralo biti, smo imeli občutek, da je celjska mladina šla na konferenco le še kakšen teden ali dva prehitro. Letošnje konference Ljudske mladine naj bi bile zasnovane po sodobnejšem, novem konceptu, naj bi bile v skladu s pomembnimi dogodki bližnje preteklosti, z nalogami mladine ob novi ustavi itd. Celjska občinska konferenca prav gotovo ni bila taka.

Ne bilo bi prav, če bi zdaj zapadli v malodušje. Program, ki so ga na konferenci zasnovali, nedvomno ni slab in je dokazal, da mladina ve, kje ji je mesto.

FRANČEK RIBIČ - PREDSEDNIK OBČINSKEGA KOMITEJA LMS CELJE

Na občinski konferenci Ljudske mladine Slovenije v Celju so izvolili novega predsednika občinskega komiteja tovariša Frančka Ribiča. Tovariš Ribič je znan mladinski družbenopolitični delavec in je že doslej opravljal na občinskem komiteju LMS odgovorne dolžnosti. Dosedanji predsednik občinskega komiteja tovariš Fredi Golavšek je odšel na študij. Obema tovarišema želimo mnogo uspehov.

Predsednik prezidija Vrhovnega sovjeta ZSSR Leonid Brežnev v spremstvu podpredsednika ZIS tov. Aleksandra Rankoviča in direktorja rudnika Velenje tovariša Nestla Žganka

IZVOZ-gospodarska nujnost

Ko je na zadnji seji upravnega odbora gospodarske zbornice v Celju njen podpredsednik Fedor Građišnik analiziral osemesečno gibanje proizvodnje v industrijskih podjetjih celjskega okraja, je med drugim ugotovil, da je industrija v tem času letošnjega leta dosegla nekaj nad 64 odstotkov vrednosti fizičnega obsega proizvodnje. Podatki zadnjih mesecev, je še dejal, da prehaja industrijska proizvodnja v tisto aktivnost, kot jo predvideva družbeni plan. Gre torej, vsaj v povprečju, za boljše izpolnjevanje planskih obveznosti. Ne glede na to pozitivno oceno in dejstvo, da je v zadnjih mesecih prišlo tudi do umiritve osebnih dohodkov, ali bolje rečeno do njihove vskladitve s proizvodnimi uspehi in realizacijo, pa je opozoril na naravnost zaskrbljujoč porast zalog gotovih izdelkov.

Zlasti občutno so zaloge narasle v kovinski industriji (prednjači celjska Emaljirka), nadalje v tekstilni, usnjarski in deloma tudi v lesni. Hkrati s to ugotovitvijo pa je navezal nujno potrebo po povečanju izvoza, ki postaja prava gospodarska nujnost.

V nadaljevanju zasedanja so se člani upravnega odbora gospodarske zbornice za celjski okraj seznanili še s stanjem in problematiko turizma in gostinstva v okraju. Nekaj uvodnih misli o tem je podal podpredsednik zbornice Karl Vitez. Kot vse kaže dobiva turizem v našem gospodarskem življenju eno najvišjih mest. To potrjuje tudi višina kreditov, ki bo prihodnje leto odobrena za rešitev vrste perečih problemov te, za nas izredno pomembne gospodarske dejavnosti.

Končno je upravni odbor gospodarske zbornice sprejel predlog o ustanovitvi, oziroma o delu enajstih svetov ter novo organizacijsko shemo zbornice.

an

mb

Zadovoljiva ocena turistične sezone

Konec preteklega tedna je bila seja upravnega odbora Celjske turistične zveze, na kateri so med drugim ocenili letošnjo turistično sezono. Ta ocena je bila zadovoljiva, saj se je v primerjavi z lanskim letom povečalo število nočitev v celoti, zlasti pa še število nočitev tujih gostov. Tako je bilo domačih nočitev 348.527 ali za 0,7 odstotkov več kot lansko leto; inozemskih pa 38.580 ali za 27,5

odstotkov več kot lani. V celoti pa se je število skupnih nočitev povečalo za 2,3 odstotka. Sejo upravnega odbora Celjske turistične zveze pa so izkoristili še za to, da so 33 zaslužnim turističnim delavcem podelili častne znake Turistične zveze Slovenije. Razen tega so za novega podpredsednika zveze izbrali tovariša Karla Viteza, podpredsednika okrajne gospodarske zbornice.

SPOMINI IN DELOVNI USPEHI

PRAZNIK OBČINE ŠOŠTANJ

8. oktober slavijo v šoštanjski občini že vrsto let. Ta dan je izredno pomembna mejnica tega območja, saj so pred 21. leti naši prvoborci v smelem naletu in s taktično preudarnostjo zavzeli mesto Šoštanj in tako kmalu po okupatorjevi zmagi jasno dokazali, da so neupogljivi, nezlomljivi. Te dni je torej padla prva »nepremagljiva« fašistična postojanka v Sloveniji.

Letos bo glavna proslava občinskega praznika v Zavodnji, v partizanski vasi, kjer so naši borci vedno našli zavetje, v kraju, kjer so partizanske enote slavile velike zmage nad številno močnejšim sovražnikom. In prav v tej vasi bo praznovanje združeno z velikim pridobitvijo, in sicer otvoritvijo kulturnega doma. V dneh edinstvenega pohoda zmagovite štirinajste divizije je v Belih vodah pri Zavodnji omahnil v prerano smrt Šoštanjčan, največji partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh. Naša hotenja o lepšem, človeka vrednejšem življenju, s katerimi so prežete vse Kajuhove pesmi, pa vsak dan porojevajo nove delovne zmage, nove sadove, nove uspehe.

Pred samo proslavo bo v Zavodnji tudi svečana seja občinskega ljudskega odbora. Posvečena bo spominom in uspehom. Prvi napad na mesto v Sloveniji...

Sredi septembra 1941. leta je Pohorska četa po zmagi na Pesku krenila na Graško goro in začela s svojim delovanjem na šaleškomišlinskem področju. V teh dneh jo je obiskal Dušan Kveder-To-

maž. Četa ni izvedla večjih akcij, kajti pripravljala je nekaj večjega, pomembnejšega.

V prvih dneh oktobra sta se ji na čudovito konspirativni način pridružili še Savinjska in Revirska četa in tako so se te tri štajerske čete 4. oktobra združile v Prvi štajerski bataljon in njihova prva večja naloga je bila: napad na Šoštanj. V teh dneh je vodil bataljon Jože Letonja-Kmet. Podatke za napad pa je zbral Bombi-Božo Mravljak.

Bataljon se je z Grmade spustil v gozd Leženj, odkoder je v noči 7. oktobra odšel na Gorice pri Šoštanju, se razdelil v skupine, postavil močne zasede v Družmirju in prav tako v Penku; slednja skupina je imela nalogo, da minira most, čigar detonacija je tudi bila znak za napad.

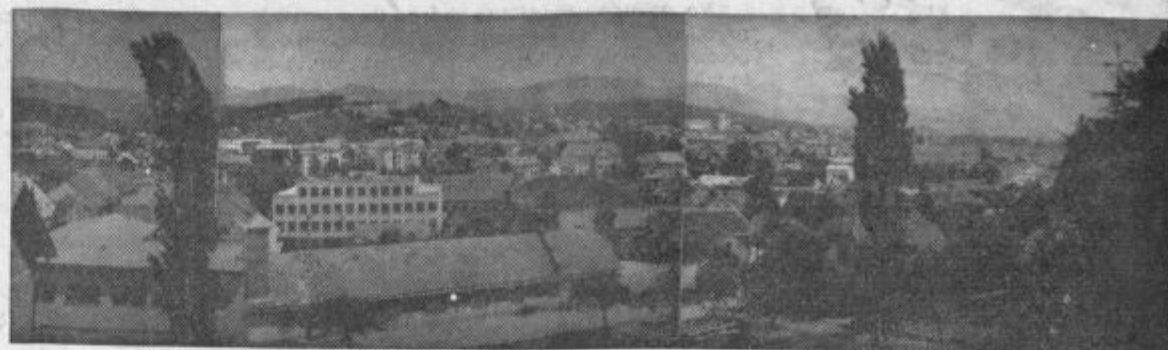
Pretrgali so vse telefonske zve-

ze in blokirali orožniško postajo. Ob 23. uri je odletel most v zrak in borci Prvega štajerskega bataljona so z vzklikanjem in močnim streljanjem kmalu postali gospodarji mesta. Okupatorski veljaki in izdajalci so se umaknili na varno, kajti ravno ta večer so imeli v Sokolskem domu sestanek s predstavniki okupatorske vojske.

Dobri dve uri so partizani prepevali po mestu, izvedli sedem rekvizicij in zažgali žago ter skladišče lesa, last okupatorskega župana.

Okrog poldruge ure v jutru je udaril plat zvona pri šmihelski cerkvi — znak za umik. Partizani niso imeli v svojih vrstah žrtev, Nemci pa so v poročilih omenili tri.

Ta prvi napad na mesto je bil dobro pripravljen in izveden kot

pravo vojaško dejanje, obenem pa je bil to prav klasičen primer partizanske taktike. Najdragocenejšje je nedvomno velik moralni ugled, ki so si ga partizani priborili s tem napadom. Glas o tem napadu je prodrlo celo do slovenskih pregnancev v Srbijo.

Tako je v tej mali temnozeleni dolini vstal človek, pritačnil baklo svobode k zlu, da mu je v svojem krčevito zlohotnem umiranju svetilo.

ŠALEŠKA DOLINA - INDUSTRIJSKI BAZEN

Velik je bil delež Šaleške doline v skupnem boju za osvoboditev — v boju za doseg »lastnih Karmic«, v boju za doseg tistih osnov, odkoder je krenila veličastvena pot našega naroda naproti človeka vrednemu življenju — socializmu in komunizmu.

Ni zgolj slučaj, da se je pomladi leta 1944 šef Spodnje Štajerske obrnil s grožnjami in s prilozovanjem na prebivalce Šaleške doline z edinstvenim proglasom, v katerem jih poziva, naj se ne vključujejo v vrste takrat z zmagajimi slavne štirinajste divizije, češ, da jih bodo prevarili in izkoristili. Niti ni slučaj, da pomeni leto 1943 veliko prelomnico v narodnoosvobodilnem gibanju na področju Šaleške doline; pod vodstvom tovarišev Kristl Ulriha in Izaka Polha je v tem letu svojstven začetek prehoda iz strogo zaporniškega sistema v najbolj masovno povezavo odporniškega gibanja in rasti nove oblasti OF v Šaleški dolini. In gotovo ni slučaj, da je ravno Šoštanj prvo mesto v Sloveniji, katerega je napadel Prvi štajerski bataljon.

Predvojno revolucionarno gibanje v Šaleški dolini je kmalu in močno razrahljalo trdo ledino polproletarcev in kmečkega življa ter jih povedlo v tokove naprednega gibanja pod vodstvom prekaljenih borcev — proletarcev. Šaleška dolina je bila kraj okrožnih in pokrajinskih konferenc SKOJA in Partije, je bila kraj večmesečnega zatočišča članov Centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije, je bila izredno razgiban kraj z napredno komunistično usmerjeno delavsko in intelektualno mladino, iz vrst katere je zrasel naš velik pesnik narodnoosvobodilnega boja in glasnik novega dne — Karel Destovnik Kajuh.

Sovražnikovo nasilje je v letih okupacije prešlo meje človeške domišljije, a vendar je nenehno raslo število aktivnih borcev in tistih, ki so podpirali borbo, in to vse do končne zmagave — podpisa kapitulacije komandanta nemških sil na Balkanu, nemškega generala von Lehra v Topolšici pri Šoštanju.

Sledilo je prav tako svetlo obdobje — obnova. Vrstile so se nenehne in neslutene delovne zmage prebivalcev Šaleške doline, med

katerimi je prednjačil velenjski rudar, ki je v svojem delovnem zanosu ne le obnovil, temveč dohitev in prehitel evropske delovne učinke in z drugim vred postavil svoj življenjski standard na osnove z načelom: plačilo po vloženem delu.

Dandanes je šoštanjska občina, čeprav po razsežnosti najmanjša, vendarle po razvitosti in gospodarski moči med prvimi v celjskem okraju.

Poznana je po bazenu velike rezerve lignita, termoelektričnem gigantu ter tovarni usnja v Šoštanju. S 84 odstotki nekmečkega prebivalstva in 6500 zaposlenimi, kar je slaba tretjina vseh prebivalcev občine, kaže na tipično industrijsko komunjo; po osnovni gospodarski veji pa jo marsikdaj upravičeno imenujemo rudarska komunja.

Od 150.000 ton predvojne letne produkcije lignita je kolektiv velenjskih rudarjev na najboljši poti, da v letošnjem letu doseže 2,5 milijona ton premoga. Še pred devetimi leti je rudnik proizvajal komaj petino današnje proizvodnje. Rudnik je s svojo vsestransko problematiko vseskozi dajal osnovni ton razvoju komunje. Tako je v dobrih desetih letih zrasklo popolnoma novo mesto, ki ima danes že okrog sedem tisoč prebivalcev. Za takšen razvoj je družba vložila precejšnja sredstva, vsekakor pa je izredne važnosti, da je kolektiv sam vložil iz lastnih skladov okrog 3 milijarde. Še posebej pa je bil velik doprinos k skupnim uspehom tudi večletno prostovoljno delo.

Zaloga premoga pa so omogočile termoelektrarno v Šoštanju, ki ima kapaciteto 135 MW in lahko proizvaja milijardo KW električne energije letno. Priključena je na jugoslovansko omrežje in služi za kritje konic v potrošnji in kot pomoč v sušnih mesecih, to je v času, ko naše hidrocentrale slabo delujejo. Prav tako sodi med poznana podjetja tovarna usnja, ki proizvaja svoje izdelke po tradicionalnem postopku že 175 let. Pred dvema letoma je začela z rekonstrukcijo kromovega obrata, ki bo konec letošnjega leta predan poizkusni proizvodnji.

Izredno perspektivno industrijsko podjetje v občini je postala

tovarna gospodinjinske opreme »Gorenje« v Velenju, ki ima naravnost skokovito rast. Pomembno pa je za Šaleško dolino, ker zaposluje žensko delovno silo, kar je še nedvomno dokaj nerešeno vprašanje komunje. Pomembnejši podjetji šoštanjske občine sta nedvomno tudi lesno industrijski kombinat, ki se bavi s primarno obdelavo iglavcev, stavbnim mižarstvom in proizvodnjo lesne volne, ter Galanterija v Šoštanju, ki izdeluje gumbe vseh vrst in priznana pohištvno okovje iz umetnih mas.

Z izvozom so v občini Šoštanj začeli šele z letom 1961 in še to v zelo skromnem merilu. Izvozniki so predvsem tovarna gospodinjinske opreme »Gorenje«, lesno industrijski kombinat v Šoštanju in tovarna usnja v Šoštanju. V letošnjem letu bodo predvidoma izvozili za okrog 190 milijonov vrednosti, in to v glavnem v Zahodno Nemčijo in na Poljsko.

Proizvodne možnosti za izvoz so uravnane s potrebami celotnega jugoslovanskega gospodarstva. Kljub težavam našega gospodarstva kažejo poletni meseci in prav tako sedanje stanje, da vsi delovni kolektivi vlagajo napore, da bodo dosegli predvidene količine. Vrednost celotne proizvodnje je v letu 1962 se bo dvignila na okrog 20 milijard dinarjev, narodni dohodek pa na 8 milijard.

Kmetijstvo v Šaleški dolini ima v glavnem nalogo preskrbe z mlekom, mesom in vrtnarskimi proizvodi. V socialističnem sektorju je samo 5,2 odstotka vseh obdelovalnih površin. Ukrepi, ki jih vršijo na kmetijskem gospodarstvu Salek s selekcijo in izboljšanje hranljivosti krme, bodo nedvomno v bodoče povečali molznost ter krili večino potreb same doline.

Posebni pa so pogoji za proizvodnjo zimske vrtnarske proizvodnje zaradi toplovdnega ogrevanja. Na površini 5000 kvadratnih metrov so v 6 mesecih proizvedli 26 ton paradiznika, 12 ton kumaric in mnogo zelenjavnih sadik. Letos pa grade tople grede za ostale vrtnarske proizvode.

Poljedelskih zemljišč, ki jih je mogoče obdelovati z vsemi sodobnimi agrotehničnimi metodami, je pravzaprav malo, le okrog 700 ha; tu pa že kar zadovoljivo vrši kmetijska zadruga kot interesen odkup, saj je že v letošnjem letu odkupila blizu 20 ha. Bolj pereče je stanje višinskih predelov, kjer bo k rešitvi moralo največ prispevati gozdno gospodarstvo z odkupom ali najetjem za pogozditev.

Bilo je še

Ljudje so bili vznemirjeni nad dogodki. Zgorela je Haukejeva žaga in padla sta dva narodna izdajalca, medtem ko so Nemci vseposod zmagovali in gazili širjave in človeka.

Vse je prišlo tako nenadno, tako nedoumljivo in grozljivo kot siva jesen, ki je ovladala izgorela polja in potemnila gozdove.

Nekaj dni po napadu so tuji nenaodoma sklicali zborovanje sredi trga. Velik, nadut tujec je kričal, da bi prekril svojo bojazen: »Svojat ste, ki jo moramo vzgojiti, svojat, ki ji moramo odtočiti odvečno barbarstvo kri. Da, končno vas bom spametovali in naučili, kaj je nemški red!«

Narod je sklonil glave, kot da nekdo opleta z bičem, a v srcu je nosil drobno upanje, iskro, odsev plamena, zadoščanje in trmo: vztrajati, vztrajati. Ni pa vedel niti stuliti, kaj pomeni velik zakrit kamion.

Se so odmevala tujčeva zasramovanja, še se je narod grbil in molče požiral besede, ko so začeli s kamiona surovo tirati mlade fante z vklejenimi rokami. Po

676 imen je izpisanih na številnih spomenikih, ki so razkropljeni po vsej Šaleški dolini. In ta imena — tihe neme priče — govore o borcih, o nečloveško trpinčenih žrtvah v taboriščih in o talcih. Koder stoje so tla posvečena in naše novo svetlejšje življenje je najtesneje povezano z njihovo veliko žrtvijo.

dva in dva z verigo v zelenem sprevodu.

Bleđi, izpiti obrazi. Zbiti, izmučeni. Trpinčeni.

Stopali so počasi in zrlji v ljudi in skozenj. Oči so jim bile temne, polne groze in polne nedoumljivega upora.

Množica je zavrlovala. Nemočno je završalo in vzdih, ranjeni krik zle slutnje je zamrl na razprtih ustih. Nekdo je od onemoglosti stisnil pesti in poblebel. Otroci pa so se priključili sprevodu. Tujec pa je sedaj, ko je čutil, da je narod čisto pri tleh, strl, zbit, nemočen, zmagoslavno oživel in z močnejšim glasom nadaljeval.

»To kar vidite,« in pokazal je z roko tjakaj, kjer so talcem zavezovali oči, »to je le droben opomin, ki naj vam pove, da smo mi vaši gospodarji. Razumete!«

Ljudje niso ničesar več razumeli. Izgubljeno, sivo in mrko so zrlji tjakaj, ne ustran, saj sami niso vedeli kam, in čakali so, čakali in se tanjili.

Prvih pet je bilo na vrsti. Rosni fantje z dravskega polja. Močni, zastavni, zbiti od mučenja, a vendar vzravnani in mirni.

Nekdo med ljudmi je iztisnil skozi zobe.

»Glej, tuji se boje njihovih oči.«

Povezjeno svinčeno nebo so razklali strelji. Eden od talcev je vzkliznil: »Mama, maa...!« Mladost, volja in upornost je plosko padla na razmočeno zemljo in prepojila izhojeno pot z neizživeto krujo.

Odmev je zamrl v množici, ki je vse bolj lezla vase in nemela. Otroci so zavekali. Surove rakve so sprejele praih pet.

Potem so postavili drugo petorico. Prvi med njimi je odklonil ruto.

Tišina. Dolga, neznosna. Rezki ukazi. S strašno natančnostjo in počasnostjo izvršeni gibi. Med obsojenci se je dvignila ena pest in s strelji omahnila kot groznja proti rabljem.

Narod ni več strpel. Začel se je razhajati. Neslišno, tiho, grozeče.

Kmalu je na trgu ostal samo oddelek rabljev in kamion z desetimi okrvavljenimi rakvami, s prvo, krvavo in svetlo sledjo v tej dolini, ki je kazala pot k človeku.

tisto jesen

- Občinski ljudski odbor Šoštanj
- Občinski komite ZKS Šoštanj
- Občinski odbor SZDL Šoštanj
- Občinski sindikalni svet Šoštanj
- Občinski odbor ZB NOV Šoštanj
- Občinski komite LMS Šoštanj
- Rudnik lignita Velenje
- Termoelektrarna Šoštanj
- »Lika« lesno ind. kombinat Šoštanj
- Tovarna usnja Šoštanj
- »Gorenje« tovarna gosp. opreme Velenje
- Tovarna galanterije Šoštanj
- »Bazene« trg. podjetje Velenje
- »Velma« trg. podjetje Velenje
- »Merkur« trg. podjetje Šoštanj
- Gostilsko podjetje pod gradom Velenje
- Mesnica — Klavnica Velenje
- »Cromometal« Velenje
- Tovarna gami papirja Velenje
- »Zarja« trg. podjetje Šoštanj
- »Vegrade« velenjsko gradb. podj. Velenje

pošiljajo iskrene čestitke ob občinskem prazniku 8. oktobra

Na ravnini med starim Velenjem in Salekom je zrasklo svobodno rudarsko mesto s širokimi svetlimi ulicami, parkom, športnimi objekti, zelenicami. Pri gradnji pa so mnogo prispevali sami prebivalci, saj so opravili preko 800.000 prostovoljnih ur, kar znaša okrog 300 milijonov vrednosti. Takšen prispevek kaže na visoko zavest.

VSI POGOJI SO DANI...

Razvoj proizvodnje premoga za kritje potreb domačega trga bo v obstoječih objektih že prihodnje leto dosegel svojo maksimalno zmogljivost: 3 milijone ton. Za nadaljnjo predvideno povečanje do 5 milijonov ton in še več pa bo potrebna zgradnja nov izvozni jašek v bližini Šoštanja.

Kopičenje tolkšnih količin pa bi smotno bilo izkoriščeno z izgradnjo dodatnih kapacitet termoelektrarne, ki bi s podvojenjo proizvodnje dosegla 270 MW.

Nedvomno pa je najbistvenejše za celotno občino ureditve gradnje energo kemičnega kombinata. Prva faza te gradnje bo plinarna s proizvodnjo 500 000 m³ plina. V drugi fazi pa bodo prešli na predelavo stranskih proizvodov pri vplinjavanju premoga.

Šaleška dolina je žal kljub raz-

vitosti le delno urejena po urbanističnih načrtih. Razen Velenja, kjer gradijo mesto po načrtu, je bilo v povojnih letih menjano nešteto načrtov, nekaj dokončnega pa doslej ni bilo sprejeto.

Prav tako pa je s turističnimi možnostmi. Dolina sama s svojo pestro in lepo okolico nudi čudovite pogoje za razvoj turizma, vendar je doslej bilo vse premalo posluha za to vejo gospodarstva. Šele v letošnjem letu je turistično društvo Šaleške doline naredilo vsaj nekaj in s tem odprlo vrata turizmu v tem predelu. Čeprav malo pozno, pa je vendar hvale vredno, da si v občini prizadevajo, da to stanje izboljšajo. Problem

je namreč bolj subjektivnega kot objektivnega značaja, kajti materialni pogoji in gostinskih, trgovskih, športnih in kulturnih osnovah so dani. Za prihodnjo sezono bo turistično društvo izdalo turistični prospekt Šaleške doline. Mnogo več posluha pa je sedaj čutili pri reševanju problemov adaptacij znamenitosti, kot so Huda luknja, velenjski grad in ureditev ribjih lovišč namejenih za šport turistom. V kolikor bodo tudi slovenski rudniki prezrli svoje lokalne težnje po majhnih, razdrobljenih rudarskih muzejih, lahko pričakujemo v nekaj letih, da bo velenjski grad kot republiški rudarski muzej izredno zanimiv.

GIBANJE GOSPODARSTVA

V PRVIH OSMIH MESECIH V OBČINI ŠOŠTANJ

Osem mesečni podatki o fizičnem obsegu industrijske proizvodnje v občini Šoštanj kažejo, da je kritično stanje v prvem polletju v glavnem prebradeno, saj je v primerjavi z enakim obdobjem lanskega leta proizvodnja večja za 3,4 odstotke. Najboljše rezultate

so dosegli kolektivni termoelektrarne, Galanterija in Lesno industrijski kombinat v Šoštanju, dokaj pa so izboljšali svoje stanje rudnik lignita Velenje, tovarna gospodinske opreme »Gorenje« in ostali. Izredno važni pa so sklepi delovnih kolektivov in zavest,

da ti uspehi ne smejo biti trenutnega značaja, temveč, da morajo še z večjo storilnostjo in prizadevnostjo dosegati svoje proizvodne naloge, obenem pa polagati vse več pažnje tudi kvaliteti, ki marsikje v zadnjem času pač ni najboljše. Pomemben podatek je večja storilnost, kjer je na prvem mestu v občini rudnik lignita Velenje z 9,9 odstotki, sledita pa mu Galanterija in termoelektrarna, medtem ko ostala podjetja dosegla v tem pogledu nekaj slabše rezultate in to zaradi nesorazmerno povečanja števila zaposlenih v odnosu na dosežene proizvodne uspehe.

govskega podjetja »Vino« v Smartnem ob Paki dosegle tolikšen čisti dohodek, da so lahko pokrile osebne dohodke.

Ustvarile pa so tudi nerazdeljen ostanek čistega dohodka, ki pa je nekoliko manjši od razporejenih sredstev v skladih v prvem polletju lanskega leta. Čisti osebni dohodki gospodarskih organizacij so se povečali za 18 odstotkov. Nekoliko nižje osebne dohodke so izplačali le v lesno industrijskem kombinatu, usnjarni in Vegradu v Velenju.

V investicijsko potrošnjo za gospodarske in negospodarske investicije je v tem obdobju bilo vloženo 1,158 milijonov dinarjev. Največ tega je odpadlo na negospodarska vlaganja. Do konca leta bo vloženo okrog 600 milijonov za stanovanjsko izgradnjo, 100 milijonov za komunalno dejavnost, pri čemer največ odpade na regulacijo Pake, 140 milijonov za zdravstvo in socialno varstvo in 260 milijonov za šolstvo, ki je kar v tem letu dobilo tri nove ali prenovljene objekte: šolo v Smartnem ob Paki, II. osnovno v Šoštanju in I. osnovno šolo v Velenju, ki bo vseljiva v januarju prihodnjega leta. Največ sredstev za gospodarska vlaganja je bilo vloženo iz skladov gospodarskih organizacij in iz občinskega stanovanjskega sklada.

S SEJE OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA V ŠOŠTANJU

Višja doklada v nižinskih predelih

V petek sta imela svojo redno sejo oba zbora občinskega ljudskega odbora v Šoštanju. Po poročilu o izvršitvi sklepov zadnje seje je predstavnik sveta za delo podrobno obrazložil predlog o ustanovitvi komunalne skupnosti socialnega zavarovanja na območju občine Šoštanj.

Poleg pogojev, ki so dani, t. j. nad 10.000 zavarovancev in močno razvite zdravstvene službe ter dohodkov skladov socialnega zavarovanja v predpisani višini, pa sta ustanovitev predlagala tudi občinski odbor Socialistične zveze in občinski sindikalni svet, ki sta ta problem že predhodno pretresla. Po sklepu skupščine okrajnega Zavoda za socialno zavarovanje bo komunalna skupnost zavarovancev imela 25 delegatov, ki jih bodo volili enega na vsakih 427 članov.

Najbistvenejše pa je nedvomno bilo sklepanje o povišanju občinskih dokladov v nižinskih predelih. Razprava je bila izredno plodna in je v marsikje razčistila napako pojmovanje in gledanje na doklado kot instrument uravnava občinskega proračuna.

V zadnjih štirih letih je skupni kmetijski dohodek porasel kar za 24,1 odstotka, prav tako pa so stalno naraščale cene kmetijskih proizvodov, medtem ko je občinska doklada ostajala neispremenjena in nikakor ni več ustrezala pravnemu davčni obremenitvi. Porasel je tudi narodni dohodek iz zasebnega kmetijstva, kar je rezultat večje količinske proizvodnje v zasebnem sektorju kmetijstva in vsekakor posledica višjih

een in boljšega tržišča. Zasebna kmečka gospodarstva v nižinskih predelih in okolici proizvodnih središč imajo možnosti za ustvaritev postranskih dohodkov; prav tako pa je jasno, da je proizvodnja v nižinskih predelih večja, cenejša in lažja. Zato je potreba po višji dokladi nujna in utemeljena.

Oba zbora sta sprejela nov odlok, ki v prvem bonitetnem razredu povišuje doklade v razponu od 55—80 odstotkov.

Zaradi boljše prodaje in izboljšanja plačilne discipline — to lahko trdimo le za nekatera podjetja — je vnovčena realizacija industrijskih podjetij v tem obdobju porasla za 37,9 odstotkov. V prvem polletju so gospodarske organizacije dosegle preko 8 milijard celotnega dohodka. Na 4,3 odstotno zvišanje dohodka je v glavnem vplivalo počasnejše naraščanje stroškov. Porast je največji pri trgovini in v gradbeništvu, med industrijskimi organizacijami pa sta pri porastu najmočnejši podjetji termoelektrarna in tovarna gospodinske opreme »Gorenje« v Velenju. V pogojih prehoda od obračuna po sistemu fakturirane realizacije na obračun vnovčene realizacije so vse gospodarske organizacije razen tr-

Laški pionirji pri predsedniku občine

Ni še dolgo tega, ko je sprejel predsednik občine v Laškem Ljubomir Zelič pionirje laške šole. Izročil jim je pozdrave in knjižno darilo članov Združenja borcev iz Kruševca, ki so prispeli z vlakom Bratstva in enotnosti. Povedal jim je, da so gostje izrazili željo, naj bi se laški pionirji povezali s pionirji njihovih osnovnih šol, si dopisovali in tako ohranili prijateljstvo, ki se jo porodilo med starši v najtežjih dneh naše preteklosti.

Tri politične šole

Šmarski občinski komiteje Zveze komunistov se je odločno zavzel za to, da svoje člane čim bolj oboroži z znanjem. Mladi komunisti niso dovolj seznanjeni z osnovami marksizma, vse premalo se poglobljajo v družbeno problematiko, prav pa je, da to temeljito spoznajo. Brez jasnih spoznanj ni mogoče odločno nastopati. Komunisti pa so navsezadnje tisti občani, ki so revolucionarni pobudniki naprednih akcij na vasi, dosledni zagovorniki najnaprednejših misli. Komunisti za idejno-politično vzgojo pri občinskem komiteju ZK, ki jo vodi Jože Unverdorben, je izdelal program politične vzgoje, ki ga bo posredovala v treh političnih šolah in to najprej tovarišem, ki imajo že pri svojem delu največ stika z ljudmi. V oktobru prične šola za komuniste v javni upravi, za gostince in koncem januarja za prosvetne delavce. Vsaka šola bo zajela po 25 slušateljev, ki bodo v približno 80 urah slišali najosnovnejše, kar je potrebno v našem družbenem

IZ OLIMJA

V Olimju, odmaknjenem naselju pod Olimsko goro, so letos zabeležili dva pomembna uspeha. Najprej so s pomočjo Gozdnega gospodarstva zgradili vodovod, ki črpa vodo iz bistriga izvira, ki priteka naravnost izpod gore. Posebno veseli so vode v šoli, kjer doslej niso imeli pitne vode. Pri delu so ljudje izdatno pomagali s prostovoljnimi delom. Drugi delovni uspeh pa je nova cesta z betonskim mostičem, ki se zviža po strmini preko Slivja in tako spaja bogate gozdove z dolino. Olimje je skrito, ima pa znamenitosti, ki bi jo lahko še bolj izkoreninili za turistične namene. To je impozanten gradič prvo srednjeveško apoteko.

Na Šmarskem ne odlašajo

»Ceste so zanič... Vodovoda nimamo... Voda nam ob vsakem nalivu preplavlja, ker ne čistijo jarka... Igrišče nam bi morali napraviti, nikjer se ne moremo igrati... Občina naj da, zakaj pa plačujemo davke! Občina je dolžna to napraviti. Petkrat smo že poslali zapisnik, kaj potrebujemo, toda še do danes se izgovarjajo, da ni sredstev. Občina mora dati, ona mora skrbeti za nas!« Tako nekako so včasih godrnjali na sestankih. Nešteto je bilo primerov, ko se je nad uslužbencem na občini usajal razburjen občan, ki je zahteval novo cesto ali vodovod. To želi tudi občina, želimo

vsi, toda sredstev je lahko samo toliko, kolikor jih ustvarimo vsi skupaj. V šmarski občini, ki je še vedno med najbolj zaostalimi v Sloveniji, pa je odvisnih sredstev še manj. Občani te občine so prav gotovo upravičeno zahtevali cesto v Obsoletju, ta pa je izrabljena in utrujena! Prav tako upravičeno želijo vodovod v Podčetrtku, Podsredi, Rogatcu, Mestinj in še druge. Tekoča voda: to pomaga zdravju, gospodinjstvu, dviga družinsko življenjsko raven. Toda pomagati je potrebno občini, če hočemo uspeti! Občinski odbor SZDL je spomladi osnoval posebno komisijo,

ki je imela nalogo vzpodbuditi občane za delovne akcije. Na pomenkih z občani so izdelali občinski delovni plan na osnovi najnujnejših potreb v občini. Pri osnovnih šolah potrebujejo igrišča. Tokrat so jih že uredili v Šmarju pri Jelšah, Rogoški Slatini, Podčetrtku, V Zibiki, Mestinj, Sentvidu so se lotili popravila občinskih cest. V Podsredi in Kozjem so opravili veliko za vodovod. V Podsredi upajo, da bo spomladi stekla voda, samo če jim bo vsaj malo še pomagala občina ali kdo drug, da si bodo nabavili še najnujnejši material. Delali so že in še bodo sami. Ne odlašajo, če vedo, da lahko opravijo sami. Občani v Ratanski vasi so se zagrizeno lotili gradnje cest na Topole in Neganje ter uspešni. Gasilci v Imenem so pravkar s prostovoljnimi delom spravili pod streho nov dom. V Kostivnici bi radi zgradili novi šolski učilnici: pokazali so vso dobro voljo, toda brez izdatnejše družbene pomoči ne morejo uspeti.

Šola na kamionu

Povsod na Šmarskem so proslavljali 20-letnico Pionirske organizacije. Pionirji so prirejali izlete, nastopali in obujali spomine na pionirje — pogumne partizančke. Lepo je biti pionir! Odslej so pionirji povsod: na proslavah, sodelujejo v paradah, v delovnih akcijah. Ob šmarskem občinskem prazniku so ponosno korakali pred tribuno, desetina me-

stinskih pionirjev pa je prikazala razred, kakor ga zna opremiti LIP »BOHOR«, kar na kamionu. Bil je so resni, kakor bi se resnično učili. Obiskujejo kristanvrško šolo, nekateri šmarsko in še lemerško in si želijo, da bi tudi v njihovih učilnicah bila tako lepa in udobna oprema. Prav gotovo bo kmalu!

TUDI V ŠMARTNEM OB PAKI STANOVANJA

Kot vespovsod drugod je tudi v Smartnem ob Paki stanovanjsko vprašanje na dnevnem redu. Letos bo z gradnjo 6 stanovanjskega bloka le-to delno rešeno vsaj za prosvetne delavce. Kaže pa, da ta blok ne bo ostal osamljen. Gradnjo vodi komunalno obrtni center »Oljka«, ki je v septembru začel z začetnimi deli. Tako bo slednjič tudi Smartno pričelo dobivati novo podobo.

Ob robu turizma

Naša pokrajina je nedvomno lepa, prava paša za oči. Mnogi tujci, ki dnevno prihajajo k nam, jo občudujejo večkrat prav zamakneno. Skoraj mirno pa lahko rečemo, da sami vse premalo storimo, da bi lastno deželo podprli pri razkazovanju njenih lepot. Ne samo to! Mnogo je redkih zgodovinskih znamenitosti, mnogo naravnih edinstvenosti, za katere vse premalo vemo, čeprav bi jih koristno lahko pokazali vsakomur. V šmarski občini so turistična društva, ki pa vse premalo napravijo, čeprav bi nekatere reči lahko storili bolj z dobro voljo kot z denarjem, ki ga vselej primanjkuje. V Rogoški Slatini rešujejo turistično problematiko predvsem v ožjem krogu. Kaj pa okolica? Ali ne bi bilo prav, da bi popotnik, ki pripelje na mestinjsko križišče ali na podplatsko, lahko videl kakšno barvno tablo ob cesti, ki

Upoštevajte naše želje...

Tovariš urednik, v Smartnem ob Paki imamo že dlje časa v okviru Ljudske tehnične kinopredstave. Kot v drugih podeželskih krajih je tudi pri nas pač slabemu finančnemu stanju tega podjetja kriv slab obisk. Vendar pa smo domačini mnenja, da bi z boljše časovno prilagoditvijo ta obisk bistveno popravili. Sedaj so predstave ob pol osmih zvečer, kmalu pa bodo čas začel predstav pomaknili še za pol ure, in sicer na sedmo uro. To pa na podeželju ne ustreza, saj na ta način nujno izločimo od obiskovalcev večina žena in deklet, ki so obremenjene z gospodinjstvom. Težko je svetovati, kaj in kako, vendar pa je jasno, da nam kino pomeni edino zabavo in užitek in bi resnično radi imeli, da bi tovariši, ki vodijo kino, to rešili v prid prebivalcem in tudi svoj. Morda bi poskusili z dvema predstavama ali pa pomaknili čas nazaj na osmo uro. Prav tako pa si obiskovalci želijo, da bi poizkusili s spremembo sporeda tudi enkrat med tednom.

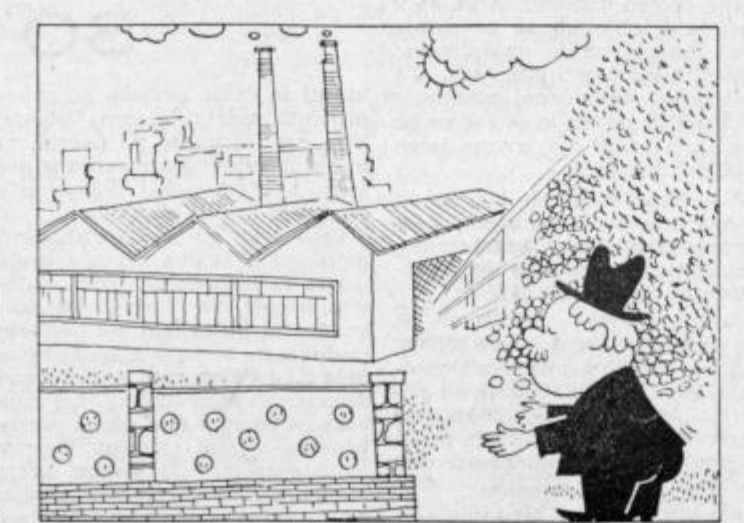
GASILCI GRADIJO V IMENEM

Več desetletij je že minilo, odkar so v Imenem prvič spregovorili o gasivcih. Takrat so menili, da bo kar dovolj, če si zgradijo prav majhen domček, da bo v njem gasivski voz ter nekaj orodja. To so resnično hitro postavili, toda danes je razvoj prehitel miniaturni gasivski dom. Že nekaj let so imenski gasivci razmišljali, kako bi postavili takšen dom, ki bi imel udobno avtomobilsko garažo, orodjarno in še veliko sejno dvorano, ki bi jo lahko uporabljali še za prosvetne prireditve. Mladi gasivci so nastopili odločno: složno so potem pljunili v roke in spomladi zabetonirali temelje. Zdaj pa so zbrali še les in ostalo gradivo, kar so prispevali vaščani ter zgradili novi dom v grobem stanju. Samo pogum.

RAZSTAVA denarja in varčevanja v Žalcu

Hranilništvo je že vrsto desetletij doma in Slovenskem, saj bodo letos slavili v Žalcu 80. obletnico ustanovitve prve slovenske hranilnice. Ob tej priložnosti bodo ta teden slavnostno otvorili prenovljene prostore Narodne banke in ekspoziture Komunalne banke Celje v Žalcu. Ob tem pomembnem slavlju bodo organizirali razstavo denarja in varčevanja. Odprta bo do 13. oktobra. Posebno zanimiv je prikaz razvoja denarja pri nas in v ostalih evropskih državah. Posebnost pa so kovanci celjskih grofov. Zanimivost so ohranjene obveznice iz časa narodnoosvobodilne vojne, ki kažejo na razvoj kreditno denarnih odnosov. Ta razstava sovpada v čas posebnega poudarka varčevanja. Komunalna banka v Celju se že sedaj pripravlja, da bo čim atraktivnejše in s posebnim presenečenjem proslavila 31. oktober, mednarodni dan varčevanja.

JAKA SRŠEN: KAMPANJE SO NAJVAŽNEJŠE...

Pavla Letonja Smartno ob Paki

ŽENA · DOM · DRUŽINA

LEVA ROKA

Marsikdaj se primeri, da se vprašamo, kako naj ravnamo z levičnim otrokom. Mnogokrat dolgo časa niti ne vemo, da daje otrok prednost levi roki in odkrijemo levičnost čisto slučajno. Takrat obstojimo pred problemom, kaj zdaj. Ali naj ga učimo, silimo, vztrajamo na tem, da uporablja desno roko kot »pravo«, ali naj ga pustimo in se sprijaznimo s tem, da je levičen.

Levični in desnični ljudje niso strogo ločeni med seboj. Precej je celo takih, ki lahko obe roki enako uporabljajo. Toda, ali že veste, da se levičnost ali desničnost ne pojavlja samo pri rokah? To velja tudi za oči, ušesa, noge in vse ostale simetrične organe našega telesa. Poskusite! Recite otroku, naj pogleda skozi špranjo, naj na primer tenko prisluhne, naj skoči s stola — in videli boste, da bo vedno uporabljal tisto oko ali uho, ki mu daje prednost. V dveh tretjinah primerov bo ta prednost pripadla desni roki.

Kaže, da prav majhni otroci ne pazijo dosti na to, katero roko bodo za kaj uporabili. Toda okoli tretjega ali četrtega leta lahko to že ugotovimo. Če bi hoteli primerjati, bi ugotovili, da je v teh letih precej otrok levičnih. Toda med njimi je mnogo takih, ki bodo čez čas, zaradi okolja, ki v njem živijo, pozabili na to svojo

navado. Se vedno pa obstaja odstotek otrok, ki so v resnici in bodo ostali levični. Taka levičnost raste iz leta v leto in se vedno močneje upira vsakemu popravljanju.

V čem je razlog levičnosti? Zdravniki pravijo, da je ta okoliščina v konstituciji in da je marsikdaj dedna. Menijo tudi, da je vzrok v prehitrem razvoju samo ene polovice možgan. In kako ugotovimo levičnost v nejasnih obrih? Naložite otroku enega od ne- navadnih opravil; na primer — recite, naj zmeša igralne karte, naj odmaši steklenico, naj reže kruh ali kaj podobnega. Vse to so dejanja, ki jih bo povsem instinktivno zaupal tisti roki, ki jo bolj »ceni«.

Ugotovili smo, da je otrok levičen. Kako naj ravnamo z njim? Danes prevladuje mnenje, da bi

ne bilo prav, če bi otroka hoteli po vsej sili prisiliti, naj uporablja desno roko. Pustimo ga raje tej njegovi naravni nagnjenosti, zakaj levičnost je mnogo več kot samo »nagnjenje«. Videli smo, da je levičnost oziroma desničnost odvisna od razvoja možgan. Prevzgojo levičnega otroka v dete, ki vse pomembnejše posle opravlja z desno roko, bi lahko spremenljale močne živčne motnje.

Zapomnimo si, da je mnogo važnejše kot to, katero roko otrok uporablja, dejstvo, kako jo uporablja. Prav je, če levičen otrok piše in riše z levo roko, toda tudi z desno ga to naučimo. Toda navajajmo ga na to z razlago, da bogatimo njegove sposobnosti. Nikar otroku kar naprej ne govorimo o »grdi« in »lepi« roki. Raje se potrudimo, da bo roko, ki ji daje prednost, čimbolje uporabljal.

JEJMO RAZUMNEJE

Beljakovine so za doraščajoči in odrasel organizem nujno potrebne. Potrebe po beljakovinah so precej visoke: odrasel človek potrebuje 1 gram na kilogram telesne teže, torej nekako 65 do 80 gramov dnevno. Vedeti moramo, da je za 80 gramov teh snovi treba pojesti 40 dkg mesa ali sira. Beljakovin ne nadomesti nobena druga snov v prehrani in ker ne delajo v organizmu nobenih rezerv, jih moramo uživati vsak dan. Najdemo jih pa še v mleku, jajcih in v drobovini. Beljakovine živalskega izvora so polno vrednejše, ker vsebujejo nekatere aminske kisline, ki so nujno potrebne za tvorbo tkiv. Niti beljakovine rastlinskega izvora, ki so v stročnicah in v lupinastem sadju, ne morejo nadomestiti teh dragocenih snovi, ki so nujno potrebne za normalno rast in ohranitev odraslega organizma. Največ boleznih in depresij, ki jih označujemo kot starostne pojave, pripisuje znanost pomanjkanju beljakovin v organizmu.

MASČOBE so izrazito rezervno živilo. Naš organizem jih lahko sam proizvaja. Težnja sodobne dietetike ali prehrane je, da bi uživali čim manj maščob. Res je sicer, da vprašanje zveze med zelo masno hrano in boleznijo popanjenja žil še ni rešeno, nedvomno pa je v borbi proti tej bolezni zelo pametno maščobe znatno omejiti. Določena količina maščob pa je organizmu vedno potrebna. Bolj zdravo je uživati rastlinske maščobe kot živalske, torej boljše je olje kot mast.

OGLJIKOVI HIDRATI so hranilne snovi, ki so v naravi najbolj razširjene in tudi najcenejše. Zato tvorijo sestavni del prehrane predvsem v nerazvitem delu sveta, mnogo manj jih pa porabijo v gospodarsko razvitih deželah. K živilom, ki imajo dosti ogljikovih hidratov sodi krompir, riž, sladkorji, kruh ipd.

Skoraj vsi prehranbeni znanstveniki se danes strinjajo s tem, da »absolutne« diete, ki bi temeljila samo na eni prehranbeni plevini, niso primerne, vsaj ne za zdravega človeka. Izključno mlečna, rastlinska, vegetarijska prehrana, ali sadna prehrana našemu organizmu ni primerna. Vsakršna preveč enolična prehrana utegne prej ali slej privedi do pomanjkanja vitaminov, rudninskih snovi ali beljakovin. Nič pa ni narobe, celo priporočljivo je, če po en dan v tednu uživamo samo sadje ali zelenjavo ali mleko. To so tako imenovani sadni ali mlečni dnevi.

Normalna prehrana mora vsebovati vsak dan sadje in zelenjavo največ v surovi obliki. Ta živila vsebujejo obilico vitaminov in rudninskih snovi. Povedati moramo, da sir lahko popolnoma nadomesti meso v prehrani. Sir ima celo večjo hranilno vrednost in vsebuje več beljakovin, kot meso, zlasti pa kalcij — prvine, ki je v prehrani skoraj zmeraj primanjkuje. Pa še ena dobra stran je, sir je cenejši kot meso.

D. J.

Bodimo praktični

Iz stare pločevinaste posode si z lahkoto sami naredimo kanglico za zalivanje sobnih rož.

Prazno pločevinasto posodo (v pošte pridejo predvsem litrske), najprej dobro operemo z vrelo vodo. Nato prevrtamo pločevinast pokrov s svedrom (0,75 do 1 mm); pomagamo si lahko tudi z žebeljem. Luknje vrtamo, oziroma jih razporedimo v tri kroge. Iz pocinkane ali cinkove pločevine odrežemo 10 do 15 mm širok trak za ročaj. Ročaj za kanglico pripravimo, nakar izgotovljeni izdelek prebarvamo z barvnim tesarol lakom.

Kako je s pevskim znanjem naših otrok? Roko na srce in — ali še sploh znajo kakšno lepo, domačo, narodno pesem?

Celjski TRG

Ni bilo tako hudo

»Ni bilo tako hudo, kot vsa zadnjič napovedovala.« mi je takoj ob pozdravu povedal tržni nadzornik tovariš Murko. Gre namreč za cene na celjskem trgu. V zadnjem tržnem poročilu smo namreč napisali, da pričakujemo po mrazu, ki je tisti dan padel — hiter skok cen. Toda v resnici so bile naše bojazni skorajda odveč. Cene v tem tednu se niso dosti spremenile. Krompir je bil še vedno po 40 do 60 dinarjev, belo glavno zelje še vedno po 50 do 60 dinarjev, isto velja tudi za rdečega, ki so ga na trgu prodajali po 60 do 80 dinarjev.

Ste že jedli novo kisló zelje? Pravijo, da je kar dobro in tudi cena, no, ni tako strašno pretirana. Po 100 dinarjev je, medtem ko lahko kisló repo dobite samo, če odštejete 80 dinarjev. Ohrovt je bil po 60, pa tudi po 80 dinarjev, koleraba prav tako, špinaca pa — reci in piši — tri sto in tri sto petdeset dinarjev, radič po 200, solata po 80 in 120, cvetača po 100 in 200 dinarjev, sicer pa so se cene mnogim pridelkom vrtele od 60 do 80 dinarjev. To velja za kolerabo, za papriko, za jabolka, za kumare — seveda ne za tiste, ki jih vlagamo, te so bile po 200 in 350 dinarjev.

Kaj pa fižol? Fižol v stročju je bil po 120 dinarjev, svež zlušen pa po 140 in 170 dinarjev. Graha ni bilo. Kdó ve zakaj?! Krepko so me presenetile cene breskev. Kmetovalci jih prodajajo po 80 do 100 dinarjev, družbeni sektor pa je pripeljal na trg breskve po 170 in 190 dinarjev!!! To prav gotovo ni ne vem kako lepa legitimacija. Mnogo boljše je z grozdem, ki je bilo po 100 do 140, pa tudi po 150 dinarjev in s hruškami, ki so jih prodajali po ceni od 40 do 100 dinarjev za kilogram. Češnje so bile po 70 in 90 dinarjev.

V preteklem tednu je bilo na trgu tudi precej orehov. Res je, da so še precej sveži, toda orehi so vendarle. Prodajali so jih po 250 do 300 dinarjev. Se bo orehovih potice!

Cisto posebno poglavje so seveda jajca. Ta nam bodo, kot vse kaže, še pošteno pila kri. So namreč po 30 dinarjev in — nič kaj preveč jih ni. Isto velja tudi za gobe, ki so jih visoko cenili. Po 400, pa tudi po 700 dinarjev so jih prodajali. Ugotavljam, da je nabiranje gob donosen posel!

Kako pa je bilo sicer na trgu pretekli teden? »Kar dobro,« je dejal tovariš Murko. »Bilo je dovolj sadja in razen redkih izjem tudi ostalih pridelkov.«

Letos je vreme muhasto, pa nam je zadnji čas naklonilo spet nekaj več sonca. Ob takem vremenu še vedno lahko obličemo takle kostim. Pozimi pa, ko bo mraz in sneg, ga bomo skrile pod plašč. Nič preveč ne bo!

MOŽJE, LETOS SIVO

Siva barva ni letos prizanesla niti enemu kosu moške garderobe. Siva mora biti obleka, srajca, kravata, nogavice, plašč, samo — torej vendarle izjema — puloveri so lahko živo pisani. Moška moda se pač ne spreminja tako hitro — in tudi ne tako glasno — kot ženska, vendar vsak letni čas prinese nekaj drobnih, preprostih sprememb, ki bi jih prav lahko upoštevali. Poglejmo, kaj napovedujejo za letos!

Linija oblačil ostaja v glavnem nespremenjena, nekaj novosti pa je v tkaninah. Princip letošnje elegancije je v skladnosti praktičnosti in lepote. Torej, večina tkanin, ki jih bodo moške nosili letos, je mešanica naravnega in sintetičnega vlakna. To velja za vse kose moškega oblačila, celo za — nogavice. Nekateri sicer trdijo, da takšne tkanine ne zagotavljajo kakšne prevelike elegancije, temveč, da so predvsem praktične. Kdó ve? Prav gotovo pa imajo dobro lastnost: z lahkoto jih čistimo.

Letošnja moda narekuje torej mehke tkanine in drobne vzorce. Medtem, ko pri ženah zapoveduje tweed, je vzorec pri moških diskreten in je močnejši, večji, rezerviran samo za šport. Večerna obleka je šešita iz temne tkanine, prepletene s svetlikajočimi nitmi. Barve so torej siva, bela, črna, vse ostale pa so daleč zadaj v vrsti letošnjih modnih barv.

In linija oblek? V glavnem je ostala ista, samo ramena so nekoliko naravnost in rokavi nekoliko bolj prizdignjeni. Novost pa so šivi, našivi, prešivi itd. Iz plašče so se preselili na suknjiče; žepi ter ovratniki so jih vsi polni. Sicer pa suknjič še vedno zapiramo na tri gumbe. Hlače so nekoliko spuščene, vendar se trdno naslanjajo na boke. Toda pazite, tale novost ni za vse! Privoščijo

naj si jo samo tisti, ki so — no, popolnoma brez odvečne maščobe okrog pasu! Sprejaj so hlače nekoliko pritisnjene, spodaj pa brez zavihkov.

Dežni plašči so brez izjeme kar vpadljivo kratki, medtem ko zimski komaj prekrijejo koleno. In seveda šivi!

Srajce letos odlikujejo različni ovratniki. Poleg širokih italijanskih ovratnikov, so moderni tudi angleški zaokroženi. Barva je siva in jo bomo lahko torej lepo kombinirali k ostalim modernim barvam te sezone. Kravata je temna, marsikdaj celo črna. Ima lahko tudi droben vzoreček. In še najnovije: nogavice in kravata so v istem vzorcu.

In zdaj še klobuk. Je umerjene velikosti, s širokim trakom, skratka mladosten! Baretke so letos ponovno moderne. Za puloverje pa smo tako že povedali. So živahnih barv, z izrezom v obliki črke »V« in bodo prav gotovo lepo poživili letošnjo barvno »turboznost«.

-ca

V »MOJCI« BODO PRODAJALI TUDI PLETENINE

Te dni bodo v »Mojci« uvedli neko novost. Med izdelke, ki jih prodajajo zdaj, se bodo uvrstile tudi pletenine. Oglasili smo se pri »Mojci« in povprašali, čemu so se odločili za to. Pa so nam dejali, da menijo, da je prav, če lahko v trgovini za oblačila za otroke najdemo vse, od srajčk do jopice in ostalih pletenih oblačil.

Pred dnevi so se v Celju vpraševali, če bodo v »Mojci« v resnici izločili iz prodajalne otroška oblačila. V »Mojci« so nam povedali, da tega ne nameravajo, temveč ravno nasprotno, njihov namen je, da kompletirajo izdelke otroških oblačil. No, želimo, da bi v »Mojci« uspeli.

Pop je Slovence pozval v cerkev po skupinah, ob njih je mrmljal nekaj bral iz knjige, nikogar ni ničesar vprašal, le podpisali smo se. Potem je poročilo o tem predložil Svetemu sinodu v Beogradu, ta pa je odklonil priznati verski prestop, ki so mu manjkali znaki prostovoljnosti. Vendar si katoliški župnik v Paraččinu odslej ni več upal prihajati v čuprijski srez.

Kakor ne okupator, tako v Srbiji tudi noben okupatorjev zaveznik ni mogel postati popularen. Leta 1943 so se po faznih uradih v Srbiji pojavili plakati s Titovo sliko in razpisom nagrade 100.000 RM v zlatu za osebo, ki bi »voditelja komunističnih band« živega ali mrtvega spravila Nemcem v roke. Takšen razglas je Tita še bolj priljubil srbskemu ljudstvu — seveda na škodo ugleda Draže Mihajlovića. Zato so Nemci na željo četniškega vodstva razpisali enako nagrado tudi za izročitev Mihajlovića in to razglasili s podobnimi plakati. Medtem se je ta osebo večkrat dogovarjal z Nemci in bi ga bili ti lahko kar v svoji sredi prijeli. Ta ukana pa je rodila le malo uspeha.

Četniki so se sami prikazovali kot zaščitniki seljakov. Organizirali so mlave žita in pri tem zahtevali, da se spiski o količini pridobljenega pridelka vodijo dvojno: z resničnimi podatki in s podatki, ki so za okrog 30 odstotkov nižji od prvih. Če bi prispela nemška kontrola, ki je pa nikjer ni bilo, naj bi se ji predložili le drugi spisek. Pozneje so četniki nastalo razliko zahtevali zase.

Vstopil sem nekoč v bigreniško gostilno, ko je tam med žandarji in seljaki sedel četniški poročnik Stanković v svoji stari uniformi in z revolverjem. Predstavil sem se mu in zelo se je pozanimal za Slovence. Pripovedoval je, da je vse do vojne služboval v Skofji Loki in da je za Srbijo rešil zastavo tamošnjega planinskega polka, ki pod njo danes korakajo njegovi četniki. Kmetom je skušal imponirati s tem, da jim je kazal fotografijo angleškega kralja, ki mu je ob strani stal Peter.

FRAN ROŠ: Spomini NA SRBIJO 1941 1945 23

»Čemu bi jim dajali, ko pa se ne bore proti okupatorju! Preganjajo samo partizane — Srbe, ki se zares bore za našo svobodo! Narodu ne puste govoriti! Če jim poveš resnico, ti odgovore z nožem! Pred Svabi pa si z nožem ne upajo na dan! Junaki!«

V letu 1943 je v Pomoravju prišlo do posameznih akcij NOV. Nanje so z kazenskimi ekspedicijami in streljanjem talcev odgovorili Nemci, pri čemer so jih podprle domače izdajalske enote.

Nad Senjskim rudnikom in Ravno Reko je v kolihab na Bigru domoval četniški odred, ki mu je poveljeval kapetan Čačić, Črno-gorec. Više od tega je bil kakih 500 metrov globok prepad — jama, ki jo je ljudstvo imenovalo »Mihajlova rupa«. Do njenega roba so četniški klavci vodili svoje žrtve in jih zaklane ali pa kar žive metali v jamo, ki ji dno celo poleti ni bilo brez ledu. V prepadu je obležalo gotovo več kakor tisoč ljudi iz rudarskega bazena in bližnjih krajev.

Po kapitulaciji Italije so Nemci v Čupriji ustanovili ujetniško taborišče za italijanske vojake. V solokarni, kjer so bili nameščeni, je ob večerih prelepo pel arije neki Italijan — operni tenorist. Ti ujetniki so v skupinah ali posamezno uhajali v gozd, da poiščejo Titove partizane. Tudi iz vlakov, namenjenih v Nemčijo, so mnogi tu pobegnili. Večina so jih polovili četniki in jih likvidirali gotovo več sto, med njimi tudi Slovence iz Primorja.

Dragoceni zmagi

Vravnik - 6660 točk v deseteroboju

Medtem ko so nogometaši velenjskega Rudarja zapisali že peti poraz iz šestih kol prvenstvenega tekmovanja v slovenski ligi, tokrat v dvoboju s trboveljskim Rudarjem 3:1, sta obe celjski enajstorici v zadnjem zavrtljaju prijetno presenetili. To še posebej velja za Železničarje, ki so prinesli iz Nove Gorice zmago (3:2) ter dve izredno dragoceni točki. Težko, a zato nič manj zasluženo, so si zmago priborili tudi nogometaši Kladivarja, ki so na Glaziji, pred zelo skromno udeležbo navijačev, premagali mlado moštvo Ljubljane 3:2.

Konec tedna je AD Kladivar izvedel društveno tekmovanje v mnogobojih. Med tekmovalci se je znova najbolj odlikoval Franc Vravnik, ki je v deseteroboju zbral 6.660 točk in se tako močno približal meji sedmih tisočev. S tem rezultatom je Vravnik dosegel tudi nov državni ni republiški rekord v deseteroboju za mladince.

V posameznih disciplinah je dosegel naslednje rezultate: 100 m — 11.3; daljina — 648; kroglja — 15.21; višina — 175; 400 m — 53.8; 110 m ovire — 15.7; skok ob palici — 340; kopje — 52.35; disk — 49.49; 1.500 m — 4:44.8.

Peterobju za ženske se je končal z zmago mladinke Lubejeve, ki je zbrala 3.763 točk, druga je bila Serbčeva 3.538, tretja pa Kramaričeva 3.037 točk itd. Zmagovalka je dosegla naslednje rezultate: kroglja — 760; višina — 146; 80 m ovire — 13.0; daljina — 549; 200 m — 26.3.

V peteroboju za moške je zmagal Ivan Brodež z 2.431 točke, 2. Pestotnik 2.081, 3. Jamnišek 1.560 itd.

Rekordi na okrajnem prvenstvu

V nedeljo je bilo na stadionu Borisa Kidriča v Celju okrajno prvenstvo posameznikov v atletiki. Čeprav udeležba ni bila najboljša, pa se je tekmovanje končalo z vrsto odličnih rezultatov. Končno pa ni manjkalo niti vrhunskih izidov. Tako je Medvešek postavil s 181 cm nov pionirski in republiški ter državni rekord, nadalje je Lubejeva izenačila državni rekord v teku na 60 metrov s časom 7.6, v seznam rekorderk se je vpisala še Korenčičeva, ki je z rezultatom 143 cm zabeležila nov državni rekord za pionirje. Odličen je bil tudi Kunej, ki je s 595 cm postal pionirski državni rekorder pri skoku v daljino.

Celjski tisk: Partizan Vransko 5:4 (3:1)

Nogometaši Celjskega tiska so gostovali na Vranskem, kjer so premagali domačega Partizana.

JUDO

V prvem kolu OLIMP : LJUBLJANA

V nedeljo, 7. t. m. se začela prvenstveni del tekmovanja v prvi republiški judo ligi. V borbi za naslov najboljše slovenske ekipe v tem borilnem športu bo sodelovalo osem moštev, med njimi zopet člani celjskega Olimpa, ki se bodo v prvem kolu srečali s člani Ljubljane.

Tekmovanje se bo začelo ob desetih dopoldne v telovadnici prve osnovne šole ob Vrančevi ulici.

Celje : Olimpija 3 : 1

LJUBLJANA

SELES - republiški pevak

V odlični organizaciji judo sekcije celjskega Olimpa je bilo v soboto in nedeljo v telovadnici prve osnovne šole ob Vrančevi ulici prvo republiško prvenstvo v judo po pasovih. Tekmovanje je lepo uspelo saj se ga je udeležilo kar 72 judoistov iz vseh klubov naše republike; med njimi je bilo tudi deset članov celjskega Olimpa.

Med domačini se je najbolj odlikoval Henrik Seles, ki je v skupini nosilec rjavega pasu osvojil prvo mesto in naslov republiškega prvaka. Finalna borba v tej skupini je bila najtežja in najbolj dinamična ter se je končala šele po podaljšanju.

Zasluzeno prvo mesto si je priboril tudi član velenjskega Partizana Mirko Simončič v skupini nosilec rumenega pasu.

Ostalih celjanom je primanjkovalo rutine in izkušenj; zato ni naključje, da so bili izločeni že v predtekmovanju. V posameznih skupinah so naslove republiških prvakov osvojili: beli pas — Franc Stare (Triglav, Kranj); rumeni pas — Mirko Simončič (Velenje); oranžni pas — Milan Bavec (Triglav, Kranj); zeleni pas — Ivan Rožkar (Maribor); modri pas — Franc Usar (Brank); rjavi pas — Henrik Seles (Olimp, Celje).

ROKOMET

Peve tekme v rokometu

Te dni so pričeli s svojim prvenstvom tudi najboljši rokometiški celjskega okraja. V letošnji okrajni ligi nastopa šest moštev: Partizan Celje, Zalec, Kovinar Store, Laško, Konjice in ekipa JLA. Vse ostale rokometne ekipe pa bodo tekmovale v treh občinskih ligah in to v Celju, Zalcu in Velenju. Ta sistem tekmovanja bo omogočil, da bodo tudi slabša moštva tekmovala in se s tem pripravljala na večje zahteve.

V prvih dveh kolu so bili doseženi več ali manj pričakovani rezultati. Kot vse kaže se bodo za najboljšo mesto potegovali rokometiški celjskega Partizana, ki so v drugem kolu visoko premagali moštvo iz Zalca 31:13.

Rezultati. Prvo kolo: Celje : Konjice 25:13, Zalec : Laško 14:12, Kovinar : JLA 35:28, Drugo kolo: Celje : Zalec 31:13, Laško : JLA 35:12, Kovinar : Konjice 27:17.

Na lestvici vodita ekipi celjskega Partizana ter Kovinarja iz Stor, ki imata po štiri točke, Laško in Zalec dve, Konjice, JLA brez točke.

Na lestvici strelcev pa vodi Gozdničar (Kovinar) 26, Mirjanovski (JLA) 25, Koren (Celje) 20, Kveder (Zalec) 18, Pečnik (Laško) 16 itd.

V prijeteljski tekmi je drugo mladinsko moštvo celjskega Partizana premagalo mladince ljubljanske Olimpije 24:23. J. K.

V odsotnosti Slamnikove je Ančka Gašparčeva najmočnejša predstavnica AD Kladivarja v tekih na 400 in 800 metrov

Nepotreben poraz

V soboto so košarkarji šoštanjske Elektro gostovali v Ljubljani kjer so po nepotrebnem izgubili proti voditelju na lestvici, ASK Tivolju z rezultatom 68:61 (31:34). V igri, ki ni bila lepa, so se boljše znašli gostje, ki so vodili ves čas tekme, in ko je že vse kazalo, da bo ASK Tivolj prvi poražen na svojem igrišču, je prišlo med košarkarji Elektro do nepotrebnega nesporazuma, katerega sta botrovala Natek in Smid. To napako so domačini izkoristili ter prevzeli vodstvo in — zmagali.

V moštvo Šoštanja je pohvaliti le dobrega Lukmana.

Košarkarji Elektro se trenutno nahajajo na tretjem mestu lestvice republiške lige.

Jutri, v soboto, 6. t. m. se bodo ob 19. uri doma pomerili proti ekipi Jesenice, v sredo, 10. oktobra pa bodo ob istem času igrali proti odličnemu moštvo iz Domžal.

KOSARKA

BREZ SPREMENB

V nadaljevanju okrajne košarkarske lige so bili doseženi naslednji izidi: Šoštanj : Rog. Slatina 107:54, Prebold : TVD Celje 62:29 in Konjice : ZKK Celje 45:61.

Stanje na lestvici se tudi po tem kolu ni spremenilo. Na vrhu so še kar naprej košarkarji ZKK Celje.

TRETJE MESTO ZA ŠOSTANJSKE PIONIRJE

V nedeljo je bil v Mariboru finale republiškega prvenstva v košarki za pionirje. V zaključno tekmovanje so se uveljavila štiri moštva: Olimpija iz Ljubljane, Domžale, Maribor ter Elektro iz Šoštanja.

V kvalifikacijah ter izenačenih borbah so mladi košarkarji iz Šoštanja zasedli častno tretje mesto, potem ko so premagali Olimpijo. Končni vrstni red: 1. Domžale, 2. Maribor, 3. Elektro, 4. Olimpija. R. P.

V VELENJU BODO OTVORILI KOTALKALIŠČE

V okviru proslav za občinski praznik bodo v nedeljo v Velenju predali svojemu namenu kotalkališče — nov športni objekt, ki bo takoj zaživel, saj se sedaj že več kot sto kotalkarjev vsak dan prav pridno vadi na ploščadi pred kulturnim domom. Za otvoritev bodo prireditelji revijo kotalkarjev. Nastopili bodo najboljši slovenski kotalkarji.

Velenjsko kotalkališče v višini 60 x 40 metrov je po mnenju strokovnjakov eno najkvalitetnejših tovrstnih objektov v Evropi.

ALI STE IZVRŠILI SVOJO NALOGO?

Te dni se zaključuje v mestu ob Savinji teden čistote, kot pripravna na občinsko akcijo za unčevanje podgan. Kot smo že zapisali, deratizacija ne bo dosegla zaželenega uspeha, če v njej, zlasti pa v tednu čistote, ne bodo sodelovali prav vsi prebivalci celjskega mesta. Kakšno naj bi bilo njihovo sodelovanje? Predvsem v tem, da očistijo kleti in podstrešja da odstranijo vso navlako, čunje in papir, skratka vse, kar lahko služi podganam za hrano.

Zato še enkrat — izkoristite zadnje dni pred deratizacijo in pregledite ter očistite podstrešja, kleti, dvorišča.

Deratizacija se bo začela 7. in bo trajala do 13. oktobra.

Nova telovadnica v Štorah

V sredini preteklega meseca so v Štorah na slaven način izročili namenu novo, sodobno telovadnico. Kaj pomeni za industrijski zelo močan šolski ceter

ko so Štore nova in moderno urejena telovadnica, ve le tisti, ki razume, kaj pomeni za mladino, za njen zdrav telesni in duševni razvoj močan redne in sistematične telesne vadbe. Pri vsem tem pa ne smemo prezreti rekreativne dejavnosti starejših, predvsem zaposlenih ljudi.

Štorjani so vedeli, da so poleg ostalih novih športnih objektov dobili še telovadnico. Upajo pa, da ne bodo naleteli na gluha ušesa, ko se bodo obravnavala in reševala zahtevna problematika vzdrževanja te lepe telovadnice, pa tudi ostalih naprav.

Štorski železarji zaslužijo tudi po tej plati vsjo pozornost in podporo, saj so v graditvi teh objektov vložili toliko prostovoljnega dela, ki so lahko mnogim za vzgled.

Trije posnetki s slavnostne proslave 20-letnice pionirske organizacije na tretji osnovni šoli v Celju. Zgoraj: mladinka Anica pripetja pionirjem spominske znake; v sredini: pogled na šolsko dvorišče med nastopom pevskega zbora; spodaj: trije veseli obrazi... (posnetki: Sneženka).

Lepo je v naši domovini biti mlad

— Lepo je v naši domovini biti mlad... je zapel partizan-skladatelj Radovan Gobec. Da, lepo je biti mlad v lepi, svobodni domovini, za katero so prelivali kri naši hrabri partizani. V borbi so jim pomagali tudi naši najmlajši pionirčki... — je dejala v začetku slavnostne proslave ob dvajseti obletnici pionirske organizacije, predstavnica pionirskega štaba na tretji osnovni šoli v Celju, Tatjana Lubej.

Preteklo soboto so se na dvorišču osemletke v Vodnikovi ulici, zbrali ob osmi uri vsi učenci in učenke tega zavoda. Dan je bil pouka prost. Kot drugje, so tudi tukaj proslavili dvajseto obletnico pionirske organizacije.

Pripravili so lep program. Nastopili so recitatorji, mladinke osmih razredov pa so ob spremljavi harmonikarja zaplesale tri kola. Pesem je bila tista, ki je v času NOB združevala vse, ki so se borili za našo svobodo; in tako se je v jesensko jutro razlegala pionirska himna, ki jo je — ter še druge pesmi — zapel šolski pevski zbor pod vodstvom prof. Jurčka Vrežeta.

Ob zaključku pa so vsi osmošolci razdelili med pionirje znake, v spomin na ta velik dogodek in na spomin tistih mladih junakov — pionirjev, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo naš vseh. S. B.

RADIO 202

Ponedeljek, 8. oktober: 17.00 Celjska kronika; 17.10 Bolero, twist in nase doble; 17.20 Športni tednik; 17.30 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.40 Obvestila, nato zabavna glasba.

Torek, 9. oktober: 17.00 Celjska kronika; 17.10 Domači ansambli iz Ljubljane; 17.20 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.30 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.40 Obvestila, nato zabavna glasba.

Sreda, 10. oktober: 17.00 Celjska kronika; 17.10 Zaplešno v sredni večer; 17.20 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.30 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.40 Obvestila, nato zabavna glasba.

Četrtek, 11. oktober: 17.00 Celjska kronika; 17.10 Ludwig van Beethoven: Simfonija št. 9 v d-molu, opus 125; 17.20 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.30 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.40 Obvestila, nato zabavna glasba.

Petek, 12. oktober: 17.00 Celjska kronika; 17.10 Fantje na vasi; 17.20 V galeriji kulturnih in zgodovinskih poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.30 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.40 Obvestila, nato zabavna glasba.

Sobota, 13. oktober: 17.00 Celjska kronika; 17.10 Popevke se vrstijo; 17.20 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.30 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 17.40 Obvestila, nato zabavna glasba.

Nedelja, 14. oktober: 12.00 Pogovor s državljanji; 12.10 Obvestila; 12.15 Naši poslušavci čestitajo in pozdravljajo; 12.25 Mehške rože; potpuri južnoameriških ritmov; 12.45 Pomenki o prednosniku nove ustave.

KRONIKA NESREČ

V Japljevi ulici je motorist podrl Marjoto Videc. Dobila je poškodbe na glavi in rokah. — Vlado Krajnc iz Gotovelj si je pri nogometu poškodoval nogo. — Pri prometni nesreči v Vojniku si je roko poškodovala Ana Prosenec iz Trbovelj. — Franc Zeme iz Loke pri Zusmu je padel s kolesom in si poškodoval glavo ter roke. — Maks Ivančič in Bukovega žlaka si je pri prometni nesreči poškodoval glavo in nogo. — Maks Mikl iz Čečova pa si je pri prometni nesreči poškodoval nogo. — Jakob Skale iz Bukovja pri Slivnici je padel s strehe in si poškodoval hrbtenico.

GIBANJE PREBIVALSTVA

V času od 22. do 29. septembra je bilo rojenih 26 dečkov in 25 deklic.

Poročili so se:

Franc Suša delavec in Ana Zafran, uslužbenka, oba iz Kasaz, Martin Cetina, šofer iz Podloga in Ivana Štrnčan, gospodinjka pomočnica iz Lave, Maksimiljan Jakop, ključavničar iz Zadobrova in Marija Seržomer, delavka iz Zg. Grosuljev, Edvard, Alfonz Sappanz, uslužbenec iz Celja in Zofija Guberšek, šivilja iz Loznice pri Zalcu, Ivan Kunst, traktorist in Tereziya Es, uslužbenka, oba iz Loznice pri Zalcu, Alojzij Crep, logar in Marta, Angela Miklave, uslužbenka, oba iz Celja, Vladimir Kroflič, strojni tehnik iz Celja in Justina Jevnišek, uslužbenka iz Dobrteše vasi, Franc Ban, trgovski pomočnik in Tereziya Bezgovšek, gospodinja, oba iz Lopate, Anton Straže, strojniš iz Celja in Angela Gačjek, gospodinjka pomočnica iz Poškove pri Grobelnem, Martin Debeljak, delavec in Marija Kudler, gospodinjka pomočnica, oba iz Celja, Franc Vrtelj, mizarjski pomočnik iz Avstrafje, Jarret St. Leichardt in Marija Krajnc, bolničarka iz Celja, Nenad ing. Novakovič, inženir kemije iz Belega Manastira in Tanja, Marija Rebek študent farmacije iz Celja.

Umrli:

Ana Mastnak, dijačinja iz Dobrove, stara 20 let, Anton Cijan, upokojenec iz Celja, star 79 let, Tereziya, Marija Gobec, gospodinja iz Celja, stara 87 let, Janez Napotnik, delavec iz Trbovelj, star 59 let, Stanko Zibret, otrok iz Brezja, star 1 mesec, Darinka Slapšak, hči delavke iz Olesč, stara 1 mesec, Andrej Lettigi, uslužbenec iz Zalca, star 26 let, Anton Rupic, upokojenec iz Celja, star 61 let, Lovrenc Es, inv. upokojenec iz Celja, star 64 let.

NAGRADNA AKCIJA

»zaboljšanje discipline in varnosti na cesti«

Te dni je republiška, hkrati z njo pa vse okrajne in občinske komisije za varnost prometa ponovno posegla v pomembno preventivno akcijo, ki se ne kaže samo v sodelovanju »meseca varnega prometa«, ki teče ves oktober, marveč tudi v razpisu nagradnega natečaja, ali ankete, če hočete, v kateri lahko sodelujejo vsi državljani, zlasti pa še ustrejni prometni krožki na šolah, avto-moto društva, delovni kolektivi, organizacije in drugi. Nagradni natečaj nosi ime »Zaboljšanje discipline in varnosti na cesti«.

Da bi vzpostavili disciplino in varnost v cestnem prometu, so pristojni državni organi in komisije za vzgojo in varnost v cestnem prometu ukrepali na več načinov: uvajali so blagohotno opozorjanje, potem zaostirili kaznovanja, organizirali gosto mrežo prometne kontrole, uporabljali alkokoteste proti vinjenim voznikom, izdajali lepake, letake, brošure, izdelovali in predvajali filme, orga-

nizirali predavanja in podobno. Akcija, ki se začela te dni in ki nosi naslov »Zaboljšanje discipline in varnosti na cesti« in ki je kot rečeno nagradnega značaja ter bo izvedena v obliki ankete pozna samo eno vprašanje:

Kakšno je vaše mnenje o vseh ukrepih, ki so jih do sedaj pristojni državni organi in komisije za vzgojo in varnost v cestnem prometu uvajali, da bi izboljšali disciplino in varnost v cestnem prometu in kakšno so vaši predlogi o ukrepih, da bi z ozirom na povečan promet in številno prometnih nesreč, dosegli večjo disciplino in varnost na cesti?

Odgovore na to vprašanje bodo sprejemale občinske komisije za vzgojo in varnost v cestnem prometu, ki delajo pri oddelkih za notranje zadeve pri vseh ljudskih odborih in sicer do 15. novembra. Ko bodo občinske komisije zbrale vse odgovore in mnenja državljanov ter organizacij glede na vprašanje o izboljšanju discipline in varnosti na cesti, bodo po pet najboljših odgovorov poslane okrajni komisiji, le ta, pa končno pet najboljših republiški. Republiška komisija je za tri najboljše v slovenskem merilu razpisala tri lepe na-

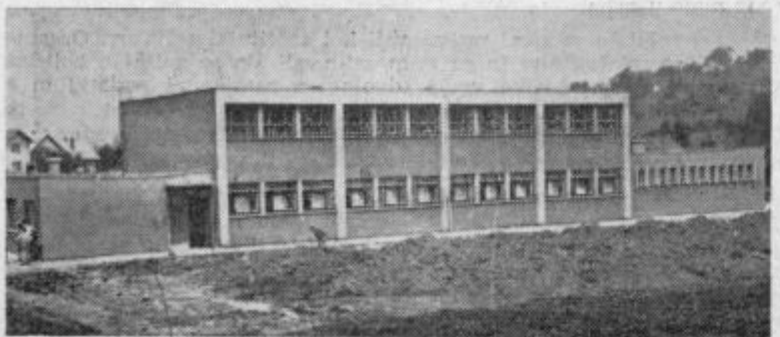
grade: motorno kolo, moped, ter dvokolo. S primernimi nagradami pa bodo najboljše odgovore državljanov nagrajevala tudi občinske in seveda okrajna komisija za vzgojo in varnost v cestnem prometu.

Vabimo državljanje in vse družbene organizacije, ki kakor koli delajo na tem, da bi bil promet na naših cestah čim bolj varen, da sodelujejo s svojimi mnenji in predlogi pri obravnavanju in reševanju izredno perečega problema — prometa na cestah.

Obrtno gradbeno podjetje «REMONT» Celje, Slandrov trg 1

razpisuje delovno mesto GRADBENEGA TEHNIKA

z več let prakse in pooblastilom za novogradnje. Interesenti naj se javijo osebno ali pismeno na dogovor v podjetju.

Poslopje nove telovadnice v Štorah

*Modne novosti
za jesen*

SI OGLEDITE
V VELEBLAGOVNICI

TKANINA-GALANTERIJA

Ajudski magazin
CELJE

Znatno znižanje cen radijskim željam

Kolektiv celjskega radia je prvega oktobra uveljavil nekaj razveseljivih novosti, ki se ne tičejo samo programskega dela (uvredba pomenkov o predosnutku nove ustave, nadalje oddaje o kulturnih in zgodovinskih značilnostih na našem območju), temveč tudi cen. Poslušalec celjskega radia bodo prav gotovo z velikim veseljem sprejeli vest, da so doslej cene ploščam po željah občutno nižje od prejšnjih, v nekaterih primerih tudi za 50 odstotkov. V oddaji »naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo« stane ob delavnikih čestit-

ka v skupinski izvedbi 500 dinarjev, solo pa 1000. Ob nedeljah pa znaša tarifa za isto naročilo 1000 dinarjev za skupinsko ter 2000 za solo čestitko.

Sprememba je nastala še v tem, da sprejemajo odslej naročila za čestitke in seveda tudi za vse ostale objave v pisarni celjskega radia, Gregorčičeva ulica (posloj je občinskega ljudskega odbora, pritličje) in ne več pri Kompas. Izjemoma bo čestitke v popoldanskem času sprejemal vratar pri časopisnem podjetju Celjski tisk, Trg V. kongresa.

TAKOJ PRODAMO

kompletno telefonsko centralo

z dvema zunanjsima in štirinajstimi notranjsimi priključki.

Centrala je izdelek tovarne »Iskra« Kranj in je bila v uporabi le kratek čas. Zato še brezhibno dela.

Prodamo jo zato, ker smo morali za naše poslovanje kupiti večjo. — Cena je ugodna.

Pojasnila lahko dobite v komercialnem oddelku Časopisnega podjetja

»CELJSKI TISK« Celje, Trg V. kongresa 5

Rudnik rjavega premoga TRBOVLJE - HRASTNIK

p. Trbovlje, sprejme za jamske obrate Trbovlje, Hrastnik in Dol, večje število delavcev v starosti od 18 do 30 let.

V počtev pridejo le zdravstveno in fizično sposobni delavci z dostojno disciplino, ki je potrebna v rudarstvu.

Nastop službe je mogoč takoj. Stanovanje je zagotovljeno v sodobno urejenih samskih domovih, prehrana pa v obrotu družbene prehrane, ki posluje v sklopu rudnika.

Za disciplinirane in delavljive delavce je zaposlitev stalnega značaja, saj ima rudnik glede na bogate premogovne zaloge za vrsto let zelo dobro perspektivo.

Vse morebitne kandidata te vabimo, da se s potrebnimi dokumenti javijo v kadrovsko-socialnem sektorju na upravi rudnika v Trbovljah, zaradi dokončnega dogovora.

Komisija za sprejem in odpovedovanje delovnih razmerij

OBISČITE RAZSTAVO

„Denar in varčevanje“

ki jo prireja sindikalna podružnica NB Zalec in KB Celje v času od 6. 10. do 12. 10. 1962.

Razstava bo odprta od 7. do 18. ure

»Trgovsko podjetje »MERX« Celje bo prodalo dne 9. 10. 1962 ob 8. uri na javni dražbi v Celju, Tomšičev trg 3:

tovarni avtomobil TAM, nosilnost 3 tone

poltovojni avtomobil FIAT 616-B, nosilnost 1,5 tone

osebni avtomobil AUSTIN in 1 par konj z vozom in opremo.

Vsi avtomobili so v voznom stanju. Interesenti dobijo informacije na upravi Trgovskega podjetja »MERX« Celje, Tomšičev trg 3.

Upravni odbor Časopisnega podjetja »Celjski tisk« v Celju razpisuje prosto delovno mesto

analitika podjetja

z ekonomsko oziroma pravno fakulteto in prakso v gospodarstvu.

Osebnih dohodkov po Pravilniku o delitvi osebnih dohodkov podjetja.

Ponudbe poslati na kadrovske sektor podjetja. Zaželjena je osebna dostava.

Razpis velja do zasedbe delovnega mesta.

ZAHVALA

Ob bridki izgubi mojega nepozabnega soproga, brata, svaka in strica

RUPICA ANTONA

se iskreno zahvaljujem vsem, ki ste ga spremlili na njegovi zadnji poti. Prisrčna hvala kolektivu osnovne šole Polule, kolektivu Koteksa, družinam Matašič-Colnar, Guzej-Kostič in društvu upokojencev za darovane vence.

Vsem prisrčna hvala!

Zalujoča soproga Helena in sorodstvo

Naročam »CELJSKI TEDNIK«
Pošiljati mi ga začnite takoj —
z dnem
Priimek in ime
Kraj, ulica, hišna št.
Pošta
Lastnoročni podpis

Celjski
TEDNIK
CELJE
P. P. 152

Zamka
na
15 dn

KINO

KINO UNION

6. 10.—9. 10. 1962 »Hirošima, ljubezen mojca francoski film
9. 10.—10. 10. 1962 »Mačkova kočica« ruski barvni film (ob 16. uri).
10. 10.—13. 10. 1962 »Na ulici ni drevec« angleški film

KINO METROPOL

5. 10.—8. 10. 1962 »Ti si moje življenje« italijansko-francoski VV film
9. 10.—10. 10. 1962 »Pikova dama« ruski barvni film
11. 10.—12. 10. 1962 »Stari ramenjok« amer. barvni film

MATINEJA — UNION

7. 10. 1962 »Angeli zagorelih obrazov« ameriški Csc film

KINO »SVOBODA« SEMPETER V SAV. DOLINI

6. in 7. 10. 1962 »Sin rdečega gusarja« italij. barvni Csc film
10. 10. 1962 »Taksi in prikolicca« francoski film
11. 10. 1962 »Čudna deklac domači film

GLEDALIŠČE

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

Sobota 6. oktobra 1962 ob 19.30 uri: Calderon: SODNIK ZALAMEJSKI / Sobotni abonma in izven.

Nedelja, 7. oktobra 1962 ob 10. uri: Calderon: SODNIK ZALAMEJSKI I. nedeljski dopoldanski abonma in izven; ob 15.30 Calderon: SODNIK ZALAMEJSKI. Nedeljski popoldanski abonma in izven.

Torek, 9. oktobra 1962 ob 19.30: Calderon: SODNIK ZALAMEJSKI. Torkov abonma in izven.

Sobota, 13. oktobra 1962 ob 19.30: Calderon: SODNIK ZALAMEJSKI. Izven.

Nedelja, 14. oktobra 1962 ob 10. uri: Calderon: SODNIK ZALAMEJSKI. II. nedeljski dopoldanski abonma in izven.

Nedelja, 14. oktobra 1962 ob 15.30: Calderon: SODNIK ZALAMEJSKI. Izven.

RAZNO

RAZVELJAVLJAMO VELJAVNOST bloka naročilne izdane od podjetja »Ključavničarstvo in vodov. inšt.« Slovenske Konjice, izgubljenega med Dobro in Celjem. Podjetje »Ključavničarstvo in vodov. inšt.« Slovenske Konjice.

MARIJA, ki si odšla 5. k zobozdravniku, vrni se, čaka te pismo, Mama.

INSTRUIRAM angleščino in matematiko. Naslov v upravi lista.

ISKRENO se zahvaljujem dr. VERI PETKOVIC iz Libo, za uspešno zdravljenje v času moje bolezni. Za ves njen trud in požrtvovalnost najlepša hvala. Hvaležni pacient — Karel Omahna iz Libo.

ISCEM starejšega poštenega upokojenca za skupno gospodinjstvo. Ponudbe pod »srečna bodočnost«.

SPREJMEM poštenega in treznega upokojenca starega okrog 60 let. Imam lastno pokojnino in hišico. Ponudbe pod »srečna bodočnost«.

KER SEM STALNO v postelji zaradi bolezni, iščem snalno in mirno žensko, po možnosti živijo, ki bi samostojno vodila gospodinjstva dela. Stanovanje na razpolago. Ostalo po dogovoru. Mandelc Alojzija — Tabor.

V VSO OSKRBO vzamem deklko, staro od 10 let naprej, ki je brez staršev ali nezakonska. Ponudbe pod »dobra vzgoja«.

KUPIM!

KUPIM novejšo hišo ali parcelo z lokacijo v bližini Celja. Naslov v upravi lista.

OBJAVE IN OCLASI

ZAHVALA

Ob prerani in bridki izgubi naše prljube hčerke

MASTNAK ANICE

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom prijateljem in znancem za darovane vence in cvetje, ter vsem, ki so jo v tako velikem številu spremlili na njeni zadnji poti.

Posebno zahvalo sva dolžna tov. prof. Zantarju in dijakinja ESS za v srce segajoče poslovilne besede ob odprtem grobu.

Zahvala tudi č. duhovnikoma za spremljevanje.

Nadalje se zahvaljujemo za vse pismono in ustno izrečeno sožalje, ter vsem, ki so nam v teh težkih trenutkih kakorkoli pomagali.

Neutolažljiva oče in mati

ISKRENA ZAHVALA

Globoko smo hvaležni vsem, ki so spremlili našega ljubljenega in nepozabnega očeta

REMEHNIH FRANCA

upok. železničarja iz Smartnega ob Paki na njegovi zadnji poti in na ta način počastili njegov spomin. Zahvaljujemo se številnim darovalcem vencev in cvetja, še posebej pa Sindikatu »VOLNE« Laško — za prekrasne vence.

Laško, 26. 9. 1962

Zalujoči: Kraševčevi in Remehnihovi

PRODAM

PRODAM vseljivo hišo z nekaj zemlje v Sentjurju, vprašati pri Pečar Benediku Bevožev-Sentjur.

PRODAM kuhinjsko opremo. Herček Mira, Celje — Tomšičev trg 5-II. MOTORNO kolo »PRIMA« 175 ccm (krem 1500 km) prodam. V račun vzamem tudi čok, Nikolič, Kasaze 87, Petrovce.

PRODAM kravo, dobro mlekarico. Vidmar — Prekorje 15, Škofja vas.

PRODAM malo rabljeno orohovo spalnico. Završki — Celje, Malgajeva 20.

PRODAM hišo ali stanovanje. Naslov v upravi lista.

POCENI prodam več hrena, stoječega na jazzi v Cretu. Cas izkopa od marca 1963. Ulica bratov Kresnikov št. 29, Celje.

PRODAM klavir — dunajska mehanika, železna konstrukcija — v zelo dobrem stanju. Vprašati: Vidmar, Ljubljanska 66.

PRODAM motorno kolo »PIAZZO ROLLER« 175 ccm, registrirano za l. 1962. Cena 55.000 din. Naslov v upravi lista.

HISA z vrtno v Podčetrtku naprodaj — vseljivo. Pojasnila: Cvetko, Celje — Muzejški trg 8.

PRODAM karamboliran avto FIAT 750 najboljšemu ponudniku. Ogled avtomobila — Celje, Maistrova 4.

PRODAM moped TOMOS PUCH v dobrem stanju. Jurjovec — Griže 95.

PRODAM teličko staro 18 mesecev. — sive barve. Medved, Celje — Nova vas 5.

1) KOLEKTIVI!

Zaradi izrednega zanimanja za Korosko in Benetke, organiziramo cenene eno in dvodnevne izlete v te nepozabne kraje.

4) Izlet v BUDIMPESTO — pripravljamo 5-dnevno avtobusno potovanje, prijave sprejemamo do zaključnega števila

3) KOLEKTIVI!

Po želji vam pripravimo enodnevni izlet na Vrško oziroma Plitvička jezera. Koristite poseben popust pri KOMPAS-ovih avtobusih!

4) Izlet v BUDIMPESTO — pripravljamo 5-dnevno avtobusno potovanje, prijave sprejemamo do zaključnega števila

3) KOLEKTIVI!

Po želji vam pripravimo dvodnevni izlet po ITALIJSKIH DOLOMITIH—CORTINA D'AMPEZZO—LAGO DI GARDA—SIRMIONE—BENETKE—TRST, prijave sprejemamo do zaključnega števila.

Se priporoča KOMPAS Celje, Tomšičev trg 1 — telefon 23-59

1. NOVEMBRA 1962 v GRAZ! Za člane ZB NOV in njihove svoje prirejamo avtobusni izlet v Graz k spomeniku žrtvam fašizma. Cena po osebi din 2.300 — vključeni stroški za potni list. Prijave sprejemamo do 5. oktobra. 1962 — Kompas tel. 23-59.

LASTNIKI OSEBNIH AVTOMOBILOV

Za vas organiziramo štiridnevni izlet po ITALIJSKIH DOLOMITIH—CORTINA D'AMPEZZO—LAGO DI GARDA—BENETKE ter dvodnevni izlet po ITALIJI — CORTINA D'AMPEZZO—BENETKE. Prijave za obo izleta sprejemamo do zaključnega števila udeležencev.

DELOVNI KOLEKTIVI!

Za vas smo pripravili enodnevni izlet na KOROSKO: VELIKOVEC—CELOVEC—GOSPA SVETA—VRŠKO JEZERO—OSOJSKO JEZERO—BELJAK—BOROV-LJE—PLIBERK. Cena 3.500 din s potnim listom in prevozom.

Dvodnevni izlet z avtobusom v TRST IN BENETKE vsak mesec. Prijave do zaključnega števila udeležencev.

OD 1. SEPTEMBRA DALJE ODOBRAVAMO DELOVNIH KOLEKTIVOM ZA IZLETNISKE VOZNIJE SE IZREDNE POSEZONSKI POPUST. ZAHTEVAJTE NAŠE PONUDBE PREDEN SE ODLOCITE ZA IZLET!

Za izletne naročila se priporoča turistična poslovalnica Avtobusnega prometa Celje IZLETNIK, Titov trg 3, tel. 28-41.

SLUŽBE

ISCEM gospodinjstvo pomočnico. Suša — Celje, Ljubljanska 67-I (trgovina »Ložnica«).

STANOVANJA

ODDAM opremljeno sobo starejši ženski. Naslov v upravi lista.

SOBO v centru Celja, zamjenjam za večjo tudi v centru. Naslov v upravi lista.

ZAMENJAM dvosobno sončno stanovanje z vrtno po možnosti za enako ali eno in pol sobno. Naslov v upravi lista.

ZAMENJAM sobo za sobo in kuhinjo. Vprašati v Mlekarni Gaberje 39.

MLAJŠA zakonca brez otrok iščeta prazno sobo v centru ali okolici Celja. Ponudbe pod šifro »Mirno sožitje«.

SOBO ali manjše stanovanje iščem v Celju, za uslugo šivam ali nudim večje posojilo. Naslov v upravi lista.

ZAMENJAM enosobno stanovanje s priključki, 3 km iz Celja, za komfortno dvosobno stanovanje po možnosti v bloku.

ISCEM sobo, lahko je neopremljena. Plačam in pomagam v gospodinjstvu. Naslov v upravi lista.

ZAMENJAM dvosobno komfortno stanovanje za večje. Naslov v upravi lista.

ZA SOBO nudim dobro obranjen motor DKW 350 ccm ali ga zamjenjam za lažjega od 150 ccm. Lipovšek Jože, Liboje 51 — Zagreb, p. Petrovče.

Uredništvo in uprava Celjskega tednika Celje, Trg V. kongresa 5, poštni predal 152. Telefoni 23-75, 20-59 in 24-25.

Tekoči račun pri Narodni banki Celje: 463-1-1-65. Izdaja ob petkih — letna naročnina 500, polletna 400, četrtletna 200 din — inozemstvo 2400 — posamezna številka 20 dinarjev. Rokopisov ne vračamo — sprejem oglasov, razpisov in objav do vsake ure — do 12 ure.

KAJ? KJE?
KDO?

PRI NAS IN PO SVETU

KDAJ?
ZAKAJ?

Ob dvajseti obletnici pionirske organizacije

Grenak spomin!

♦ V soboto in nedeljo so imeli pionirji in pionirke svoj največji praznik. Na osrednji slovenski proslavi v Ljubljani se je zbralo okrog 1300 pionirjev — delegatov iz vse republike. Ves popoldan so se po vseh pionirskih odredih vrstile proslave, športna tekmovanja, kulturni nastopi na prostem in v dvoranah. Zvečer pa je bila na Trgu revolucije velika baklada in ognjemet na Ljubljanskem gradu. Proslavljen je se je nadaljevalo še v nedeljo. V Ljubljani so ob tej priložnosti odprli razstavo »Pionirji v NOB« in odkrili pred muzejem NOB spomenik, delo kiparja Zdenka Kalina.

♦ Tudi po ostalih krajih Slovenije so pionirji slovesno proslavili svoj praznik.

Mati in hči sta pridno zjemali iz velike skledice na kmečki mizi.

»Ti neroda ti! Povsod si že narosila krompirčka — po mizi, po klopi, po oblecki... Se v usta kaj nesi, želodeček je še prazen!« je pokarala mati svojo dveletno hčerko. Mala Marija je ubogljivo prišla za žlico in jo polno prinesla k ustom. Ko je hotela pojedsti zalogaj, so vrata v kuhinjo kar odletela. Marija je skoraj otrpnila od strahu.

»Heil Hitler! Kje je gospodar?«
Mati je vsa prestrašena ustala in stopila na sredo kuhinje.

»V Mejah kosi deteljo,« je rekla čisto tiho.

Nemški oficir je jezno zamahnil z roko in se prestopil, da so podnice cvileče zaškrpale. Marija se je urno skrila materi za krilo.

»Počakal ga bom!« je osorno pojasnil uniformiranec in se s trdimi koraki napotil proti Mariji.

»Kaj je punčka? Si kaj pridna?«
Marija se je še močneje oklenila matere. Oficir si je nadel prijazen nasmeh in počenil. Njegov obraz je zdrknil v višino plavih otroških lask.

»Kako ti je ime?«
»Marija...«

Oficir se je še vedno smehljaj in zdelo se je, da se ga dekletce prav nič več ne boji. S svojo drobno ročico je celo potipalo »stričkove« svetle škornje.

»Ima tvoj oče tudi take?«
Dekletce je odkimalo.

»Kaj pa takšnele uro?«
Častnik ji je podržal zlato ročno uro pred ušesom. Marija je spet odkimala. »Ne,« so govorile očke. Nemeček se je še kar smejal; počutil se je že nekam domačega

in je vzdignil Marijo v svoje naročje. Ni se branila. Mati je od strani opazovala tujčevo početje. Ni vedela, kaj naj naredi. Stala je čisto mirno. V glavi se ji je motala ena sama misel: kaj hoče vojak?

Nemški častnik je predal Marijo na levo stran in z desno roko segel v žep.

»Kaj pa... kaj takega ima?«
V Nemčevi roki se je zasvetil čisto nov naboj za puško.

»Seveda, kar cel koš, striček!«
Trdo jo je postavil na tla. Mati je v grozi zakričala in pograbila svojega otroka ter planila proti vratom. Oficir se je samo cinično nazežal in se domišljavo nasmil na zid. Mati je sunkovito odprla vrata in obstala kot vkošana. Vanjo in v njenega otroka je merila skupina nemških vojakov s puškami...

Se isti večer so vso družino, očetu pa postavili zasedo, odpeljali v Nemčijo, v taborišče.

Takole so pionirji zaplesali po proslavi svoje obletnice

»Kaj pa takšnele uro?«
Častnik ji je podržal zlato ročno uro pred ušesom. Marija je spet odkimala. »Ne,« so govorile očke. Nemeček se je še kar smejal; počutil se je že nekam domačega

in je vzdignil Marijo v svoje naročje. Ni se branila. Mati je od strani opazovala tujčevo početje. Ni vedela, kaj naj naredi. Stala je čisto mirno. V glavi se ji je motala ena sama misel: kaj hoče vojak?

Nemški častnik je predal Marijo na levo stran in z desno roko segel v žep.

»Kaj pa... kaj takega ima?«
V Nemčevi roki se je zasvetil čisto nov naboj za puško.

»Seveda, kar cel koš, striček!«
Trdo jo je postavil na tla. Mati je v grozi zakričala in pograbila svojega otroka ter planila proti vratom. Oficir se je samo cinično nazežal in se domišljavo nasmil na zid. Mati je sunkovito odprla vrata in obstala kot vkošana. Vanjo in v njenega otroka je merila skupina nemških vojakov s puškami...

Se isti večer so vso družino, očetu pa postavili zasedo, odpeljali v Nemčijo, v taborišče.

SREČNO POT

Za vsakega otroka je očka najboljši in neprekosljiv šofer. S kakšnim veseljem sedajo za očetov hrbet in opazujejo sleherni gib svojega očka. Občudujejo ga kako vozi ovinke, kako prehiteva, kako ustavlja. Toda ne prekrivajo razočaranja, še se očka izneveri njihovim predstavam.

Nek voznik si je na kazalet hitrosti prilepil pri 70 kilometrih sinovo sliko. Nima jo tam samo zato, da bi pomislil na posledice morebitne nesreče za svojega sina. Ima jo pritrjeno tudi v imenu vsakega drugega otroka, ki bi utegnil prileteti pred kolesa. Ali misli tako tudi tisti voznik, ki nekje v domači ulici vozi mimo njegovega sinčka?

In punčka na naši sliki sije od sreče na izletu s svojim očkom. Ali se tudi očka zaveda svoje velike odgovornosti?

Slovenec - kozmonavt

List ameriških Slovencev »Glas naroda« je objavil sestavek o Maksu Kremžarju iz Domžal, ki je nedavno prebil šestnajst dni v kozmični ladji »Gemini« kot poskusni astronaut. Da se prav razumemo, kozmična ladja, o kateri je govora, ni letala okoli Zemlje. Bila je v poskusnem centru, toda v njeni notranjosti so bili isti pogoji kot v vesemirju. Maks Kremžar tudi ni bil sam. Bil je v grupi ljudi, ki so imeli svoje dolžnosti in bili podvrženi vsem psihičnim in fizičnim testom. Maks je bil v ladji v vlogi astronauta, ki naj skrbi za zdravstveno stanje posadke.

58 LET UPOKOJENEC

Peter Kamber iz Slavonskega Broda je bil svojčas poštni uslužbenec. Svojtčas je res prava beseda zanj, kajti od leta 1904 je že upokojenec. Ima torej že 58 let upokojenega »staža« in verjetno tudi jugoslovanski rekord. Kaj če bi bilo takih Petrov nekaj tisočev. To bi ljudje pri socialnem zavarovanju stalo sivih las...

Kako je prispel v to ekipo? Pred leti se je študent medicine Maks Kremžar v Sloveniji spoznal s hčerko slovenskih izseljencev. Ljubezben se je razvila do zanoske zveze in zdaj študira medicino v New Yorku. Je študent slovitega profesorja dr. Bernharda Wagnerja, ki sodeluje pri pripravah na vesmirske polete. No, zdaj je že razumljivejše vprašanje, ki smo si ga zastavili. Vrh tega je treba povedati, da je mladi mož izredno trdnega zdravja in športne konstrukcije. Zdjaj je seveda vprašanje, če bo Maks Kremžar tudi dejansko pripadal moštvo kozmične ladje, ko bo resnično poletela? Njen cilj bo namreč Mesec?!

Kavboj na kravi

Dragan Gotič, deček iz Moslavinskega Krčenika vsak dan pase govedo. Na pašo jaha kot se kravjemu pastirju spodobi. Toda ta mali moslavinski »kavboj« ne jaha konja, temveč kravo. Rumenka nikoli še ni vrgla malega jezdeca s svojega hrba...

INCIDENT MED NOGOMETNO TEKMO

Sredi tekme na igrišču nogometnega kluba v Veliki Pisanici je sodnik presunljivo zapiskal in prekinil igro. Zakaj? Na igrišču je prikrullil prašič. Celih deset minut je trajalo, da so igralci spravili nenavadnega kibica čez aut-linijo. Ni bilo razčiščen, če je debelinko prišel na igrišče samovoljno, ali ga je poslal kak šaljivec?

Okrogli „A B“

Tipski ameriški protiatomski bunker v obliki žoge. Učinkovito brani 10 ljudi pred 500 kilogramsko navadno bombo, ki je eksplozivna v oddaljenosti 7 metrov.

Perspektivni državljan

Trinajstletni angleški šolar Michael Armstrong se je pismeno obrnil uredniku nekega angleškega lista, ki je precej pisal o davku na bonbone. Napisal je:

— Zakaj si naša vlada prizadeva z davkom na bonbone zaščititi otroške zobe? Ali bi ne bilo enostavneje, če bi vlada oprostila davščin proizvodnjo zobne paste?

Vsak ima nekaj

Ob praznovanju 63. rojstnega dne je znani ameriški filmski igralec kriminalnih vlog E. G. Robinson povedal novinarju tole:

— Nekateri igralci so lepi, drugi so spet pametni. Jaz pa imam obraz, ki grozi...

V osrčju Anatolije

Anatolija... V tem zvenem imenu se skriva enako poetičen pomen. Anadolju pomeni po turško — dežela na vzhodu, torej za evropske pojme klasičen Orient. Tja smo se napotili iz Istanbula...

Vsak potnik, zlasti še Slovenec bo v Anatoliji pogrešal in vsakem koraku eno stvar: Zelenje. Zelene travnike, zelene griče in z drevjem ohraslo hribovje. Tega v Anatoliji ni. Tu ni dežja po sedem mesecev na leto. Nebo je z dneva v dan brez oblakov, čez dan neznozna vročina, noči pa nepričakovano hladne.

Težko smo se privajali na precej enolično pokrajino na tirissto kilometrov dolgi poti od Istanbula do Eskisehira. Terasasto hribovje je v glavnem golo, sem in tja porasčeno s sivozelenkastim pritiklavim zakrnelim drevjem. Povsod za erozijo značilne barve, od sivo bele preko zelenkasto rjave do oranžnorožde. Morda bi se tu razživel geolog, mi se nismo preveč navduševali. Pokrajina v marsičem spominja na pejsaže iz westernov, ki jih snemajo kje ob mehiških puščah. Pa tudi mesta in vasi so popolnoma drugačne od tistih ob obali Marmornega morja. Edino, kar povezuje vasa turška naselja od vasi do mest v tipično skupno potezo, so djamiye z vitkimi minareti. Vsa mesta, ki smo jih obiskali med Istanbulom in Ankaro, tako Eskisehir, Bozovik in Kitahya so večja od našega Celja, pa vendar nisem in nisem mogel dobiti občutka, da je res tako.

Vasi v Anatoliji so redke. V njih so hiše nizke, tesno strnjene in tudi naj manjša ima djamiye. Ljudje so poljedelci ali pa trgovci. V tem so Turci načrtni trgovski živnostniki. Mesto je polno izdelkov iz vsega sveta. Na ulicah prodajajo kar na pločnikih. V trgovinah, za naše pojme prej barakah kot trgov-

Mladost je najsvetlejša doba človekovega življenja, doba, ko je pred človekom še polno poti in križišč. In mladost pomeni čas, ko je treba izbrati pot. In tako smo se znašli tudi mi prejšnji petek popoldne na eni izmed »mladih poti«, da bi poiskali naše pionirje in zvedeli, kaj so pripravili za svoj veliki praznik. Jesensko nebo je bilo sivomodro in ulice so še živahno utripale. V Vrnčevi ulici je tik pred nami močno zavrl mlad fant na kolesu. Se ves zadihane se je prijel za ograjo in močno zažvižgal.

»Koga pa kličeš?«
»Priatelj,« je pojasnil. »Na pevske vaje greva.«
»Kakšne pevske vaje?«
»Kaj ne veste? Jutri je praz-

nik pionirjev in bomo imeli na šoli praznovo. Zapeli bomo tudi novo pesmico, ki smo se je naučili za to priložnost...«

Več nam ni povedal. Ta čas je iz dvorišča priteknel njegov prijatelj in stekel za mladim pionirjem, ki je že poganjal svoje kolo proti šoli.

Pol ure za tem smo na dvorišču tretje osnovne šole v Celju poposili tov. Jesenekovo, naj nam pove, kaj so kaj pri njih pripravili za jutrišnji dan.

»Proslavo bomo imeli. Otroci bodo recitirali in peli. Razdelili jim bomo spominske značke. Seveda ne bo manjkalo niti športnih iger,« nam je v naglici zdrdrala prijazna tovarišica in že se je pomešala med pionirje in pionirke. Bila je dežurna na dvorišču. V naglici, to pot smo mi morali hiteti, smo napravili posnetek, preden je šolski zvonec spet poklical mlade šolarje v učilnice.

Tako ali podobno se je mudilo pionirjem in njihovim tov. učiteljem, pevovodjem, skratka vsem, ki so se pripravljali za dolejši največji praznik naših pionirjev — 20. obletnico njihove organizacije.

Ob vašem prazniku želimo, da bi vaša mladost bila kar najlepša, svetla, topla in da bi bili vaši uspehi v šoli — in drugod — čim boljši!

UREDNIŠTVO

F. JANUŠ

MESEC DNI PO

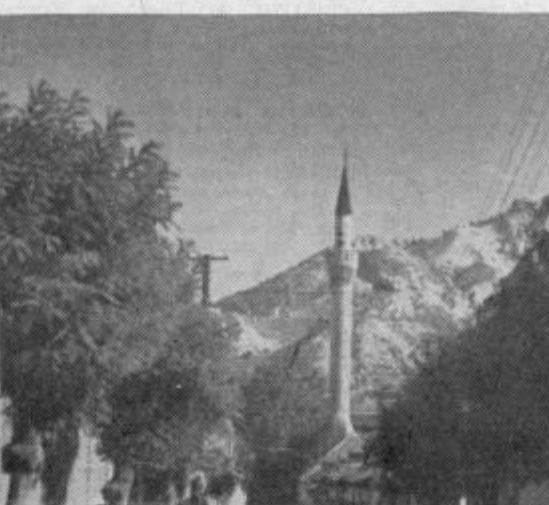
TURČIJI

skih lokalih. dobite vse od fevlijev, zelenjave, sadja pa do najnovejšo Fordove limuzine. Pri njihovem trgovanju nobena cena ni ustaljena. Vse zavisi od spretnosti trgovskega dvoboja med kupcem in trgovcem.

Turistov je v Anatolskih mestih malo. Največ je seveda Američanov-vojakov, saj je Turčija članica NATO pakta. In nepričakovano srečanje v Eskisehiru.

Slabo oblečen kmet nas je po srbsko vprašal, če se ne moti, da smo Jugoslovani? V eni sapi nam je potem pripovedoval da je iz Makedonije, da je pred šestimi leti emigriral, sprejel turško državljanstvo in je zdaj tu poljski delavec s tremi lirami mezde na dan. Po obračunskem kursu zneso to manj kot 300 dinarjev. Ni mu šlo v glavo, kako je mogel nasesti, da je v Makedoniji pustil kmetljo in zavesti, da ni edini, ki je šel na limanice, mu ni v tolažbo. Srečavali smo tudi Albance, Bolgare in Grke. Vsi so vzdihovali po stari domovini...

Bil je sila vroč dan ko smo z letalom preleteli gorato Anatolijo med Inönüjem in Ankaro. Ankara je kakšnih 700 kilometrov oddaljena od Istanbula v osrčju Male Azije. Za razliko od vseh drugih turških mest, razen Istanbula seveda, je Ankara v glavnem popolnoma evropska. Okolica

Glavna ulica v mestu Kitahya

Značilna pokrajina v Anatoliji

IZ EKSPOZEJA
Edvarda Kardelja
o predosnutku nove ustave

IZ EKSPOZEJA Edvarda Kardelja o predosnutku nove ustave

V začetku svojega referata je Edvard Kardelj omenil, da je zvezna ljudska skupščina decembra 1960 ustanovila komisijo za ustavna vprašanja in ji dala nalogo, da predloži skupščini »načelne postavke in stališča za izdelavo nove ustave«.

»Ta naloga,« je rekel tov. Kardelj, »ni bila niti lahka niti preprosta. Nova ustava je morala izražati vse, kar je v zadnjih desetih letih novega in pomembnega nastalo in se utrdilo v naši socialistični družbi. To je zahtevalo, da ne samo nekatere ustavne rešitve, temveč tudi koncepcije ustave bistveno ločimo od klasičnih, politično-pravnih dokumentov te vrste in da iščemo v vrsti vprašanj lastne izrazne oblike in sredstva. Ustavno komisijo je pri tem vodila misel, da mora nova ustava izraziti in utrditi vse tiste odnose, ki so v praksi preverjeni kot trajnejša napredna osnova našega družbenega življenja in da skozi utrditev takšnih odnosov hkrati utrdi tudi smer nadaljnjega razvoja družbe, kolikor jo lahko danes določimo.

Takšna obsežna naloga teoretičnega razčiščevanja strokovnega ter v marsičem ustvarjalnega dela pri ustvarjanju nove zasnove ustave je zahtevala tudi nekaj dalj časa kot smo prvotno predvidevali. Ta čas bi bil še daljši, če ne bi pred ustanovitvijo te komisije že opravili pomembno delo pri pripravljanju ustavnih vprašanj v okviru

strokovne komisije, ki je angažirala precejšnje število znanstvenikov, javnih delavcev, inštitutov in strokovnih organizacij, in če ne bi komisija za ustavna vprašanja s svojimi podkomisijami intenzivno delala po drugo leto.

Ustavna komisija je,« je nadaljeval tov. Kardelj, »končala delo na predosnutek šele konec junija letos in ga v začetku julija dostavila zvezni ljudski skupščini. Seveda je bila uresničitev te naloge omogočena z dejstvom, da se je komisija pri svojem delu opirala na široko pomoč, na sodelovanje in smernice političnih dejstev naše skupnosti. Izvršni komitej CK ZKJ je na nekaj svojih sejah razpravljal o problemih v zvezi z delom pri novi ustavi in sprejemal načelna stališča, pa tudi sicer je bil tovariš Tito v nenehnem stiku s komisijo in ji je dajal, tudi izven sej izvršnega komiteja, pomoč pri utrjevanju načelne usmeritve o koncepciji ustave. Razen tega se je ustavna komisija pri delu opirala na sodelovanje in pomoč širokega kroga predstavnikov političnega in družbenega življenja, strokovnih delavcev iz vse države.«

Edvard Kardelj je nato prešel na podrobne pojasnitve o načelih in razlogih, ki so vodili komisijo pri izdelavi predosnutka ter o osnovnih novostih, ki jih prinaša predosnutek v družbeno-ekonomski organizem in politični sistem.

I.

Čemu nova ustava?

»Sklep Zvezne ljudske skupščine o izdelavi nove ustave, je nadaljeval tov. Kardelj, je temeljil predvsem na dejstvu, da obstoječi ustavni predpisi v mnogih vprašanjih ne odražajo stvarnega stanja socialističnih družbenih odnosov v naši deželi in kot takšni ne zadovoljujejo sedanjih potreb v teh področjih družbenopolitične izgradnje.

V zvezi s tem bi lahko postavili kot predhodno vprašanje, ali ne vodi takšno, precej pogostno spreminjanje ustavnih predpisov — to bi namreč bila v sedemnajstih letih naša tretja ustava — do dvoma v upravičenost sprejemanja ustave sploh. Z drugimi besedami: ali ne bi bilo pravilneje, če bi se usmerili samo na neko ustavno deklaracijo, ki bi dala samo osnovna načela za prakso, ali pa se sploh odpovedali kakršnemukoli pravnemu aktu ustavnega vprašanja in reševali probleme empirično, to je z ničimer omejenimi akti odločujočih državnih organov. Kot je znano, so v svetu primeri enega in drugega.

Za nas je lahko odgovor na to vprašanje samo nikalen. Ne samo naše, temveč celotne izkušnje zgodovine socializma (in ne samo socializma) govorijo proti takšnim rešitvam. Za vsako mlado socialistično družbo, ki je nastala kot rezultat revolucije in se opira na revolucionarne oblike diktature proletariata, ni večje nevarnosti kot dolgotrajno ohranjevanje položaja, v katerem se vsa državna oblast identificira s subjektivno voljo neposrednih nosilcev njenega aparata, zanemarjajo pa se tisti elementi političnega sistema, ki zagotavljajo neposredni vpliv delovnega človeka in državljana na sprejemanje sklepov, odpirajoč mu s tem dolgoročno perspektivo

družbenega in njegovega lastnega napredka.

Naravno in napredno je, da socialistična družba, ki se zelo hitro razvija, relativno hitreje spreminja tudi svoje družbeno ekonomske in politične oblike. Na ta način išče takšna napredna družba sebi ustrezna politična sredstva, da bi se čim hitreje razvijala iz svojih lastnih družbeno ekonomskih osnov. Pri tem, v takšni družbeni aktivnosti ni vselej najpomembnejši tempo gibanja, temveč predvsem dosledno vzdrževanje napredne smeri gibanja. Avantgarda delavskega razreda lahko z revolucionarnimi sredstvi osvobodi napredne socialistične družbene sile in ustvari pogoje za njihovo vsakdanjo prakso. Toda da bi tisto, kar je zgodovinsko dozorelo, da bi vsebina družbenih gibanj postala družbena stvarnost, je nujno, da postane zavestna samostojna in samoiniciativna vsakdanja praksa milijonov ljudi, ki sprejemajo nove družbene odnose kot relativno najugodnejše pogoje za svoje delo in življenje. Takšna zavest pa se oblikuje po občutju ljudi o zadovoljevanju praktičnih potreb pri delu in v življenju ter pod političnim, moralnim in vzgojnim vplivom napredne družbene sredine.

V takšnih pogojih so interes in moralno politična pojmovanja človeka na delu hkrati tudi stalen, nujen in najboljši činitelj, ki vpliva, pa tudi korigira odločitve odgovornih družbenih organov. In obratno: idejna, politična in vzgojna akcija činiteljev socialistične zavesti prav v takšni praksi dobiva realno in čvrsto osnovo. Zato se morajo na področju družbene izgradnje usmerjajoča idejna in politična vloga vodilnih socialističnih sil in samostojna in iniciativna praksa milijonov delovnih ljudi,

ideologija in praksa, misel in delo, vzajemno korigirati, dopoljevati in usmerjati. In v tem odnosu se izraža eno tistih družbenih nasprotij, preko katerega se nenehno odvija družbeni napredek.

Iz teh vzrokov demokracija za socializem ni zgolj politična pridobitev ali zgodovinsko pridobljena ljudska pravica človeka, temveč predvsem elementarni pogoj zdravega razvoja in najhitrejšega mogočega napredka socialistične družbe. Kajti v političnem sistemu, ki je prežet z demokratizmom — seveda ki ustreza danim oblikam družbenega razvoja — se lahko najprirodneje ustvari rešitev tega stalnega nasprotja, ki je eden najpomembnejših činiteljev progresivne evolucije socialistične družbe.

Prav v tem oziru lahko odigra pomembno vlogo ustava socialistične države. Kot osnovni zakon in okvir za delovno družbeno izgradnjo in delovanje za uresničitev najnaprednejših teženj socialistične družbe, daje ustava mladi socialistični družbi večjo stabilnost in usmerjenost pri njeni graditvi v določenem obdobju, obdrži ustrezna sredstva revolucionarnega nasilja, dokler so ta potrebna, hkrati pa zagotavlja tudi nujni demokratizem in svobodo akcije za vse činitelje socialističnega napredka in doslednost v njihovi dolgoročni socialistični usmeritvi.

Ustava ima poseben pomen za takšno večnarodnostno deželo, kakršna je naša. Z dolgoročnim ustavnim stabiliziranjem odnosov med našimi narodi v duhu njihove enakopravnosti in samostojnosti, se ustvarja najmočnejši jez proti rušenju Titove politike bratstva in enotnosti, ki je v osnovi naše socialistične federacije, daje pa se pobuda vsem ustreznim težnjam materialnega in moralno-političnega združevanja. Tudi na tam področju subjektivistične konstrukcije družbenih odnosov ne morejo dati drugega kot reakcionarni rezultat. Zavest o skupnih interesih in so-

cialistični internacionalizem so najboljše cement enotnosti v neki socialistični federaciji. Ustava je ono najvažnejših sredstev, s katerim se zagotavlja prav takšna osnova in usmeritev v mednacionalnih odnosih.

Naša prva ustava iz leta 1946 je bila po vsebini odraz naših potreb za utrditev potreb revolucije in ustvarjanja takšnih političnih pogojev, v katerih bo moč revolucijo izpeljati do konca. Od tod poudarjena vloga državnocentralističnega upravljanja v naših prvih ustavnih predpisih. Prva ustava je odigrala zelo pomembno vlogo v utrditvi in razvoju naše družbe. Bila je tisto orožje, ki je omogočilo delavskemu razredu in vsemu delovnemu ljudstvu, še posebej pa komunistom in vsem zavestnim socialističnim činiteljem dežele, da izvršijo osnovne revolucionarne spremembe, ki so bile nujne za utrditev izhodiščnih osnov socializma in za nadaljnji razvoj socialističnih odnosov.

Toda v izgradnji našega ustavnega sistema je bil že od samega začetka poudarek na čim širšem in neposrednejšem sodelovanju delovnih množic v upravljanju in družbeni iniciativi in kontroli, na zakonitosti in demokratizmu, to je na sredstvih, ki so bistveno omejevala možnosti za pojav birokratične samovolje in avtokratičnega subjektivizma v družbeni izgradnji nasploh, še posebej pa v gospodarskem življenju.

Na ta način so se težnje v razvoju našega političnega sistema od samega začetka začele odvajati od nekaterih Stalinovih koncepcij o vlogi države v obdobju socialistične izgradnje. Konflikt 1948. leta, ki je tudi sam bil v največji meri posledica teh razlik v pojmovanjih, je še bolj utrdil takšno usmeritev v našem družbenem razvoju in pospešil nastajanje tistih oblik, ki so ustrezale takšnim demokratičnim in humanističnim koncepcijam o sredstvih in poteh socialistične izgradnje.

Načelno razčiščevanje vrste osnovnih problemov socialistične izgradnje v tem obdobju, zlasti v zvezi s problemom boja proti možnim deformacijam socialističnih odnosov v prehodnem obdobju — ki so v tem času postali za nas goreč problem dneva, je spremljal buren razvoj naše prakse. Nastajali so delavski sveti in komune vedno širši obseg so zavzemale razne oblike družbenega samoupravljanja. Izvršili smo vrsto načelnih sprememb v gospodarskem sistemu in planiranju, zlasti pa v sistemu lastnine. Družbeno lastnino smo načelno tretirali kot negacijo vsake lastnine in ne kot državno-lastniški monopol oziroma absolutno pravico razpolaganja s strani državnega aparata. Storili smo mnoge ukrepe v smeri krepitve socialističnega demokratizma na vseh področjih družbenega življenja. Oblike, v katerih se afirmira vodilna vloga ZK, so se začele načelno usklajevati s takšnimi spremembami. Vsi ti osnovni procesi so s svojimi rezultati zadali odločilni udarec dogmi o nujnosti nenehne krepitve države v prehodnem obdobju in so postavili na dnevni red problem družbenega samoupravljanja kot osnovnega činitelja in nosilca socialistične evolucije.

Ti procesi niso bili niti stvar stihije niti umetno vsiljevanje nekakšnih subjektivističnih zamisli. Porajali so se globoko iz družbene osnove v novih proizvodnih odnosih in so bili hkrati plod zavestnega spoznanja njihovih dolgoročnih posledic in perspektiv.

Ze v tem času je tov. Tito govoril:

«... s prevzemanjem sredstev za proizvodnjo v državne roke še ni bila uresničena akcijska parola delavskega gibanja ‚tovarne delavcem‘, ker geslo ‚tovarne delavcem, zemljo kmetom‘ ni neko abstraktno propagandistično geslo, ampak takšno, ki ima v sebi globok vsebinski pomen. Vsebuje ves program socialističnih odnosov v pro-

izvodnji: v pogledu družbene lastnine, v pogledu pravic in dolžnosti delovnih ljudi in jo je torej moč in treba uresničiti v praksi, če mislimo zares zgraditi socializem...»

«... odslej državna lastnina sredstev za proizvodnjo, tovarn, rudnikov, železnice prehaja postopoma v višjo obliko socialistične lastnine...» (ekspoze na prvem izrednem zasedanju zvezne ljudske skupščine FLRJ 26. junija 1950 o predlogu osnovnega zakona o upravljanju z državnimi gospodarskimi podjetji in višjimi gospodarskimi združenji s strani delovnih kolektivov).

Te velike spremembe, je rekel dalje Edvard Kardelj, so postale pogoj, da smo leta 1953 izvršili revizijo prve ustave v tistih delih, ki so predstavljali glavno oviro za novo prakso, in sprejeli ustavni zakon. Največji pomen ustavnega zakona je v tem, da je na široko odprl pot praksi samoupravljanja in vsem tistim spremembam v ekonomskih odnosih, ki so takšno prakso omogočile. Hkrati je dal vsemu razvoju našega političnega sistema določnejšo smer, to je, dal je odločnejšo pobudo krepitvi, razširitvi in razvoju družbenega samoupravljanja, demokracije in novih ekonomskih odnosov v oblikah, ki ustrezajo težnjam in potrebam socialistične družbe, pa tudi njenim možnostim in stanju družbene zavesti. To je bil odločilni prelom z vrsto dogmatskih shem, ki so ovirale hitrejši napredek v razvoju socialističnih ekonomskih odnosov in demokratizacijo političnega sistema. Hkrati pa je to pomenilo še naslednje oddaljevanje od nekaterih klasičnih institucij buržoazne države, kot so »politična država« in njej prilagojen parlamentarizem, sistem oblasti političnih strank, klasična razdelitev oblasti, državno-administrativni centralizem, sistem partijsko-političnih volitev itd.

V tem smislu pomeni ustavni zakon načelno prelomnico s prejš-

njim stanjem in direktno pripravo sedanjega stanja. Praksa je sicer marsikaj spremenila ali zahteva, da se spremeni v oblikah in metodah, ki jih je utrdil ustavni zakon, toda kar zadeva načelna stališča, ki so bila v osnovi ustavnega zakona, ni potrebe, da bi kaj dosti spreminjali v novi ustavi.

Kardelj je nadalje opozoril na to, da je Jugoslavija v zadnjih desetih letih doživela nadaljnjo zelo burno gospodarsko, družbeno in politično preobrazbo. Takšen razvoj je povzročil, da so obstoječi ustavni predpisi v nekaterih ozirih postali preozki za našo družbeno prakso.

Široko razširjene razne oblike družbenega samoupravljanja in vedno pomembnejši procesi spreminjanja posameznih državnih funkcij v funkcijo samoupravljanja, zahtevajo dosti natančnejše

formulirane odnose, ki nastajajo v takih pogojih, da bi preprečili motnje. Se posebej velja to tudi za potrebo po novem formuliranju pravic in obveznosti, ki se vzajemno dopolnjujejo in ki lahko samo v takšni vzajemni povezanosti tvorijo čvrsto osnovo demokratične enotnosti družbe in skupni pogoj enakopravnosti in napredka za vse.

Iz vseh teh vzrokov je sedaj čas, da našo ustavno ureditev ponovno pretresemo in da jo formuliramo v celotnem ustavnem dokumentu, ki bo učvrstil tiste napredne odnose, oblike in težnje, katere je praksa naše družbene izgradnje kot takšne potrdila, hkrati pa še jasneje pokazal perspektive njihove nadaljnje socialistične, demokratične in humanistične evolucije v interesu delovnega človeka in ljudstva naše dežele.

II.

Družbena struktura Jugoslavije in ustava

Za orientacijo, vsebino in konkretne rešitve nove ustave so bile bistvenega pomena spremembe v družbeni strukturi, ki so nastale v naši deželi po zmagi revolucije, kakor tudi težnje njenega nadaljnega spreminjanja. Ta činitelj mora biti eden od pokazateljev, ki bo imel odločujoči vpliv pri institucijah, ki jih bo ugotovila nova ustava.

Tov. Kardelj je poudaril, da se predosnutek nove ustave opira prav na takšno analizo naše družbene strukture, in v kratkem spomnil na dosedanj razvoj ter opozoril na dosedanje razredno in družbeno strukturo naše dežele, v kateri je sama revolucija s svojimi neposrednimi revolucionarnimi akti storila revolucionarne spremembe.

Še med narodnoosvobodilno vojno smo izvedli vrsto revolucionarnih ukrepov socialističnega značaja. Na osvobojenem ozemlju smo

že takrat praktično odpravili veleposest. Razlaščeni so bili sodelavci okupatorja in izdajavci, tako da je že takrat tudi del industrijskih podjetij postal družbena lastnina in prešel v roke delavcev in narodnoosvobodilnih odborov. Že leta 1945 smo odpravili privatni bančni sistem in je ves kreditni sistem prišel v roke države. Odvzeli smo vojni dobiček, izvršili valutno reformo, omejili promet privatne lastnine na nepremičninah, uvedli progresivni davčni sistem, ustvarili kontrolo zunanje trgovine itd. Izvedli smo agrarno reformo, na osnovi katere smo odvzeli veleposestnikom in drugim velikim posestnikom blizu 850.000 hektarov, agrarni maksimum pa je bil predviden na 20 do 35 hektarov.

Jesen 1946. leta je s sprejetjem zakona o nacionalizaciji pretežno število industrijskih podjetij in velikih podjetij iz drugih gospo-

darskih področij, kolikor to še niso bila, prešlo v družbene roke. V začetku 1948. leta smo izvedli nacionalizacijo tudi preostalih podjetij v industriji in prometu in skoraj vseh trgovskih in gostinskih podjetij. In slednjič smo v začetku leta 1953 zmanjšali agrarni maksimum na 10 hektarov, s čimer smo v osnovi onemogočili možnost resnih kapitalističnih teženj.

Tako je razen v kmetijstvu in obrti, kjer še vedno obstajajo individualni proizvajalci s privatnimi sredstvi za proizvodnjo, v drugih gospodarskih področjih zasebni sektor povsem izginil ali pa je nepomemben. Že leta 1956 je od skupnega družbenega proizvoda dal socialistični sektor v industriji sto odstotkov. V obdobju 1955 do 1961 je delež zasebnega sektorja v skupnem družbenem proizvodu, ustvarjenem v trgovini in gostinstvu, bil naravnost neznaten, gibal se je komaj okoli 0,3 odstotka.

Sami po sebi ostanki starega razrednega sistema nimajo velike politične moči in ne predstavljajo resnega družbenega činitelja, ki bi lahko zasukal kolo zgodovine nazaj, je nadaljeval tov. Kardelj. Toda če upoštevamo mednarodno sredino, v kateri živimo, z vsemi njenimi reakcionarnimi vplivi in težnjami, drobnolastniško stihijo v naši lastni deželi ter negativne težnje, ki zakonito spremljajo nasprotja in težave socialistične družbe v prihodnem obdobju, potem se tudi politični pomen ostankov starega razrednega in političnega sistema pokaže v nekoliko drugačni luči. Zato je ustava obdržala iz prejšnjih ustav tiste ukrepe, ki preprečujejo ali otežkočajo protisocialističnim silam njihovo borbo proti socializmu oziroma za obnovitev kapitalističnih ekonomskih odnosov.

Medtem ko je razred kapitalistične buržoazije gospodarsko likvidiran, je obdržal zasebnolastniški sektor določen družbeno-gospodarski pomen. Toda tudi tukaj

se stvari zelo hitro spreminjajo v korist socializma. Tu gre pravzaprav skoraj izključno za kmetijstvo in obrt, medtem ko je na drugih področjih gospodarstva drobnolastniški sektor skoraj povsem izginil.

Položaj v obrtništvu se je v zadnjih desetih letih bistveno spremenil, čeprav s hitrostjo tega razvoja ne moremo biti povsem zadovoljni. Delež socialističnega sektorja obrti v skupnem družbenem proizvodu obrti je znašal leta 1947 blizu 45 odstotkov, danes pa znaša blizu 70 odstotkov. Proces preprečevanja kapitalističnih teženj na tem področju bi bil še ugodnejši in hitrejši, če bi naši lokalni, republiški in zvezni gospodarski načrti lahko in znali dati močnejšo pobudo in močnejša sredstva za razvoj moderne socialistične industrije uslug.

Ustava mora računati s takšnim stanjem stvari. Zato predosnutek ustave tudi predvideva izjemo od splošnega pravila, da so sredstva za proizvodnjo izključno v družbeni lasti, kadar gre za obrt. Tukaj dovoljujejo tudi zasebno lastnino in zaposlovanje s pomočjo tuje delovne sile pod pogoji in do meja, ki jih določi zakon. Ustava s tem omogoča, da se bodo vzporedno z doseženimi rezultati v razvoju socialističnega sektorja proizvodnje uslug, spreminjali tudi pogoji za privatno obrt v smislu postopne likvidacije vseh ostankov izkoriščanja in mezdnega dela na tem področju.

Toda ustava ne predvideva nacionalizacije na področju privatne obrti. Tisto, kar zanima socialistično družbo na tem področju, je dvoje: 1. da se postopoma s tega sektorja izrine izkoriščanje in mezдно delo, in drugo, da individualnemu obrtniku damo možnost, da se prostovoljno odloči, ali bo delal sam s svojimi sredstvi osebnega dela ali pa se bo po ustreznih poti in načinu vključil v socialistične proizvodne odnose.

Ustava ne obravnava vsakega individualnega dela z osebnimi sredstvi dela kot nesocialistični ekonomski odnos. V pogojih velike socialistične proizvodnje je treba šteti za nesocialistično obliko ekonomskih odnosov samo tiste odnose, ki izhajajo iz izkoriščanja in prisvajanja proizvoda tujega dela. Težnja ustave ni, da bi ukinila privatno obrt z administrativnimi ukrepi, temveč samo to, da lahko družba iz nje postopoma odpravi ostanke izkoriščanja meznega dela, in to po potrebi z administrativnimi ukrepi.

Edvard Kardelj je nato prešel na vprašanje kmetijstva in ugotovil, da je to področje, kjer se je zasebna gospodarska dejavnost najbolj obdržala. Pripomnil je, da so gospodarski splošno-družbeni in zgodovinski razlogi za takšen položaj znani. Toda razvoj tudi na tem področju, še posebno v zadnjih letih, vedno bolj vodi do krepitve socialističnega sektorja, bodisi z nastankom in razvijanjem družbenih kmetijskih organizacij, bodisi s krepitvijo njihovih kooperativnih odnosov z zasebnim kmetijskim proizvajavcem, čeprav s tempom razvoja v kmetijstvu ne moremo biti povsem zadovoljni.

Osnovni pokazatelj dosedanjega napredka pri socialistični preobrazbi in napredku kmetijstva je predvsem v vedno večjem deležu družbenega sektorja v proizvodnji in kritju tržnih viškov, ki jih potrebujemo mimo kmečke potrošnje. V odnosu na skupno proizvodnjo je dal:

	1960	1961
	odst.	
pšenice	38,9	40,6
koruze	28,9	26,6
slad. pese	86,2	89,1
sončnic	73,4	79,6

V skupnem kritju vseh tržnih viškov so dala družbena gospodarstva — brez kooperacije — leta 1960 26 odstotkov, letos pa prič-

kujemo, da bodo sodelovala z blizu 50 odstotki.

Socialistični sektor zagotavlja bodisi direktno preko posestev ali preko kooperacije blizu 85 odst. pšenice, 65 odst. koruze in 100 odst. sladkorne repe, sončnic in oljne repice. Če dodamo še to, da so socialistična gospodarstva in kooperacija zagotovili leta 1961 85 odst. odkupa svinj (samo posestva, podatkov za kooperacijo ni), 26 odst. odkupa goveda in 54 odst. mleka, potem je jasno, da ekonomski in družbeno politični pomen socialističnega sektorja v kmetijstvu daleč prekaša delež družbene lastnine v ornih površinah, ki je v lanskem letu znašal 12 odstotkov.

Razen tega je ves naš gospodarski razvoj, še posebno pa proces industrializacije, povzročil vrsto procesov, ki so vplivali in vplivajo na postopno spremembo družbene strukture drobnolastniške vasi.

Predvsem se je bistveno spremenila struktura prebivavstva. Leta 1961 je od kmetijstva, gozdarstva in ribištva živelo blizu 51 odst. prebivavstva, še leta 1953 pa smo imeli skoraj 61 odst. prebivavstva v kmetijstvu. Če odštejemo kmetijske delavce socialističnega sektorja, izhaja iz tega, da je prebivavstvo, ki živi od zasebnega kmečkega dela, že znatno pod polovico vsega jugoslovanskega prebivavstva.

Ta slika se še bolj spremeni, če upoštevamo, da ima precejšen del prebivavstva večje dohodeke iz dejavnosti izven kmetijstva, to je iz dela v socialističnem sektorju, kot pa iz lastnega gospodarstva.

Vzporedno s tem so se znatno spremenili struktura in značaj kmečkih gospodarstev. Na primer po popisu individualnih gospodarstev leta 1960 je imelo 74 odst. teh gospodarstev v Vojvodini, to je v kmetijsko najbolj razvitem področju Jugoslavije, dovolj ali preveč lastne delovne sile, 8 odst. jemlje in daje delovno silo, vsega

17 odst. pa nima dovolj delovne sile, pri tem pa so v tej zadnji kategoriji pretežno gospodarstva od enega do dveh hektarjev, kar pomeni, da zaposlovanje dopolnilne tuje delovne sile tukaj ne more biti nekakšna osnova kapitalističnih teženj na vasi, zlasti če vemo, da je zemljiški maksimum omejen na 10 ha.

V zvezi s temi spremembami so značilni tudi naslednji podatki:

1961. leta je od skupnega števila aktivnih prebivavcev — ki so bili po poklicu kmetje, ribiči in gozdni delavci, bilo več kot 28 odst. starih nad 50 let. V drugih skupinah poklicev pa ta odstotek ne presega 15, medtem ko v industriji, rudarstvu in obrti znaša komaj 11. Z drugimi besedami je aktivnih oseb, starih 20 do 34 let, v kmetijstvu 35 odst., medtem ko jih je v industriji 55, v vseh ostalih skupinah poklicev pa nad 40 odstotkov. Vse to kaže, da je močan odliv mlade delovne sile z vasi. Slednjič se je v obdobju 1953 do 1960 zmanjšalo število aktivnih v kmetijstvu za 11,6, medtem ko je v istem obdobju poraslo število skupnih aktivnih oseb za 6,4 odst.

Na osnovi tega lahko zaključimo, da je naša politika na vasi dala pozitivne rezultate, tako s stališča napredka kmetijstva kot tudi s stališča njene socialistične preobrazbe.

Naše kmetijstvo je danes dejansko nekaj povsem drugega, kot je bilo pred desetimi leti, je nadaljeval tov. Kardelj. Ne samo, da ni več monopol drobnega zasebnega lastnika, ampak se v njem vedno bolj uveljavlja prevladujoči vpliv velike socialistične proizvodnje. Če bi bili materialno sposobnejši in bi znali bolje izkoristiti posledice vseh teh procesov, bi šel ta razvoj še z veliko večjo hitrostjo.

V naši praksi se kažejo tri posledice teh procesov. Prvič, vedno več zemlje je moč kupiti pod ekonomsko povsem ugodnimi in upravičenimi pogoji. Drugič, vedno

večje število kmetov prihaja v položaj, ko postaja kooperacija s socialističnim gospodarstvom njihov elementarni interes. In tretjič, vedno večje število posestev se drobi v rokah nekmetijskega prebivavstva ali drobnega kmeta, zaradi česar je večji del teh površin zelo neracionalno obdelan, celo znatno pod povprečnim nivojem zaostalega kmečkega kmetijstva.

Tov. Kardelj je ob tem poudaril, da je, če želimo vplivati na te procese in jih usmerjati — to pa je nujno, če ne zaradi drugega, že zaradi ekonomskih potreb v kmetijstvu, ki predstavljajo za nas resen gospodarski problem — potrebno, da se naša družbena skupnost še odločneje usmeri na kupovanje zemlje zaradi ustvarjanja in krepitev obstoječih družbeno-kmetijskih gospodarstev, zadržnih ekonomij ali industrijsko-kmetijskih kombinatov. Prav tako je treba še odločneje razvijati najrazličnejše oblike kooperacije z vsemi tistimi kmeti, ki še naprej živijo in bodo živeli na svojih zasebnih posestvih. In slednjič, odločneje je treba storiti vse potrebne ukrepe, da bi lastniki zemlje, ki je danes še močno neracionalno obdelana, proizvajali na njej intenzivneje ali pa se tej zemlji odpovedali s prodajo v korist socialističnega sektorja. Kajpak se naši družbeni skupnosti ni treba vmešavati v to, kako ljudje obdelujejo in skrbijo za svoje vrtičke in ohišnice. Toda kadar gre za zemeljske površine, ki so po svoji naravi namenjene kmetijski proizvodnji, ima družbena skupnost pravico, da zahteva od lastnika zemlje, naj upošteva ne samo svoj osebni, ampak tudi skupni družbeni interes.

V skladu s takšnim položajem v kmetijstvu in takšnimi cilji socialistične družbe, ustava podobno kot v obrti izjemoma dovoljuje v kmetijstvu pravico osebne lastnine zemlje in sredstev za proizvodnjo ter zaposlovanje dopolnilne delovne sile pod pogoji in v mejah, ki

jih bo predpisal zakon. V okviru teh predpisov torej naša ustava zagotavlja delovnemu kmetu pravno stabilnost položaja njegovega posestva ter njegovo pravico, da se prostovoljno odloči, ali bo še naprej sam delal na svojem posestvu ali pa bo stopil v kooperacijo s socialističnimi gospodarskimi organizacijami. To je nujno, da bi delovni kmet sprejel socialistično družbo kot svojo.

Po drugi strani ustava v določenih mejah — enako kot za vse druge delovne ljudi v naši deželi — podreja tudi kmetijske proizvajalce na zasebnem sektorju skupnemu družbenemu interesu.

Potem ko je navedel še nekaj podatkov o gospodarskem razvoju dežele, je Edvard Kardelj poudaril: Če torej tudi upoštevamo ostanke drobnolastniških odnosov, obstaja nedvomno dejstvo, da je prišlo v razvoju Jugoslavije do bistvene spremembe družbene-ekonomske strukture. Gospodarska področja, v katerih so socialistični družbeni odnosi povsem prevladovali, so dajala 1947. leta 64 odstotkov družbenega proizvoda, 1961. leta pa 82 odstotkov. Razen tega je tudi preostalih 18 odstotkov družbenega proizvoda — v katere je všteta tudi kmetijska proizvodnja v kooperaciji — na ta ali drug način v največjem delu zajeto v socialistično ekonomiko ne samo po zgolj ekonomski povezanosti, temveč tudi po težnji razvoja notranjih odnosov. Že ti podatki jasno kažejo, da socialistično gospodarjenje popolnoma in nedvomno prevladuje v jugoslovanskem gospodarstvu in to ne po sili državnega pritiska, temveč z notranjo materialno in politično močjo socialističnih ekonomskih odnosov.

Z vsemi temi spremembami družbenih odnosov, je nadaljeval Edvard Kardelj, se postopoma spreminjata tudi struktura in značaj samega delavskega razreda. Proizvodnja materialnih dobrin v ožjem pomenu te besede se vse tesneje

povezuje v sistemu družbenega samoupravljanja z drugimi družbenimi funkcijami, to je z državnimi funkcijami in funkcijami družbenih služb oziroma postopoma spreminja te funkcije v sestavni del procesa družbenega dela spreminjajoč ali odstranjujoč posamezne med tistimi dejavnostmi, ki so ozko povezane z razredno razdelitvijo družbe in z ločitvijo političnega sistema od družbenega dela.

Edvard Kardelj je nato govoril o tem, da smo uvedli delavsko samoupravljanje ne samo v proizvodnji, ampak postopoma tudi v vseh družbenih službah in da na tej osnovi družbeno delo danes vedno bolj zajema in povezuje v neprekinjenem procesu dela ljudi, od nekvalificiranega delavca do tistih, ki delajo v inštitutih, bolnišnicah, prosvetni službi, upravnih organih itd. Zaradi vsega tega dobiva pojem delavskega razreda širši pomen. Ta pojem dejansko zajema vse delovne ljudi, ki sodelujejo v družbenem procesu proizvodnje. Vsi imajo skupne cilje: večjo produktivnost, razvoj proizvodnih sil, povečanje proizvodnje, delitev po delu in vedno širši razvoj družbe kot skupnosti proizvajalcev.

Ko je govoril o nekaterih družbenih nasprotjih, od katerih je odvisno in bo še odvisno naše družbeno in politično življenje, kot so nasprotja med posameznim in kolektivnim, lokalnim in centralnim interesom, med umskim in fizičnim, kvalificiranim in nekvalificiranim delom, med osebnim delom in družbeno delitvijo dela, med bolj in manj razvitimi področji dežele, med centraliziranimi in decentraliziranimi funkcijami itd., torej nasprotja znotraj delovnega ljudstva, ki jih ni moč odpraviti z nobenimi administrativnimi ali političnimi ukrepi, ampak samo postopoma na osnovi nadaljnega razvoja proizvodnih sil in z ustvarjanjem pogojev za ekonomsko enakost ljudi in narodov, seveda ob ustrezni ak-

tivnosti subjektivnih činiteljev oziroma s posredovanjem naraščajoče socialistične družbene zavesti, je tov. Kardelj opozoril na različne družbene, ekonomske in politične težnje, ki iz tega nastajajo ali bi lahko nastale:

Po eni strani se lahko pojavijo težnje, da se v imenu individualnega interesa egoistično ali partikularistično izkoriščajo družbena sredstva in da se živi na tuj račun, medtem ko se lahko zopet v imenu enostranskega tolmačenja kolektivnega interesa manifestira tehnokratizem, birokratski centralizem, odvajanje neposrednih proizvajavcev od vpliva na proizvodnjo, razdelitev proizvoda itd. Prav tako nastajajo po eni strani težnje za pridobivanje privilegijev, obujanje osebne obogatitve v novih oblikah birokratičnega avtokratizma itd., po drugi strani pa težnja k »uravnilovki«, to je k mehaničnemu izenačevanju, k anarhističnim reakcijam na »vsako avtoriteto« v upravljanju itd. Lahko se po eni strani pojavijo težnje partikularizma in izgubljanja perspektiv, lokalistični egoizem itd., po drugi strani pa težnje velikodržavnega centralizma, dogmatizma, državno-lastniškega monopola, etatično-birokratskega fetišizma v gospodarstvu, planiranju itd.

Popolnoma jasno je, je poudaril dalje tov. Kardelj, da ne more v vseh teh odnosih in nasprotjih nobena družbena sila biti absolutni arbiter, zlasti ne na osnovi državnega nasilja. Naloga in dolžnost socialistične države prehodnega obdobja je, da na temelju instrumentov državnega nasilja vzdržuje tak politični sistem, ki zagotavlja, da se ta nasprotja, ki so zgodovinsko in objektivno pogojena in v bistvu v sedanjih pogojih stopnje produktivnosti neodstranljiva, vedno znova rešijo. Reševanje teh nasprotij mora potekati v procesu nadaljnje demokratične evolucije socialistične družbe, v kateri je odnos med samoupravljanjem in av-

toriteto še vedno nujen objektivni zakon družbenega življenja.

Sicer pa tudi v sistemu samoupravljanja avtoriteta ne izgine. Vsak organizirani tehnološki proces pomeni določeno avtoriteto. Toda ta bo vedno manj slonela na moči državnega nasilja, vedno bolj pa na svoji notranji moralno-politični moči. Zato politični sistem, ki smo ga gradili pri nas in ki ga sedaj z novo ustavo še nadalje širimo, dopolnjujemo in izpopolnjujemo, ni in ne more biti sistem, ki bi delil absolutno pravico v imenu države, ampak je sistem, ki bo omogočil delovnim ljudem, da čimbolj svobodno in demokratično odredjajo sami sebi uso do in pravico — v skladu z materialnimi in drugimi možnostmi, hkrati pa tudi sistem, ki bo v vedno večji meri preprečeval možnosti za deformacijo socialističnih družbenih odnosov, ki bi lahko nastale na osnovi prevladovanja teh ali onih negativnih teženj, ki se porajajo na temeljih obstoječih nasprotij.

V takšnih okvirih in na takšnih objektivnih osnovah dobiva realna tla tudi akcija subjektivnih sil socialistične družbe, predvsem najnaprednejših, kot so Zveza komunistov in Socialistična zveza. Te sile morajo dati našim delovnim ljudem v njihovih demokratičnih samoupravnih in drugih družbenih organih v roke takšno orožje in sredstva idejne, znanstvene in politične narave, ki bodo omogočila družbi kot celoti, da dnevno najde čimbolj napredne rešitve. Isto se kajpak nanaša tudi na delovanje tistih centralnih družbenih organov v republiki in federaciji, ki so pooblašteni, da izvršujejo državne in druge družbene funkcije, ki so po svoji naravi centralizirane.

Prav takšno stališče predstavlja izhodišče za vse rešitve, ki jih vsebuje predosnutek nove ustave. Skozi to prizmo v predosnutku je gledan tudi problem odnosov samoupravljanja in države oziroma

državnega nasilja; svobode in demokracije z ene in elementov revolucionarne diktature z druge strani; najširše idejne in politične iniciative z ene in vodilne vloge ZK z druge strani.

Najbrž nas bodo nekateri kritizirali, da nova ustava ne daje dovolj, drugi pa, da daje preveč svobode in demokracije. Toda že najbolj bežen pogled na našo sedanjo družbeno strukturo in na stanje družbene zavesti, ki izhaja iz te strukture, kaže, da je predosnutek ustave po vsej verjetnosti pravilno pretehtal naše sile in naše možnosti v sedanjem času in za obdobje, ki je neposredno pred nami. Praksa sama in naše celotno družbeno življenje bosta seveda sama vnesla v ustavni sistem tisto vsebino, ki bo ustrezala naraščajočim in vedno bolj razvitim materialnim, idejnim, kulturnim in političnim silam družbe.

Da bi poudarili vse te spremembe, ki so nastale v našem družbenem življenju in s katerimi smo temeljito presegli pojem države tako imenovane »ljudske demokracije« to je države, v kateri se šele ustvarjajo pogoji za izgradnjo socializma, predlaga predosnutek nove ustave tudi spremembo naziva Jugoslavije, od federativne ljudske republike Jugoslavije v federativno socialistično republiko Jugoslavijo. To je sicer formalno vprašanje. Naziv neke države je ne dela niti bolj niti manj socialistično. Toda, ker je socializem v sedanjem obdobju v svetovnih merilih še vedno v boju za svojo dokončno zgodovinsko uveljavitev, bo vsekakor koristno in potrebno, da poudarimo socialistični značaj naše družbe tudi v nazivu naše zvezne države.

Edvard Kardelj se je potem v kratkem ustavil pri predlagani strukturi ustave in posebej opozoril, da je v določilih normativnega dela predosnutka med drugim izražena enotnost družbenopolitičnega sistema ter dejstvo, da je

naša družbena skupnost i zvezna država i družbeno-politična skupnost državljanov. Pri tem se predosnutek, kar zadeva delovne organizacije in občine, zlasti pa v odnosu na okraj in republiko, omejuje na formuliranje osnovnih načel, na katerih naj temeljijo odnosi v teh skupnostih, pri federaciji pa daje določila, s katerimi se zagotavlja učinkovitost delovanja federacije v okviru njene pristojnosti. Republiške ustave pa bodo v skladu z zvezno ustavo širše in podrobneje obdelale problematiko družbene izgradnje v republikih.

Tov. Kardelj je dalje omenil, da je ena od novosti predosnutka nove ustave tudi v tem, ker vsebuje v svojem načelnem »uvodnem delu« načela za mednarodne odnose socialistične Jugoslavije. O teh odnosih je tov. Kardelj dejal:

V zadnjih desetih letih je sodelovanje med socialističnimi deželami v regionalnem in v svetovnem merilu dobilo vrsto novih oblik, ki v vedno večji meri povečujejo medsebojno odvisnost in odgovornost narodov v njihovem lastnem interesu. To sodelovanje dobiva takšen obseg, da se je danes že nemogoče izmakniti potrebi, da tudi ustava neke neodvisne dežele precizira načelno usmeritev njene politike in njenih odgovornosti do takšnega mednarodnega sodelovanja, še zlasti kadar gre za socialistično deželo. Kot skupnost narodov in kot socialistična družba Jugoslaviji vsekakor ni usmerjena k temu, da bi se nacionalistično izolirala v svoje meje in konservativno zapirala oči pred dejstvom, da sodobno življenje človeštva vodi vse narode sveta k vedno močnejši notranji integraciji, zblizjevanju in združevanju. Ta proces seveda ne odpravlja niti narodov niti nacionalne raznolikosti svetovne kulture, vsekakor pa združuje ljudi kot ljudi na višji stopnji razvoja proizvajalnih sil in mednarodne delitve dela v njihovem novem skupnem interesu, ki

vedno bolj presega nacionalne meje. V tem oziru ustava izrečno podarja, da je Jugoslavija odprta skupnost narodov, da je pripravljena stopiti v vsako obliko regionalnega in svetovnega mednarodnega sodelovanja, ki temelji na popolni enakopravnosti narodov in na skupnih interesih, in ki prispeva k utrditvi miroljubne aktivne koeksistence med narodi in miru v svetu.

Jasno je, da socialistična Jugoslavija zlasti podpira vse tiste odnose, ki pomenijo vnašanje novih demokratičnih in socialističnih načel v mednarodne odnose, ki naj pomenijo hkrati tudi preseganje meddržavnih meja.

Očitno je, da ti principi ne služijo samo za vodenje praktične politike, temveč tudi za sprejemanje mednarodnih obveznosti in odgovornosti. V takšnih oblikah mednarodnega sodelovanja bo pogosto potrebno, da bo sprejela naša dežela nase ustrezne dolgoročnejsše obveznosti pri določenih oblikah mednarodnega sodelovanja, zagotavljajoč na ta način — in pod enakopravnimi pogoji — skupni interes vseh narodov. Prav zato so ta načela v sedanjem času materija ustave neodvisne dežele, ki s tem, da določa ta načela, daje hkrati tudi osnove, smer in meje za prakso odgovornih državnih organov v prevzemanju takšnih mednarodnih obveznosti.

Ceprav je tekst predosnutka formuliran v obliki razčlenjenega predosnutka nove ustave, ni v njem niti po obliki niti po vsebini ničesar takega, kar ne bi moglo in moralo biti predmet široke vse ljudske razprave, ki se bo v prihodnjih mesecih razvijala v naši deželi.

Takšna razprava ni in ne more biti gola demokratična formalnost. Milijoni ljudi v naši deželi, ki imajo za seboj visoko šolo družbenega samoupravljanja, lahko danes sodelujejo v tej razpravi ne samo zavestno, temveč tudi z visoko

stopnjo znanja in demokratičnega občutka, tako za potrebe kot za možnosti naše družbe. Vse njihove bogate izkušnje v tej razpravi morajo priti do polnega izraza, izvršiti morajo specifično preverjanje vseh ustav predosnutka in prispevati k še boljši in uspešnejši redakciji dokončnega besedila osnutka ustave. Na ta način bo omogočeno, da bodo posamezne formulacije v ustavi obdelali in konkretizirali oziroma skladneje prilagodili naši stvarnosti. Po drugi strani bo takšna razprava opozorila tudi na tiste formulacije, ki so preozke, da bi lahko dale dovolj prostora za živo prakso napredne socialistične družbe. To mi od razprave vsi pričakujemo. Kajti kljub svoji konkretnosti je besedilo predosnutka formulirano tudi za javno razpravo, to je, njegova načela so formulirana na način, ki omogoča, da se o njihovi konkretizaciji razvije vsestranska konstruktivna razprava.

Ustava ni program, je še poudaril tov. Kardelj, ampak predvsem ogledalo stvarnosti in njen regulator. V tem oziru tudi za našo ustavo velja splošno pravilo, da kar je človeško, ni popolno.

Po naključju sovpada, da bomo našo novo ustavo sprejeli v letu ko bomo proslavljali tudi 20-letnico naših prvih ustavnih dokumentov, namreč deklaracije in drugih aktov zgodovinskega II. zasedanja AVNOJ v Jajcu. To so bili dokumenti, ki niso pomenili samo programa narodnoosvobodilne in revolucionarne akcije, ampak istočasno tudi ustavno obveznost. Če pogledamo nazaj na rezultate teh dvajsetih let nenehnih borb in naporov, lahko brez pretiravanja rečemo ne samo, da so izredno veliki in da smo obveznosti izpolnili, ampak da je naša družba že preseгла cilje, ki so bili takrat formulirani.

Rezultat vseh teh uspehov je tudi naša nova ustava. Družbeno-ekonomski in politični odnosi, ki jih formulira nova ustava, niso od-

nos, ki bi jih bilo treba šele vzpostavljati. Oni so že naša realnost. Naj so še toliko v svojih začetnih obdobjih razvoja in naj so še tako neizgrajeni v svojih oblikah pomenijo veliko zgodovinsko pridobitev naših delovnih ljudi. Odpirajo jasne dolgoročne perspektive in so sami po sebi orientacija za akcijo in celokupno družbeno prakso. Moč nove ustave je v tem, ker utrjuje prav takšno stvarnost in ugotavlja takšne politične in organizacijske oblike, v katerih se lahko ti odnosi najmočnejše in najsvobodnejše izrazijo in nadalje razvijajo. V tem smislu ima nova ustava tudi določen programski pomen.

Toda s tem, da bo postala nova ustava formalni osnovni zakon naše socialistične skupnosti in zvezne države, še ni rečeno, da se bodo načela in težnje, ki so osnova te ustave, avtomatično uresničevale. Ustavi bodo dali konkretno vsebino živi ljudje s svojo vsakdanjo prakso. In to ne ljudje, kakršne bi želeli abstraktno-humanistični sanjači, temveč ljudje, kakršni so, ljudje s svojimi vrlinami in s svojimi slabostmi. Ljudje bodo ravnali v svoji praksi po pogojih, v katerih delajo in živijo, in po vplivu, ki jih bo imela na njihovo zavest takšna praksa in ustvarjalna aktivnost najnaprednejših subjektivnih činiteljev družbe. V tem smislu bosta morala predvsem ZK in Socialistična zveza nuditi delovnemu človeku najneposrednejšo pomoč pri krepitvi materialne in družbeno-ekonomske osnove z ustavo ugotovljenega družbenega položaja človeka, hkrati pa v svoji politični, idejni in vzgojni akciji posvetiti maksimalno pozornost razvijanju socialistične in demokratične družbene zavesti.

Uspehe smo dosegli predvsem s tem, ker so se naša socialistična misel in akcija vedno naslanjali na močno enotnost naših delovnih ljudi oziroma naših narodov. Nadaljnja krepitev te enotnosti je hkrati porok za doseganje novih

rezultatov. Zveza komunistov Jugoslavije s tov. Titom na čelu je vedno znala dati tej enotnosti politično in mobilizacijsko osnovo, jo utrjevati in braniti. Ustava mora postati še ena progresivna osnova, na kateri bodo naši narodi in delovni ljudje utrdili svojo enotnost pri vlaganju novih naporov za nadaljnji napredek socializma in izboljšanja življenjskih pogojev delovnih ljudi.

Kadar govorim o vlogi ZK in tovariša Tita pri uresničevanju nalog in ciljev socialistične izgradnje, ne morem mimo tega, da ne bi spomnil na še eno zgodovinsko sovpadanje. Mi namreč postavljamo načela naše nove ustave, ki pomeni koncentrirani izraz vseh naših materialnih in družbeno-ekonomskih, političnih, znanstvenokulturnih in drugih uspehov v letu, v katerem hkrati proslavljamo 50-letnico revolucionarnega ustvarjalnega dela in 70-letnico rojstva tov. Tita, človeka, ki stoji in je stal na čelu revolucionarnega boja našega delavskega gibanja prav v desetletjih, ki pomenijo največjo prelomnico v zgodovini naših narodov in v katerih so uspehe v njihovi materialni in družbeni izgradnji dosegli z naravnost skokovito hitrostjo. Njegova ustvarjalna misel je bila ves ta čas odraz najnaprednejših socialističnih in demokratičnih teženj naše družbe. Ves ta čas je bil pobudnik enotnosti vseh naprednih sil v borbi za osvoboditev naših delovnih ljudi in narodov od zatiranja, izkoriščanja in mračnjastva, kakor tudi pri naporih za izgradnjo socialistične in demokratične družbe. Rezultati te velike zgodovinske borbe in naporov dobivajo sedaj svoj polni izraz tudi v novi ustavi. To pa pomeni, da je naša nova ustava — kot zakonjena živa stvarnost naše socialistične družbe — hkrati tudi prepričljiva potrditev pravilnosti poti socialistične graditve, ki jo je pod Titovim vodstvom zbrala ZKJ, z njo pa hkrati vse naše delovno

ljudstvo. Zgodovinska potrditev pravilnosti politike in ustvarjalnega dela pa je največje priznanje, ki ga lahko zgodovina da revolucionarju. In to je nedvomno pripadlo tovarišu Titu.

Zahvaljujoč temu je pred nami z vsjo jasnostjo nakazana pot nadaljnega napredka. To tudi v prihodnje ne bo pot brez težav in

brez ovir, čeprav se bo njihov značaj delno spremenil. Zato bodo potrebni novi napor, da bi obdržali dosledno smer gibanja. Nova ustava naj hkrati še močneje mobilizira vse socialistične sile v naši deželi za doseganje nadaljnjih rezultatov v borbi za velike socialistične, demokratične in humane cilje, iz katerih izhaja naša nova ustava.

III.

Načelne osnove nove ustave

Predosnutek nove ustave temelji na splošnih marksističnih teoretičnih postavkah o družbeni vlogi države in še posebej o vlogi socialistične države prehodnega obdobja kot »države v odmiranju« kakor tudi na bogatih izkušnjah socialistične prakse po oktobrski revoluciji in zlasti na izkušnjah naše lastne socialistične graditve, je rekel tov. Kardelj, ko je govoril o načelnih osnovah nove ustave.

Ko govori o vlogi države, pravi tov. Kardelj, da je ta v socialistični družbi predhodnega pomena nujna kot regulator odnosov med ljudmi na področju proizvodnje in ekonomskih odnosov sploh, vse dokler bo vladala ekonomska neenakost. Država je hkrati instrument svobode in napredka in ne samo instrument nasilja.

Ko opozarja na nevarnost, da bi postala država izvor konservativizma in deformacij, pravi tov. Kardelj: Da država oziroma njen aparat ne bi postal ekonomska politična sila zase in s tem konzervator že preživelih oblik družbenih in političnih odnosov, mora biti tako organizirana, da čim popolneje odrazi novo socialistično družbeno strukturo. Država mora z lastnim razvojem spremljati proces spreminjanja razredne družbe v brezrazredno, to je, da postopoma tudi sama odmira.

Ko poudarja praktični pomen problema vloge države, pravi tov.

Kardelj: Od tega ali se bo socialistična dežela usmerila k tezi o nujnosti vedno večje krepitve države — ki je bila nekaj časa zelo razširjena v socialističnem svetu — ali k družbenemu samoupravljanju in čimbolj demokratičnim oblikam reševanja nasprotij v razvoju socializma, je odvisna orientacija v celotni izgradnji političnega sistema in organizacijskega mehanizma socialistične države.

To, kar je odvisno od ljudi, je rekel tov. Kardelj, ali konkretno od ustave, ki jo moramo sprejeti, ni odločeno, kaj bo prej ali kaj kasneje odmrlo v sistemu države ali kaj se bo spremenilo v obliko bolj ali manj prostovoljne aktivnosti in vsklajevanja dejavnosti ljudi, ampak to, da se določijo in zagotovijo najugodnejši pogoji in čim svobodnejši okvir za razvoj družbenega samoupravljanja in socialistične demokracije. V teh okvirih in vzporedno z naraščajočimi materialnimi in drugimi možnostmi družbene skupnosti bodo delovni ljudje sami sebi ustvarjali i pravice i obveznosti, svobodo in avtoriteto.

Iz tega izhaja, da naj bo socialistična država prehodnega obdobja takšna država, ki vzdržuje ureditev, vendar je ne konzervira, ki štiti pridobitve revolucije, vendar istočasno izpodbuja tudi nadaljnjo demokratično revolucijo socialistične družbe, ki usmerja gibanja

na določenih področjih družbenega življenja, vendar ne zavira samostojne aktivnosti posameznih činiteljev družbenega napredka, ki vsklajuje določena gibanja, vendar jih ne uniformira, ki regulira odnose med ljudmi, vendar ne določa usode posameznika. Najvišji cilj socialistične države je, da v skrajni črti preneha biti instrument upravljanja z ljudmi, temveč da postane skupni organizacijski instrument avtonomnih ljudi za upravljanje nad stvarmi v interesu življenja in dela in ustvarjanja vsakega posameznika v interesu najhitrejšega materialnega napredka za vse. Ko doseže ta cilj, država dejansko preneha biti država.

Iz vseh teh razlogov, je dalje dejal tov. Kardelj, predvideva osnutek, da naša ustava ne bo samo ustava države, ampak istočasno tudi specifična družbena listina, ki bo dala materialno osnovo, politični okvir in pobudo za vedno širši razmah in notranji razvoj mehanizma družbenega samoupravljanja in neposredne demokracije.

OSNOVNE DRUŽBENO-EKONOMSKE GIBALNE SILE SOCIALISTIČNEGA NAPREDKA

Predosnutek ustave nenehno upošteva dva osnovna činitelja družbenega razvoja, interes osvobojenega dela in interes socialistične družbe in njuno vsklajevanje na vseh ravneh.

Ko je govoril o prvem činitelju, je tov. Kardelj dejal, da je le-ta poleg najnaprednejših činiteljev v enotnem socialističnem sistemu osnovna gibalna sila napredka socializma.

Takšen osvobojen človek je dejanski subjekt, zaradi katerega socialistična država obstaja in kateremu mora biti podrejena. Zavestna, organizirana planska akcija družbene skupnosti vsklajuje in usmerja ta interes, toda tudi kadar deluje samostojno v enotnem socialističnem sistemu, v skrajni črti

ne more, da ne bi reproducirala socialističnih odnosov.

Tov. Kardelj je dejal, da je temeljni kamen socialistične države in socialistične demokracije osvoboditev dela vsakega izkoriščanja in vsakega meznega odnosa, s tem pa zaščita pravic in svobode človeka na delovnem mestu, da pod enakimi pogoji za vse prisvaja in uživa sadove svojega dela, če hkrati izpolnjuje tudi svoje obveznosti za vzdrževanje in napredek družbene skupnosti v kateri živi.

Drugi činitelj je interes socialistične družbe, zasnovan na družbeni lastnini sredstev za proizvodnjo, da se kot takšna nenehno razvija ter se vedno znova reproducira na višji stopnji materialnih in družbeno-ekonomskih odnosov in da zaradi tega cilja plansko razvija svojo materialno osnovo in, v mejah nujnosti, regulira odnose med ljudmi. Na tem področju — poleg organizacijskega mehanizma družbenega samoupravljanja in subjektivnih činiteljev socialistične družbene zavesti — igra za svojo močjo nasilja in strokovnim in organizacijskim aparatom specifično, toda pomembno zgodovinsko vlogo tudi socialistična država.

Ko je govoril o medsebojni povezanosti in nenehnem nasprotju teh dveh činiteljev, je tov. Kardelj dejal:

Noben družbeni organ ne more brez škodljivih posledic za zdrav napredek socialističnih odnosov okrnjevati n. pr. pravice človeka, da pod enakimi pogoji za vse in v sorazmerju s svojim delom sodeluje pri odločanju o materialni osnovi in drugih pogojih svojega dela, da svobodno in pod enakimi pogoji sodeluje v obveznostih do družbene skupnosti in podobno. In obratno, nihče — bodisi da gre za posameznika ali za delovni kolektiv ali za ožjo družbeno skupnost — ne more brez nevarnosti, da bo porušil socialistične odnose, samovoljno in egoistično vsiljevati po-

samezni ali partikularni interes v škodo skupnega interesa vseh.

V tem oziru predstavljamo tudi enotni družbeno-ekonomski sistem in družbeni plan, ki ju podpira moč socialistične države, svobodna ustvarjalna iniciativa človeka na delovnem mestu, v občini itd. ter sploh centralizirane in decentralizirane družbene funkcije — samo odraz nujnega protislovja v socialistični družbi, ki je včasih izvor težav, toda brez katerega si sploh ne moremo predstavljati družbenega napredka. Nenehno reševanje tega osnovnega protislovja socialistične družbe z vedno širšim razmahom raznih oblik družbenega samoupravljanja in socialističnega demokratizma — ob čimbolj neposrednem vplivu delovnega človeka na pogoje svojega dela in življenja — kakor tudi z uporabo ukrepov državnega nasilja v interesu enakih pogojev za vse na tistih področjih, kjer se protislovja te vrste pri sedanjí razvitosti družbene materialne osnove ne morejo drugače reševati — prav to tvori tudi proces napredne evolucije oziroma socialistične družbe. Nobena stran tega protislovja ne more biti odpravljena s silo, ne da bi hkrati odpravili tudi samo evolucijo. Ustvariti pogoje za nenehno demokratično reševanje teh protislovij — to je smisel in zgodovinska naloga socialistične države.

Prav iz teh razlogov problemi oblasti in samoupravljanja, svobode in odgovornosti, demokracije in demokratične zavesti, centralizacije in decentralizacije itd. niso samo problemi politične nadgradnje, problemi političnega položaja človeka, temveč sodijo med osnovne probleme socialistične izgradnje in družbenih gibanj h komunizmu nasploh.

Zato je nujno široko polje svobode za osnovne socialistične, materialne in subjektivne činitelje v družbeni bazi, da bi se lahko zavestno usmerjanje in vsklajevanje

centra brez prestanka povezovalo in vzajemno kontroliralo s spontano akcijo in iniciativo socialističnega delovnega človeka, ki ga vodijo njegovi elementarni življenjski interesi, njegova moralnopolitična pojmovanja in praktične izkušnje.

Ko poudarja, da je program ZKJ določil osnovno smer za reševanje teh problemov, opozarja tov. Kardelj, da naloga nove ustave ni v tem, da bi kršila načelno nove poti ali iskala kakšne bistveno »nove oblike«, ampak da poišče za jasne načelne koncepcije čim ustreznije in čimbolj preproste rešitve v celotni zgradbi političnega sistema, od delavskih svetov in komun, do republik in federacije, s tem da se opira na dosedanje prakso in njene izkušnje.

V tem oziru, je rekel tov. Kardelj, ne izhaja osnutek nove ustave iz države kot za vedno dane in nesprejemljive institucije, ki neomejeno vlada z državno lastnino in »reže kruh« državljanom, ampak obratno — kot je ob neki priložnosti dejal tovariš Tito — od človeka, to je od človeka, ki postaja, zahvaljujoč se družb. lastnini in sredstvom za proizvodnjo in družbenemu upravljanju, vedno bolj »sam svoje sreče kovač«. Predosnutek izhaja iz položaja človeka, njegove vloge, dolžnosti in odgovornosti pri delu, ustvarjanju in pri delitvi, iz družbenoekonomskih odnosov, ki nastajajo v takšnih pogojih, in od materialnega in moralnega interesa človeka, da nenehno izpopolnjuje te odnose in njihovo materialno osnovo. Nadalje izhaja predosnutek iz vlog, položaja in odgovornosti organov družbenega samoupravljanja, pri katerih prihaja interes človeka na delovnem mestu najbolj neposredno do izraza in to istočasno kot individualni interes in kot skupni interes delovnega kolektiva. In slednjič, iz potrebe, da se zagotovi takšen položaj posamezniku in delovnemu kolektivu, izhaja skupni interes družbene skupnosti. Ta se iz-

raza predvsem v nujnosti načelne enotnosti sistema, ki zagotavlja enake pogoje za vse, družbenega plana, ki naj skrbi za ustvarjanje najugodnejših pogojev za delo in materialni napredek dežele, in v medsebojni pomoči in solidarnosti.

Tov. Kardelj je podčrtal, da se na tej osnovi tudi osebne pravice v predosnutku ustave izražajo predvsem kot pravica človeka in šele na tej osnovi kot pravica državljana.

Ko je opozoril, da predosnutek določa tudi morebitne omejitve osebnih in demokratičnih pravic, kadar gre za nujno zaščito socializma, je tov. Kardelj dejal:

Kar zadeva razčlenitev političnega sistema, teži predosnutek, da prideta oba omenjena činitelja socialističnega razvoja pri nas — tako neposredni vpliv človeka na delovnem mestu, kot vpliv skupnosti interesa vseh družbenih organov do izraza v svoji medsebojni povezanosti. V tem smislu raste predvsem struktura vodilnih državnih organov neposredno iz samoupravnih organizacij, tako da tudi državni organi postajajo vedno bolj instrument družbenega samoupravljanja. Takšno nenehno in neposredno konfrontiranje samoupravnega in državnega činitelja v vseh odločujočih organih državnega upravljanja bo brez dvoma pomenilo močan jezik proti deformaciji socialističnih odnosov, bodisi v obliki velikodravnega ali birokratičnega centralizma ali birokratičnega partikularizma in samovolje, bo pa tudi močna opora in praktična šola socialistične demokracije.

VLOGA IN POLOŽAJ SUBJEKTIVNEGA ČINITELJA SOCIALISTIČNE DRUŽBE

Ko je govoril o pomenu subjektivnih činiteljev v funkcioniranju demokratičnega sistema, kakršnega definira predosnutek nove ustave, je tov. Kardelj dejal:

Ker si ni mogoče zamisliti delovanja takšnega sistema brez ustrezne družbene vloge zavestnih socialističnih sil, ustava — predvsem v uvodnem, do neke mere pa tudi normativnem delu — načelno formulira družbeno vlogo takšnih subjektivnih činiteljev kot so ZK, Socialistična zveza delovnega ljudstva, sindikati in druge družbenopolitične organizacije.

Tov. Kardelj je dejal, da bo delovanje subjektivnih činiteljev napredno in demokratično, zavarovano pred deformacijami vse dotlej, dokler bo njihova vloga izhajala iz njihove povezanosti z osnovnimi družbenimi, ekonomskimi in političnimi interesi delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, ne pa iz nekega političnega monopola, temelječega na avtoriteti državnega aparata.

Tov. Kardelj je podčrtal, da potekajo v sodobnem svetu ti procesi na različne načine, odvisno od konkretnih pogojev. Naša ZKJ bo še naprej ostala najbolj napredna in stvarno vodilna družbena sila samo, če bo njena aktivnost — temelječa na najnaprednejših idejnih gibanjih in rezultatih družbenih ved — hkrati pod nenehno oceno in kontrolo prakse, to pomeni samostojne ustvarjalne akcije milijonov delovnih ljudi na njihovih delovnih mestih, v njihovih samoupravnih organizacijah, ki upravljajo s proizvodnjo in delitvijo, in v njihovih komunah, ki so prva in delovnemu človeku najbližja manifestacija svobodne skupnosti proizvajavcev.

Ko je govoril o brezpogojni medsebojni odvisnosti teoretične misli in praktičnega preverjanja v družbenem življenju, je tovariš Kardelj tako obrazložil vlogo ZKJ in SZDLJ:

ZKJ in SZDLJ pri uresničevanju svoje specifične družbene vloge nimata potrebe, da bi direktno ukazovala v vsakdanjem delu in gospodarjenju delovnih ljudi in

njihovih delovnih organizacij. ZKJ in SZDLJ samo mobilizirata delovne ljudi za izgradnjo socialističnih družbenoekonomskih odnosov in političnega ter gospodarskega sistema, ki zagotavljata razvoj teh odnosov ter nudita idejno in politično pomoč delovnim ljudem, ki samostojno delujejo v samoupravnih organizacijah in na svojih delovnih mestih, to je socialistično vzgajno vlogo.

Zato se ZK ne opira prvenstveno na silo države, temveč na moč svojega idejnega vpliva, na moč prepričevanja množic na osnovi njihovih lastnih izkušenj. Prav takšna metoda najmočnejše povezuje ZK z množicami. V tem pomenu vodilna vloga ZKJ v svojem bistvu ni toliko činitelj oblasti ampak v prvi vrsti činitelj oblikovanja družbene zavesti, to je zavesti človeka, ki sam s seboj upravlja in vlada. Dokler to zahtevajo zgodovinski pogoji, vsebuje ta vloga kajpak tudi določene elemente socialistične državnosti, to je revolucionarne diktature proletariata, toda ti elementi niso osnova značilnosti sedanje, zlasti pa prihodnje družbene vloge takšne organizacije...

Socialistična zveza, je poudaril tov. Kardelj, je z novo ustavo še bolj utrjena v svoji funkciji širokega splošnoljudskega samoupravnega organizma, skozi katerega dobivajo vsi činitelji družbenega razvoja široke možnosti, da neposredno idejno in politično vplivajo na delo vseh družbenih organov, ne morejo pa jim ukazovati.

S takšno obliko političnega sistema mi, po eni strani na stečaj odpiramo vrata nadaljnemu razvoju socialistične demokracije vzporedno z ekonomsko stabilizacijo socialističnih odnosov in nadaljnjim napredkom v razvoju mednarodnih odnosov, po drugi strani pa obdržimo tista sredstva revolucionarne oblasti delavskega razreda, ki so zgodovinsko nujna, da bi se naša socialistična družba obdržala

in razvijala ter da bi ubranila svojo pot neodvisnega razvoja.

In slednjič je takšna socialistična zveza pomemben činitelj združevanja družbene skupnosti kot svobodne skupnosti proizvajavcev. Socialistično družbeno samoupravljanje ne pomeni avtomatiziranja družstva, podobno kot avtonomija osebnosti ne sme voditi do neodgovornega individualističnega anarhizma. Reakcija na takšne pojave ne more biti nič drugega kot nova krepitev teženj k birokratičnemu centralizmu in državnem monopolu. Sodobna družba s strukturo proizvajalnih sil, ki mu jo daje visoko razvita tehnika, zahteva združevanje bolj kot katerakoli družba v zgodovini človeštva. Danes že v precejšnji meri presega nacionalne meje in vodi do ustvarjanja svetovne družbe, svetovne skupnosti na osnovi vedno intenzivnejše mednarodne delitve dela in svetovne kulturne izmenjave.

V povzetku o položaju in vlogi subjektivnega činitelja v jugoslovanskem socialističnem sistemu, je tov. Kardelj izjavil, da se bo ta vloga vedno bolj opirala na moč resnice in vedno manj na moč državnega nasilja.

Torej je skrajni cilj socializma v tem pogledu popolna oblast samoupravljanja človeka v demokratični skupnosti, v kateri je avtoriteta moralna in ne politična kategorija. Toda za dosego tega cilja moramo ne samo mi, ampak še ves svet mnogo storiti, zlasti pri razvoju proizvajalnih sil. Zato mora tudi vloga subjektivnih činiteljev priti do izraza v tistih oblikah, ki ustrezajo današnjim pogojem.

POGOJI IN VSEBINA SOCIALISTIČNE DEMOKRACIJE

Ko je govoril o pogojih in vsebini socialistične demokracije, je tov. Kardelj poudaril, da mora biti organizacijski mehanizem socialistične demokracije odraz strukture družbene vloge socialističnih sil in

odnosov. Demokratične oblike morajo biti v tem smislu dovolj široke, da zagotavljajo svobodno delovanje socialističnih gibalnih sil družbe, konkretne politične pravice v določenem trenutku pa ne samo lahko, ampak morajo biti omejene, če je od tega odvisen obstoj ali zdrav razvoj socialistične družbe.

Predosnutek posebej razčlenja in zagotavlja tiste demokratične in samoupravne pravice in svoboščine delovnega človeka in njegovih samoupravnih organov, prek katerih se uresničuje in krepi njegov družbeno-ekonomski položaj kot položaj enakopravnega svobodnega proizvajavca in upravljavca v proizvodnji in delitvi na osnovi družbenih sredstev za proizvodnjo.

Pri obdelavi demokratičnega mehanizma je rekel Edvard Kardelj, je predosnutek posebej upošteval, da je v prehodnem obdobju razvoj socializma etatiistični monopol in birokratski centralizem — in vse tisto kar je njihov spremenjeni pojav in njihov rezultat — glavna nevarnost in glavni izvor možnih deformacij ali zaviranja v razvoju socialistične družbe. Takšna težnja se lahko pojavlja tako v centru kot v lokalnih organih. Da takšne nevarnosti ne gre podcenjevati in da lahko predstavljajo resno izgubo tempa v napredku socializma — o tem priča vsa dosedanja zgodovina socialistične prakse pri nas in v drugih socialističnih deželah. Prav zato razčlenjujejo predosnutek nove ustave celotni politični sistem ne samo s stališča splošnih teoretičnih in načelnih postavk o socialistični demokraciji, temveč tudi stališča obrambe družbe pred takšnimi nevarnostmi. Ze s tem daje ustava čvrste osnove za nadaljnji razvoj sistema socialistične demokracije v Jugoslaviji v vseh smereh. Seveda bosta sama praksa in nadaljnji razvoj družbene zavesti vnašala v te splošne okvire vedno več stvarne vsebine. V tem oziru ustava ne more ustanoviti ničesar,

česar samo družbeno življenje ne more ustvariti, ampak lahko samo olajša in da pobudo takšnemu procesu.

Tov. Kardelj je poudaril, da predosnutek v tem duhu tudi rešuje vprašanje osebnih pravic in svoboščin.

Izhajamo iz stališča, da v pogojih družbenega samoupravljanja delovni ljudje v vedno večji meri sami odreja osebne pravice v svojih samoupravnih organizacijah, država pa vrši na tem področju regulativno vlogo. Razen tega vzpostavlja določene odnose tam, kjer značaj družbenih protislovij v našem času še zahteva tudi represivne ukrepe.

To pomeni, da pravice in svoboščine človeka in državljana ne morejo biti objekt samovolje kateregakoli družbenega organa in činitelja, pomeni pa tudi to, da so lahko zagotovljene samo, če izvirajo iz družbenih odnosov, temelječih na družbeni lastnini in na osvoboditvi človeka slehernega izkoriščanja in samovolje.

Kot sem poudaril že prej, izhaja predosnutek iz stališča, da se morajo osebne pravice v naši ustavi izraziti predvsem kot pravice človeka, to je, da izhaja prvenstveno iz vloge in družbenega položaja človeka na njegovem delovnem mestu, človeka, ki dela svobodno z družbenimi sredstvi za proizvodnjo ali na kateremkoli področju človeške ustvarjalnosti, človeka, ki enakopravno odloča tako v proizvodnji in delu kakor tudi v delitvi, pri čemer ga vodi načelo delitve »vsakemu po njegovih sposobnostih, vsakemu po njegovem delu«, kakor tudi občutek solidarnosti in družbene odgovornosti. Zaščiti takega položaja in takšnih pravic človeka morajo dejansko služiti pravice državljana.

Ker je osebna pravica vselej istočasno tudi obveznost in odgovornost do takšne pravice drugega človeka oziroma skupnega interesa družbe, so si v predosnutku

prizadevali, da pravic in obveznosti ne obdelujejo ločeno, temveč čimbolj, in kjer je to bilo možno, v medsebojni povezanosti. To zlasti velja za tiste dolžnosti in odgovornosti, ki jih mora imeti vsak državljani v demokratičnih pogojih družbenega življenja prav zato, da bi se lahko demokratični odnosi sploh obdržali in razvijali.

Če opazujemo ves kompleks vprašanj o demokraciji, kot ga postavlja predosnutek v celoti, lahko brez pretiravanja rečemo ne samo, da smo tudi na tem področju dosegli pomembne uspehe za boljše in svobodnejše življenje naših ljudi, temveč tudi, da pomenijo ti rezultati določeno obogatitev in raz-

širitev demokratičnih načel in demokratične prakse sploh.

Ko je govoril zatem o komunizmu kot cilju in o usmerjenosti razvoja socialistične družbe, je tov. Kardelj med drugim dejal, da predosnutek ne določa nobene konkretne oblike, v kateri bi morala biti komunistična družba zgrajena. Borba za komunizem je pravzaprav borba za čim popolnejšo uresničitve današnjih potreb in interesov delovnih ljudi. Vsak korak naprej v tej smeri je hkrati korak naprej k višjim oblikam socialistične družbe, to je h komunizmu. V tem smislu je komunizem kot cilj predvsem smerokaz za družbeno akcijo pri nadaljnjem razvijanju socialističnih odnosov.

IV.

Družbeno-ekonomski in politični sistem

»Predosnutek v normativnem delu skuša čim bolj natanko formulirati osnove družbeno-ekonomskih odnosov in takšnega političnega sistema, ki bo omogočil tudi njihovo stabilnost in njihov progresivni nadaljnji razvoj.« je izjavil Kardelj.

Ko je govoril o osvobojenem delu kot osnovi družbeno-ekonomskih odnosov in viru samoupravljanja, je Kardelj dejal:

»V tisti smeri, v kateri razvoj proizvodjalnih sil utrjuje in razširja možnosti ter metode samoupravljanja proizvajavcev, v tisti meri, v kateri se protislova med interesi posameznikov in interesi skupnosti razrešujejo v neposrednem proizvodnem procesu in čedalje manj med državljanji in državo, v tej meri nastaja tudi državnolastniški in politični monopol in se ustvarjajo pogoji za hitrejše gibanje družbe h komunističnim družbenim odnosom. Za takšen razvoj, seveda, ne zadostujejo samo ustavni predpisi, marveč se morajo ustrezno razvijati tudi materialne osnove družbene skupnosti.

V takšnih odnosih se, naravno, tudi sam državni mehanizem postopno spreminja v neposreden instrument družbenega samoupravljanja, to se pravi praktično v čisto administrativno funkcijo, ki bo vsekakor obdržala svojo moralno avtoriteto, toda bo — v stabilnejših družbenih pogojih postopoma izgubljala obeležje politične oblasti.« Ko poudarja, da se le v takšnem razvoju more razvijati proces osvoboditve dela, Kardelj sklepa:

»Zategadelj je osnovna notranja gibalna sila materialnih in družbenih gibanj v družbeni bazi in v takšnem sistemu predvsem materialni in moralni interes posameznika in kolektiva, ki na temelju družbenih sredstev za proizvodnjo kar se le da samostojneje upravlja s svojim delom, gradita materialne osnove svojega dela in razdeljujeta plodove tega dela po načelu: vsak po svojih sposobnostih, vsakomur po delu.

To pa ne pomeni, da je tudi za vlogo subjektivnih sil socialističnega napredka prav ta interes ti-

sti, na katerega se morajo v prvi vrsti opreti pri svoji napredni akciji, in šele v drugi vrsti tudi na instrumente državne oblasti.«

Da bi v takšnem sistemu dosegli največje uspehe v razvoju materialnih sil, našteva Kardelj tri pogoje:

Potreben je enoten gospodarski sistem, »enoten sistem delitve po načelu: vsakomur po delu, kot tudi družbena zagotovitev enotnih splošnih pogojev gospodarjenja, ki bodo omogočili delitev po delu.« Potem je potreben družbeni plan, in tretjič, intenzivna aktivnost socialističnih subjektivnih činiteljev.

»Očitno je, da te, nujno centralizirane družbene funkcije niso niti samostojen, še manj pa izključni vir družbeno-ekonomskih odnosov, marveč so predvsem odsev, okvir in sredstvo tistih odnosov, ki nastajajo v družbeni bazi na podlagi osvobojenega dela oziroma samoupravljanja delovnih ljudi. Sele kot takšen odsev morejo hkrati progresivno vplivati na razvoj in družbeno bazo. V težnji, da bi se ta načela čim močneje izrazila; da bi se na področju družbeno-ekonomskih odnosov upostavila čim trdnejša zakonitost prav na temelju teh načel; da bi čim bolj zmanjšali možnosti za odločitve na podlagi subjektivnih kriterijev ali birokratske samovolje; in da bi nasploh izpopolnili mehanizem demokratičnega razvojanja notranjih protislovij obstoječih družbeno-ekonomskih odnosov, je del o družbeno-ekonomskih odnosih v predosnutku nove ustave obdelan mnogo bolj kot v naših dosedanjih ustavnih predpisih, prav gotovo pa daleč obširneje, kot je navada v ustavah drugih držav.«

Kot je poudaril Kardelj, ustava zlasti razčlenjuje položaj človeka na delovnem mestu, položaj delovne organizacije, načelo za združevanje v gospodarstvu, funkcije družbenih skupnosti na posameznih nivojih v gospodarstvu, načela za plan in državno regulativno vlogo,

načela za financiranje nezadostno razvitih področij.

»Poglavitni smisel takšnih ustavnih predpisov je, da mora celoten gospodarski sistem omogočiti trdnost in nadaljnji razvoj takšnih odnosov v proizvodnji in delitvi, ki bodo sami po sebi prvo in temeljno notranje gibalo ter nosilec ne le napredka proizvodnje in razvoja proizvajalnih sil, marveč tudi nenehne reprodukcije socialističnih družbeno-ekonomskih odnosov.«

Samoupravljanje v proizvodnji in drugih družbenih dejavnostih je v predosnutku postavljeno, je poudaril Kardelj, kot neodtujljiva pravica, ki jo delavci uresničujejo v delovnih organizacijah, v svojih gospodarskih in drugih samoupravnih združenjih, kot tudi v komunah in drugih družbenih organih. S tem v zvezi je Kardelj dejal:

»Človek ni samo občan, podanik države in vršivec državne volje na področju materialne graditve. Človek je subjekt, neposredni interes njegovega dela pa je cilj celotne akcije vseh družbenih organov.«

»Naša ustava je prva ustava v zgodovini, ki razčlenjuje te probleme in odnose v takšnem obsegu in na tak način. Toda to ne pomeni, da je to nekakšen naš eksperiment. Že desetletja so ta vprašanja na dnevnem redu družbenih dogajanj, dandanes pa še zlasti postajajo akutna ne le za napredek socializma, marveč tudi za aktivnost delavskega razreda v kapitalističnih državah.«

Kardelj je poudaril s tem v zvezi, da je prišel ta moment do izraza celo v visoko razvitih kapitalističnih državah.

DRUŽBENO-EKONOMSKE FUNKCIJE DRUŽBENE SKUP- NOSTI IN DEMOKRATSKEGA CENTRALIZMA

»Samoupravljanje pa ne pomeni in ne sme pomeniti niti atomizacije družbe niti absolutno nasprotovanje načrtom centralizacije in decentralizacije. Nasprotno, zmeraj

smo poudarjali, pa tudi praksa je to nenehno potrjevala, da je tudi v pogojih družbenega samoupravljanja centralizacija nekaterih funkcij in sredstev — katero vsiljujejo sodobni procesi ekonomskega in tehničnega razvoja kot tudi splošne integracije človeštva — ne le progresivna in neogibna, marveč tudi mogoča. Če je naša praksa kazala glede tega nekatere pomanjkljivosti, je bila to posledica subjektivnih napak, ne pa samega načela samoupravljanja.

Nadaljnega razvoja samoupravljanja ne more biti brez združevanja. Pobuda v teh procesih mora izhajati tako iz elementarnih interesov osnovnih nosilcev socialističnih družbenih odnosov kot tudi družbene skupnosti oziroma njenih subjektivnih sil. Demokratični centralizem je torej mogoč in realen samo, če raste iz skupnega interesa. Da pa bi se ljudje mogli združevati na temelju skupnega interesa, morajo biti v največji mogoči meri subjekt odločanja. V tem je tudi smisel samoupravljanja in decentralizacije. Po drugi strani pa se ta proces ne sme razvijati stihijsko, ker bi tak lahko škodoval razvoju samoupravljanja. Zato mora družbena skupnost spodbujati, podpirati in usmerjati te procese, ne pa da jih vsiljuje država. Seveda so tudi tu mogoče izjeme, ki jih zahtevajo konkretni pogoji...

Ko je urejal ta problem, je predosnutek nove ustave po eni strani utrdil položaj delovnega človeka, delovne organizacije in komune kot subjekte, ki čim bolj svobodno določajo svoje torišče dela; ki čim samostojneje razpolagajo s sredstvi, s katerimi upravljajo tako v interesu in v imenu družbe kot tudi v svojem lastnem interesu; in imajo odločilen vpliv na celotni proces družbene produkcije. Po drugi strani pa je predosnutek za zvezne, republiške in druge družbene organe predvidel vsa pooblastila, ki so neogibna tako za enotnost in nadaljnji razvoj celotnega

družbenega sistema na temelju načel, ki jih določa ustava, kot tudi za upostavljanje najugodnejših pogojev za materialni razvoj jugoslovanske socialistične skupnosti.

S tem predosnutek v celoti zagotavlja enotnost družbeno-ekonomskega in gospodarskega sistema na način, ki načeloma daje enak družbeni položaj posamezniku, ki je splošni okvir za aktivnost posameznih samoupravnih in drugih družbenih organov in činiteljev in ki omogoča potrebno aktivnost subjektivnih sil in usmerjanje iz centra.

Nihče ne more imeti nikakršnih prednosti niti glede materialnih niti glede družbenih pogojev, razen tistih, ki mu pripadajo zaradi produktivnejšega, bolj kvalificiranega ali odgovornejšega dela — v skladu s kar najbolj izenačenimi splošnimi družbeno določenimi pogoji delitve po delu.»

Glede vloge proizvajavcev je Kardelj citiral besede tovariša Tita:

»Nova ustava mora izraziti predvsem dejstvo, da odsevajo današnji odnosi v Jugoslaviji tisto stopnjo v socialističnem razvoju, na kateri je delo osvobojeno v tem smislu, da je nedotakljiva pravica občana, da dela in da si prisvaja ekvivalent za svoje delo, skupnost pa vzame toliko, kolikor je potrebno za vzdrževanje skupnih služb in poslov. Izhodiščna točka v ustavi mora biti človek kot proizvajavec in upravljaavec, medtem ko je država le koordinacijski faktor...« (Iz izjave tovariša Tita ob 15-letnici razglasitve republike, 29. novembra leta 1960.)

Ko je poudaril družbeno odgovornost vseh, ki upravljajo z družbenimi sredstvi, je Kardelj dejal: »Tovarne in ustanove niso lastnina delovnih kolektivov, marveč ti kolektivi z njimi upravljajo v imenu družbe in v njenem interesu, pri tem pa uresničujejo hkrati v tem okviru tudi svoje lastne materialne in druge interese, zasnovane na

njihovih enakopravnih pravicah in dolžnostih. Zato nihče ne more razpolagati z družbenimi sredstvi za proizvodnjo in delo in z drugimi družbenimi materialnimi možnostmi izven okvira in v nasprotju z načeli, ki jih družbena skupnost določa enakopravno za vse. V tem smislu predvideva ustava tudi pravice skupnosti do ustrezne kontrole, da bi vsakdo upošteval svoje pravice in dolžnosti; ima pravico, izvajati sankcije proti kršiteljem prevzetih družbenih odgovornosti.»

Ko je poudaril, da daje predosnutek več prostora kot prejšnji ustavni predpisi tudi vlogi družbenega plana, je Kardelj med drugim dejal: »Predosnutek daje po eni strani načelne osnove za trdnjšo enotnost sistema in za večjo avtoriteto plana — kar mora zagotoviti potrebno plansko disciplino — po drugi strani pa daje bolj določno orientacijo za družbeno funkcijo plana, da bi se izognili navzkrižju med planom in sedanjimi družbeno-ekonomskimi odnosi ter ekonomskim in političnim težavam, ki izhajajo iz tega.«

Po njegovih besedah daje predosnutek najsplošnejšo načelno orientacijo za kasnejšo zakonodajo po sistemu planiranja, ki ga spravlja v večjo odvisnost od osnovnih družbeno-ekonomskih odnosov, hkrati pa ga napravi za bolj avtoritativen in učinkovit instrument usmerjanja ekonomskih gibanj v družbeni bazi.

V zvezi s problemom nerazvitih področij je Kardelj poudaril, »da izhaja predosnutek ustave s stališča, da je treba to vprašanje urejati predvsem v samem družbeno-ekonomskem sistemu, to se pravi na način, ki bi dal zveznemu družbenemu planu čim stabilnejšo osnovo za določanje materialnih proporcev glede obveznega finansiranja hitrejšega ekonomskega razvoja zaostalih delov države.«

Ko je opozoril na poglobljena vprašanja ekonomskih odnosov in materialnega razvoja, ki jih rešu-

jejo različni ljudje v teritorialnih družbeno-političnih skupnostih, je Kardelj posebej poudaril pravice, ki jih v ta namen daje predosnutek ustave družbeno-političnim skupnostim. S tem v zvezi je Kardelj dejal: »Ko utrjuje široke samoupravne in demokratične pravice delovnih kolektivov občin ter drugih politično-teritorialnih skupnosti — ki so nujne kot okvir za razvoj socialističnih odnosov in nastajanje svobodne skupnosti proizvajavcev — hkrati ustava zagotavlja družbeni skupnosti vsa tista regulativna sredstva, organizacijske oblike in instrumente za nadzorstvo, ki so neogibni, da bi se vsakdo zares gibal samo v okviru svojih pravic in obveznosti, ne pa na račun drugega. Če ustava ne bi zagotovila teh instrumentov, ne bi mogla zagotoviti niti socialističnih ekonomskih odnosov niti samoupravljanja niti nacionalne enakopravnosti niti vseh drugih atributov demokratičnega sistema.«

POLITIČNE OSNOVE SAMOUPRAVLJANJA

Ko je govoril nato o političnih osnovah samoupravljanja, je Kardelj dejal, da temelji predosnutek nove ustave na istih načelih, kot so bila dosežanja, da pa glede na dosežene rezultate in stopnjo materialnega razvoja družbeno-ekonomskih odnosov ter politične zavesti predlaga nekatere spremembe, »ki vnašajo bistvene razločke ne le glede navad, pojmovanj in oblik, podedovanih iz starih političnih sistemov, marveč tudi v primerjavi z našim sedanjim stanjem.

»Predosnutek nove ustave postavlja družbeno samoupravljanje kot temeljno načelo pri graditvi socialistične družbe in kot osnovno smer za nadaljnjo evolucijo političnega sistema socialistične države. Bistvo družbenega samoupravljanja pravzaprav ni v prenašanju funkcij na delovne organizacije in ustrezne organe samo-

upravljanja, marveč v tem, da se z njim izrazita in zagotovita nov položaj in vloga osvobojenih proizvajavcev in drugih delavcev v odnosu do upravljanja z družbenimi delovnimi sredstvi, delitve dohodka in urejanja drugih skupnih zadev delovnih organizacij.

Delavsko samoupravljanje, delavski sveti v proizvodnji in drugih delovnih organizacijah, ter podobni organi v samostojnih ustanovah in javnih službah postajajo nedotakljiva družbeno-ekonomska in politična osnova celotnega družbeno-političnega sistema.«

Ko je govoril o notranji integraciji družbe, je Kardelj zlasti poudaril, da predosnutek odpira po eni strani maksimalno svobodo združevanja podjetij, ustanov, kolektivov in državljanov na osnovi prostovoljnosti in vzajernih potreb ter interesov. Po drugi strani pa definira tudi drugo obliko samoupravnega združevanja, ki se uresničuje na področju splošno družbenih interesov prek občin, okrajev, avtonomnih enot, republik in federacije.

»Spričo tega,« je dejal Kardelj, »poteka ta notranja integracija družbe in življenja delovnih ljudi in delovnih organizacij v družbeno-političnih skupnostih v dveh smereh; z neposrednim in svobodnim sodelovanjem ter medsebojnimi odnosi delovnih organizacij, delovnih ljudi in posameznih služb pri izpolnjevanju njihovih skupnih nalog in interesov, kot tudi z dejavnostjo skupnih organov družbenega samoupravljanja in politične oblasti v družbeno-političnih skupnostih, ki upravljajo s skupnimi družbenimi zadevami. Med te zadnje sodijo predvsem predstavniški organi in njihovi izvršno-politični ter upravni organi, kot tudi sveti za posamezne službe in druge organizacije za upravljanje skupnih zadev. V vseh teh organih in organizacijah — izvzemši upravne izvršitve — so po načelu družbenega samoupravljanja na ustrezen

način zastopani vsi delovni ljudje in delovne organizacije, ki tako demokratično urejajo svoje skupne zadeve.

Zato so teritorialne družbeno-politične skupnosti v socialističnih družbenih odnosih nova, izrazito socialistična kolektivnost, v kateri urejajo delovni ljudje svoja skupna življenjska vprašanja.«

Po Kardeljevih besedah omogoča takšna smer postopno uresničevanje načela družbenega samoupravljanja v celotni družbeni nadstavbi.

»Zategadelj,« je dejal Kardelj, »organi politično-teritorialnih enot niso samo instrument državne oblasti, marveč hkrati tudi nosilci in instrument samoupravljanja človeka in delovnih kolektivov, instrument družbenega samoupravljanja. To se pravi, da so isti organi, ki najneposredneje izražajo potrebe in težnje ljudi v procesu družbenega dela, v proizvodnih in delitvenih odnosih, hkrati tudi nosilci državne politične oblasti — vse dotlej, dokler je družbena vloga države neogibna. S tem se takšen politični sistem najbolj približuje Marxovi tezi, da mora biti država prehodnega obdobja, to se pravi socialistična država, tip državnosti, ki jo je on imenoval 'delavski razred, organiziran kot država'.«

S tem v zvezi je Kardelj poudaril da posveča predosnutek bolj kot dosedanji ustavni predpisi pozornost vsem činiteljem politične, materialne in organizacijske narave, ki naj zagotove funkcioniranje družbenega samoupravljanja in ga obvarujejo pred birokratsko ali tehnokratsko samovoljo in pred različnimi anarhističnimi ekscesi. »Ta mehanizem namreč postaja prav tako nedotakljiva osnova celotnega našega družbenega sistema, kot je nedotakljiva osnova tudi družbena lastnina proizvodjalnih sredstev.«

OBCINA

Ko je govoril o položaju in vlogi občine, je Kardelj poudaril, da predosnutek ne prinaša kakih načelnih sprememb, marveč utrjuje vzpostavljene odnose in nadalje razvija nekatere osnovne in s prakso potrjene elemente političnega sistema.

Kardelj je dejal, da občina »ne pomeni le funkcioniranje občinske skupščine, marveč da je to specifičen splet notranjih odnosov, samostojnih funkcij in vzajemnih odvisnosti, ki preprečujejo, da bi si politični oziroma administrativni občinski organi lahko prisvojili položaj političnega monopola v odnosu do delovnih in drugih samoupravnih organov v komunah, ali da bi, kot takšni, postali ovira za svobodno gibanje ljudi in delovnih ter drugih družbenih organizacij oziroma naravnega procesa njihovega združevanja po »vertikalni liniji«, kot to običajno pravimo, to se pravi neodvisno od teh ali onih administrativnih meja.«

Kardelj je dejal, da veljajo ta načela enako za vse državne organe, od komun do federacije, in poudaril, da je bistveno to, da se zdravi odnosi vzpostavijo v sami družbeni bazi, v sistemu komun, kar bo pozitivno vplivalo na celotno družbeno graditev.

V nadaljevanju svojega govora je Kardelj dejal, da prinaša predosnutek v tem pogledu samo načela, republiške ustave pa naj bi razčlenile in konkretizirale te odnose z namenom, da bo po eni strani delovnim organizacijam zagotovljena svobodna akcija v okviru njihovih pravic in interesov, to se pravi, da bodo obvarovane pred birokratskim vmešavanjem ali političnim pritiskom, na drugi strani pa z namenom, da lahko občina uveljavi poseben vpliv in nadzorstvo.

Toda tudi obratno, politika in aktivnost komun morata biti pod stalnim nadzorstvom delovnih kolektivov in državljanov nasploh, ki

morajo prav tako imeti možnosti, da tudi neposredno in ne le prek občinske skupščine nenehno vplivajo na to politiko.

Predsednik ustavne komisije je nato opozoril na načela, s katerimi določa predosnutek pristojnost občin v celotnem političnem sistemu, v neogibnih okvirih enotnega sistema.

»Pomembno mesto daje predosnutek ustave tudi krajevnim skupnostim kot specifični obliki samoupravljanja v občini in nosivcu oziroma organizatorju razširjene materialno-tehnične baze za vsakdanje usluge družini in gospodinjstvu ter občanu nasploh. Le-te so predvidene tako v mestu kot tudi na vasi. Njihov status mora določiti statut občine. S statutom občine bi določili tudi način, kako finansirati krajevne skupnosti.

Zlasti pomembno vlogo bodo krajevne skupnosti lahko imele tudi pri ustanavljanju družbenih potrošniških skladov na področju družbene prehrane, otroških ustanov posameznih komunalnih služb in drugih uslužnostnih dejavnosti, ki morajo vsak dan preskrbovati občana in ki so pri nas še zelo nezaravite.«

Glede odnosov med komunami in republikami predvideva Kardelj, da bodo zlasti na področju materialnih odnosov določene razlike.

»To pa ne le, da ni slabo, marveč je tudi nujno v pogojih večnacionalne države, kjer ni razlik le v ekonomski razvitosti, marveč tudi v političnih, socialnih in kulturnih pogojih ter tradiciji in mentaliteti. Prav ta neogibnost je tudi razlog, zakaj zvezna ustava podrobneje ne določa položaja komun, še zlasti pa se ne vmešava v odnose med komuno in republiko.«

Ko je navajal potem po republikah podatke o udeležbi socialističnega sektorja pri nacionalnem dohodku, o aktivnosti prebivavstva socialističnem in zasebnem sektorju in strukturi prebivavstva glede na dejavnost, je Kardelj dejal:

»Vsi ti podatki kažejo, da politika pomoči za hitrejši razvoj za ostalih delov države ni le ekonomski, marveč tudi socialistični interes skupnosti. Nezadostno razviti socialistični odnosi v enem delu države zavirajo razvoj teh odnosov v drugem delu, kar vsekakor mora ustvariti določene politične probleme. Ti podatki pa hkrati tudi potrjujejo nujnost določenih razlik v političnem mehanizmu republik. V tem smislu se znotraj republik tudi odnos med centraliziranimi in decentraliziranimi, samoupravnimi in državno-regulativnimi funkcijami ne postavlja kvantitativno povsod na isti način. Smer je, seveda, enotna, toda v konkretnih kvantitativnih odnosih in organizacijskih oblikah so določene razlike neogibne.« Ko je poudaril, da bodo občine sprejele svoje statute na temelju zvezne in republiških ustav, je Kardelj govoril o vlogi okraja. Dejal je, da so okraji še zmeraj nujni, čeprav so zdaj občine bolj sposobne opravljati svoje funkcije kot prej.

»Če bi odpravili okraje,« je dejal Kardelj, »bi v današnjih razmerah nujno prišlo do večjega republiškega centralizma. Z namenom koordinirati delo občin, bi morala republika v republiškem centru ustvariti aparat, ki bi bil daleč od občin. Zaradi tega bi bil manj učinkovit, povzročal pa bi najrazličnejše težave birokratskega in podobnega značaja. Toda urejanje problemov z nekakšnimi republiški izpostavami ne pride v poštev zaradi slabih izkušenj s prejšnjimi in podobnimi institucijami.«

Kardelj je poudaril, da so okraji, vzeto v celoti, kljub nekaterim negativnim vidikom imeli zelo pozitivno vlogo, brez katere v tako kratkem obdobju ne bi bilo mogoče stabilizirati komunalnega sistema. »Povsem gotovo je,« je dejal Kardelj, »da bo okraj kot skupnost komun tudi v prihodnje lahko imel precejšnjo vlogo pri pomoči občinam, pri zadovoljevanju njihovih

skupnih potreb, racionalnem združevanju sil, v boju za boljšo administracijo, pri ustanavljanju raznih strokovnih služb za potrebe občin, glede razvoja upravljanja itd. Zato predosnutek načeloma predvideva obstoj okrajev v vseh republikah.«

SKUPŠČINE IN VOLILNI MEHANIZEM

Ko je govoril o vlogi skupščin in volilnem mehanizmu v predosnutku nove ustave, je Kardelj dejal:

»Predosnutek nove ustave prinaša tri poglavitne spremembe glede strukture skupščine. Prvič, vse skupščine izhajajo neposredno iz občine in delovnih organizacij, drugič, spreminja se sestava doseданjega zbora proizvajavcev, in, tretjič, uvaja se sistem omejitev ponovne volilnosti na vodilnih političnih in državnih funkcijah ter v zvezi s tem rotacija, t. j. obnoveitev polovice volilnega telesa vsako drugo leto. Te spremembe so odsev temeljnih koncepcij našega ustavnega sistema, o katerem smo prej razpravljali.

Nova struktura skupščin, ki jo predlaga predosnutek, ni za nas niti povsem nova niti ne neproučena. Pravzaprav gre za nadaljnjo razčlenitev sedanjega zbora proizvajavcev.

Svoje čase smo z ustanovitvijo zbora proizvajavcev v ljudskih skupščinah in ljudskih odborih storili velik korak k neposrednemu izhajanju predstavniških teles politično-teritorialnih skupnosti iz delovnih organizacij in k neposredni udeležbi proizvajavcev oziroma njihovih organov samoupravljanja pri sprejemanju sklepov predstavniških teles, ki se nanašajo na področje njihovega dela. Zbori proizvajavcev so zares pokazali lepe uspehe pri svojem delu. Toda ti zbori so bili omejeni na področje gospodarskih organizacij, kjer se je ta čas začel razvijati mehanizem delavskega samoupravljanja. Razen

tega so imeli zbori proizvajavcev v pogojih, ko je bil delavski razred še razmeroma maloštevilčen, tudi neko posebno družbeno-politično funkcijo, namreč, da so zagotovili delavskemu razredu vodilno vlogo v mehanizmu neposredne demokracije v komunah.

Zdaj ni več treba z izrednimi ukrepi v strukturi skupščin zagotavljati delavskemu razredu vodilne vloge, ker je že pognal svoje globoke korenine v sedanji družbeno-ekonomski strukturi družbe, ki se v tej smeri še naprej razvija ter vlogi socialističnih subjektivnih faktorjev. Razen tega družbeno samoupravljanje ne obsega več samo gospodarske organizacije, marveč tudi področje zdravstva, socialnih služb, prosvete itd. in očitno kaže, da je povsem sposobno zaobseči in prežeti vsa področja družbenega življenja. Zatorej ne moremo več ostajati v okvirih zbora proizvajavcev, marveč moramo vzpostaviti takšno strukturo predstavniških organov, ki bo lahko zajela vse samoupravne delovne organizacije.

Še en razlog govori v prid takšnemu sklepu. Kolikor se bodo v naši družbi spajale funkcije neposrednega dela in izvrševanja s funkcijo upravljanja v proizvodnji in delu ter administraciji in kolikor bo ta proces prežehl celotno družbo, toliko se bo pravzaprav tudi pojem delavskega razreda čedalje bolj stapljal s pojmom delovnega človeka in ljudstva sploh. Dandanes na primer ni več mogoče ločiti širokih področij družbenega samoupravljanja na torišču družbenih služb, na primer v zdravstvu, prosveti itd., od družbenega samoupravljanja v proizvodnji. Interesi delovnih ljudi se tesno in čedalje bolj povezujejo med seboj v skupnem interesu, da bi vsa prizadevanja ljudi in celotna njihova aktivnost na vseh področjih družbenega življenja služila za razvoj družbene materialne baze, proizvodjalnih odnosov, delovne produktivnosti, znanosti in tehnike ter vse-

ga drugega, kar materialno krepi družbeno skupnost kot celoto, s tem pa tudi izboljšuje življenjske razmere za vse ljudi in za razvoj kulture ter civilizacije.

Zatorej se, čeprav imajo elementi revolucionarne diktature proletariata v naši družbi še določeno vlogo, socialna baza te družbe čedalje bolj razširja s procesom njenega razvoja v smeri graditve svobodne skupnosti proizvajavcev. Leta ne postaja takšna samo zaradi svojega demokratizma, niti niso demokratične oblike same po sebi odločilni činitelj za ta proces, marveč postaja takšna zaradi čedalje bolj neposrednega stapljanja administrativnih funkcij države in vseh družbenih služb s procesom družbenega dela, v katerem se vsi delovni ljudje povezujejo z osnovnimi skupnimi interesi, to se pravi predvsem z interesom svobodnega dela kot osnovo vseh svobod; z interesom hitrejšega razvoja proizvodjalnih sil kot osnove nenehnega izboljševanja življenjskih razmer za vse: kot temelja za neogibno prizadevanje in pobudo vsakega posameznika v skupnem delu in kot sredstva za postopno odpravo ekonomske neenakosti kot principa. Ravno v teh procesih odseva dozorevanje socialistične družbe kot svobodne skupnosti proizvajavcev, ki je že zdaj samoupravna v elementarnih funkcijah proizvodnih in delitvenih odnosov, ki pa je še avtoritativna v vseh tistih funkcijah, ki zagotavljajo optimalne pogoje za družbeno organizirano delo. Ravno tem procesom daje dolgoročneje okvire takšna struktura skupščin in političnega sistema, kakršno predlaga predosnutek. To velja predvsem za uvajanje nekaj samoupravnih zborov v sestavi zvezne in republiških skupščin in volilnega sistema na podlagi kombiniranih delegacij komun in samoupravnih delovnih organizacij.

Na vprašanje, ali bi postavljeno nalogo lahko rešili s poljubno raz-

širitvijo sedanjega zbora proizvajavcev, je Kardelj dejal:

»Med dosedanjimi obravnavami se je izkazalo, da to ne bi zadostovalo in da bi lahko celo nekoliko deformiralo vlogo takšnega samoupravnega zbora. Takšen zbor proizvajavcev bi bil namreč neke vrste vrhovni delavski svet v okviru ustrežne skupščine teritorialno-politične skupnosti, njegovo delo pa bi hkrati dobilo zelo splošen značaj. Člani takšnega zbora bi se, kot tudi člani zveznega zbora, morali praktično ukvarjati z vsemi tekočimi problemi naše družbene skupnosti, kar pomeni spričo čedalje večjega delovnega obsega skupščine, da bi bili praktično ločeni od svojega profesionalnega delovnega mesta. S tem bi pri delu zbora proizvajavcev izgubili prav tisto, kar je za delo tega zbora temeljno, to je najneposrednejša povezanost z delovnim človekom, delovnim mestom, delovnim kolektivom, s konkretnim procesom družbenega dela.«

Kardelj je dejal, da je nujno treba organizirati družbeno funkcijo ki jo opravlja zdaj zbor proizvajavcev, tako da bo omogočila ljudem z delovnih mest, ki prihajajo v skupščino kot delegati delovnih kolektivov, kvalificirano in odgovorno razpravljanje in odločanje o problemih, ki so tesno povezani s področjem njihovega dela.«

»Nujno se je vsilila takšna rešitev, po kateri je skupščina pravzaprav sklop nekaj skupščin, združenih in povezanih med seboj z ustrežno delitvijo dela, vzajemno odgovornostjo in s potrebnim mehanizmom za skupno delo in usklajevanje sklepov. Vsaka izmed njih ima tudi svojo specifično funkcijo, hkrati pa je organski del enotne družbene funkcije skupščine kot celote.«

Kardelj je dejal, da v občinski skupščini, v primerjavi z zvezno in republiški, ni predviden obstoj več samoupravnih zborov zategadelj, ker se občina neposredno

opira na delovne kolektive in ureja probleme v najbolj neposredni povezavi z njimi.

»Tako,« je dejal Kardelj, »dobi-mo v občini enotni razširjeni samoupravni zbor oziroma zbor delovnih skupnosti. Odnosi se v občini še bolj poenostavijo s tem, ker bodo skupnosti in odločanje obeh zborov praviloma skupne.«

Kardelj je dodal, da je tudi okrajna skupščina, v katero volijo občinske skupščine svoje delegate, zamišljena kot enodromno telo.

Ko je pojasnjeval kombinirani delegatski volilni sistem, ki ga predlaga predosnutek ustave, je Kardelj najprej opozoril na razlike med tem sistemom ter večstrankarskim in enostrankarskim sistemom, ter dejal:

»V pogojih samoupravljanja so volitve oblika **neposrednega odločanja v zadevah**, takšnim potrebam pa klasični reprezentativni sistem ne ustreza več niti v svoji večstrankarski niti v enostrankarski obliki.

Vloga subjektivnih činiteljev — takšnih, kakršni so pri nas ZKJ, SZDL in druge družbene organizacije — ni v teh pogojih nič manj odločilna in neogibna za družbeni napredek. Takšna vloga teh činiteljev se vse bolj kaže kot notranji faktor samoupravljanja, kot izraz najbolj napredne zavesti, kot činitelj idejnega in političnega usmerjanja aktivnosti delovnega človeka, ki pa ostaja subjekt v vseh družbenih odnosih, ne pa činitelj, ki kot splošni reprezentant volivcev pravzaprav vlada namesto ljudstva. Zato je tudi vsebina našega pojmovanja »predstavniškega organa« drugačna od buržoazno-demokratske. Le-ta pri nas ne predstavlja ljudstva prek strank, marveč neposredno, to se pravi na temelju odnosov v proizvodnji in pri delu ter vsakdanjem zadovoljevanju človeških interesov in teženj.«

Ko je opozoril na prednost novega volilnega sistema in strukturo

skupščin, ki jih predlaga pred-
osnutek, je Kardelj najprej pouda-
ril, da se širok mehanizem družbe-
nega samoupravljanja tako verti-
kalno povezuje s političnim siste-
mom države v ožjem smislu. »S
tem izgubljajo funkcije države
oblike nekake samostojne organi-
zacije nad družbo in se tesno po-
vezujejo s potrebami delovnih lju-
di... Državni in družbeno-politični
sistem postajata čedalje bolj se-
stavni element organizacije druž-
benega dela.«

Drugič, pri kandidiranju za re-
publiško in zvezno skupščino se
državljeni ne odločajo za tega ali
onega splošnega političnega repre-
zentanta v višjih skupščinah — kot
je to v klasičnem parlamentu —
marveč sestavljajo in volijo svoje
delegacije, ki zajemajo s svojim
sestavom vsa področja družbenega
življenja. To daje skupščini zna-
čaj delovnega ne pa parlamentar-
nega telesa.

Tretjič, takšna skupščina je, po
besedah Kardelja, tudi jez proti bi-
rokratskim in drugim deformacijam
političnega sistema, hkrati pa za-
gotavlja tudi večjo avtoriteto
državne oblasti.

Četrtič, zaradi te strukture po-
staja skupščina bolj kvalificiran
in bolj sposoben organ za urejanje
vseh problemov, ki jih vsebuje
njen dnevni red. »Očitno je,« je s
tem v zvezi poudaril Kardelj, »da
bodo v takšne specializirane zbo-
re, kot so gospodarsko, upravno-
politični, socialno-zdravstveni, pro-
svetni, Zvezni zbor in Zbor na-
rodov zares voljeni ne samo za-
vestni borci za socializem, ampak
hkrati tudi politično in ekonomsko
izobraženi ljudje, ki poznajo svoje
delo in svojo nalogo bodisi kot ne-
posredni proizvajalci, bodisi kot
strokovno ali družbeno-politično
kvalificirani delavci na posameznih
področjih družbenega življenja.«

»Naposled,« je dejal tovariš Kar-
delj, »postajajo takšne skupščine
— zlasti kadar upoštevamo tudi
sistem omejitev glede ponovne vo-

litnosti in rotacije — izredni druž-
beni vzgojni faktor. Skozi te skup-
ščine in njihovo delo bo šlo pre-
cej najsposobnejših državljanov
naše države. Le-ti ne bodo vnašali
v te organe samo težnje in razu-
mevanja potreb delovnih ljudi in
njihovih delovnih organizacij, tem-
več bodo hkrati iz teh skupščin
prenašali na široke množice spo-
sobnost, povezovati posamezno in
kolektivno življenje, gledano skozi
prizmo skupnosti in skupnih inte-
resov, sposobnost, spoznati, kje so
dejanske sile in dejanske slabosti
družbe itd....«

Volitve bodo v novem sistemu,
po besedah Kardelja, postale bolj
del vsakdanje udeležbe državlja-
nov v političnih zadevah. Ko je
poudaril, da je normalno, da bo ob-
čina, ki je najtesneje povezana z
interesi in s potrebami delovnih
organizacij ter ljudi, nosilec vo-
lilnega sistema, je Kardelj pod-
črtal, da pripada v procesu kandi-
diranja na vseh ravneh zelo po-
membna vloga zavestnim silam,
organiziranim v ZKJ in SZDLJ. »Te
so,« je dejal Kardelj, »zagotovilo
za demokratične volitve, pa tudi
zagotovilo za izvolitev sposobnih
kadrov, ki bodo mogli nositi ve-
like odgovornosti člana skupščine
ali druge družbene funkcije.«

Ko je govoril o kompetencah in
funkcijah skupščine, je Kardelj
med drugim dejal, da ne gre le za
vlogo skupščine na področju zako-
nodaje in pri dajanju splošnih
norm. Predosnutek predvideva,« je
poudaril predsednik ustavne komi-
sije, »aktivnost skupščin, zlasti pa
njenih samoupravnih zborov tudi
na področju prostovoljnih spora-
zumov in neobveznih priporočil, ki
lahko postanejo sčasoma zelo po-
membna opora za dejavnost držav-
ljanov v organih družbenega samo-
upravljanja, s tem pa tudi zelo po-
memben prispevek h krepitvi druž-
bene odgovornosti vseh samo-
upravnih teles in njihovih funkcio-
narjev.

Takšna dejavnost bo olajšala skupščinam, da se bodo češče pojavljale ne le kot zakonodajna telesa oziroma telesa, ki sprejemajo samo obvezne pravne norme, marveč tudi kot organizatorji širših političnih akcij, skupaj z vsemi ostalimi zainteresiranimi družbenimi čimtelji. To bo še ena spodbuda, da se bodo skupščine čedalje bolj pojavljale kot organi družbenega samoupravljanja in omejevale pri tem ukrepe državne prisilnosti dejansko samo na področja, na katerih je ta prisilnost sedaj še neogibna in progresivna. To prav gotovo velja za delo samoupravnih zborov. Vse to bo omogočilo in spodbujalo, da bo postala družbena iniciativa v skupščinah intenzivnejša, kot je bila doslej, ne da bi se pri tem omejila le na politično-izvršne upravne in podobne organe.»

V posebnem delu o Marxovih in Leninovih pogledih na oblike države in samoupravljanja Kardelj poudarja, da koncepcija ustavnega in političnega sistema v Jugoslaviji ni le neposredni izraz jugoslovanske prakse samoupravljanja, marveč je zasnovana tudi na znanih idejnih in teoretičnih postavkah marksizma in leninizma. Seveda, je poudaril nato Kardelj, niti Marx niti Lenin nista mogla dati vnaprej točne in nezmotljive slike gibanj, ki jih bo uveljavila praksa.

«...Sovjetska oblast **prva** na svetu (strogo vzeta druga, ker je prav isto delala tudi Pariška komuna) — poudarja Lenin — **priteguje** množice, in to prav **izkoriščane** množice, k upravljanju... Sovjeti so neposredna organizacija samih in izkoriščanih množic, ki na vse mogoče načine **olajšuje** tem množicam, da same urejajo državo in upravljajo z njo...» (V. I. Lenin, Izbrana dela, Kultura 1960, zv. 12, strani 372, 373.)

V takšni organizaciji države, nadaljuje Kardelj, je bil razbit fetiš

države kot posebne kategorije izven odnosov v proizvodnji in delitvi. Sovjeti so postali zametek socialističnega družbenega samoupravljanja. — Lenin je to vprašanje imel za tako pomembno, da je celo v imenu prve socialistične države, ki je nastala v Oktobrski revoluciji, vnesel naziv **sovjetska država, sovjetska Rusija, Zveza sovjetskih socialističnih republik**. S tem je hotel simbolično poudariti, da to ni več politična država klasičnega tipa, marveč nova država, in sicer takšna, ki je, kolikor se le dá, neposreden instrument delovnih množic, ki same upravljajo z družbo, neposredno, komunistična partija pa je tista, ki jih — kot pravi Lenin — ‚dviga, vzgaja, uči in vodi za seboj‘.

Progresivna Leninova misel pa je šla na nekaterih področjih pred možnostmi tedanje sovjetske družbe. Praktično uresničenje te koncepcije je sčasoma naletelo na velike težave. Stalinska ustava iz leta 1936, zlasti pa stalinska praksa sta se dokaj oddaljili od te koncepcije. In medtem, ko je Lenin menil, da je »...odmirajočo državo na določeni stopnji njenega odmiranja mogoče imenovati nepolitično državo«, je Stalin uveljavil teorijo o neogibnosti nenehne krepitve funkcije države, kar praktično pomeni, da bi morala biti čedalje bolj »politična«. Toda XX. in XXII. kongres KP SZ sta dala novo realizacijo leninske smeri.

Ko je navajal Lenina in njegove misli o sovjetski oblasti, je Kardelj na koncu poudaril, da »naša praksa, naravno, kar zadeva obliko, ni v vsem identična z odnosi v leninskem sistemu sovjetske oblasti. Naša socialistična družba nastaja v precej drugačnih notranjih in zunanjih pogojih, kot so bili pogoji socialistične Rusije neposredno po Oktobrski revoluciji, toda očitno je, da so izhodiščne ideje in teoretične ter politične postavke iste.«

OMEJITEV PONOVNE VOLILNOSTI IN ROTACIJA

»Tretja velika sprememba,« je nato dejal Kardelj, »ki jo predlaga predosnutek nove ustave zaradi zagotovitve socialističnih in demokratičnih načel, o katerih je bilo govora prej, in zaradi tega, da bi bilo čim manj možnosti za deformacije v razvoju socializma, se nanaša na pogoje volitev in določanja funkcionarjev na položaje z javnimi pooblastili in na druge vodilne družbene in državne položaje. Predosnutek nove ustave namreč predlaga uvedbo načela omejevanja ponovne volilnosti glede nekaterih političnih funkcij na eno ali največ dve volilni obdobji, predlaga pa tudi sistem rotacije v skupščinah z namenom, da bi zagotovili potrebno kontinuiteto pri delu skupščin. Predosnutek predlaga tudi obvezno ponovno izvolitev oziroma ponovno določitev tam, kjer so bili doslej nekateri funkcionarji voljeni ali določeni brez roka, na primer na vodilnih mestih v gospodarstvu. Tesno povezan z vsem tem je končno tudi predlog, da praviloma en človek ne more združevati več družbenih funkcij, zlasti kadar gre za funkcije, ki so kakorkoli med seboj odvisne.

Mislim, da ne bom pretiraval, če rečem, da je uvedba teh načel v naše družbeno življenje ena izmed najbistvenejših naprednih reform, ki jih nova ustava vnaša v naš politični sistem. Čeprav ta načela v politični praksi niso v nobenem pogledu nova, vendarle niso niti v enem ustavnem sistemu bila tako široko uporabljena kot v naši novi ustavi.«

Kardelj je poudaril, da ima ta sprememba dva pomembna vidika: prvič, pomen rotacije kot sredstva socialistične družbe in njenih naprednih sil v boju proti raznim negativnim posledicam in pojavom do katerih pride lahko v pogojih preveč počasnega kadrovskega obnavljanja vodilnih organov države

in komune, in drugič, omejitev ponovne izvolitve kot ene izmed demokratičnih osnov sistema družbenega samoupravljanja.

Ko je govoril o negativnih posledicah počasnega kadrovskega obnavljanja, je Kardelj navedel med drugim rutinerstvo, samozadovoljno odrevenelost, izgubljanje perspektive, birokratski konservativizem, samovoljo itd.

»Ena izmed naših pomanjkljivosti te vrste,« je dejal Kardelj, »je tudi dejstvo, da se zelo počasi menjavajo kadri med federacijo in republikami z ene in republikami in komunami oziroma okraji z druge strani, prav tako pa tudi gospodarsko-upravnih, političnih in obratno. Zato mnogi republiški kadri ne poznajo v zadostni meri problematike na ravni federacije in narobe, kar povzroča ponekod nepotrebne težave v odnosu med organi federacije in organi republik, oziroma se nekateri kadri preveč izgublajo v gospodarskem, drugi pa v organizacijsko-političnem prakticizmu.« »Načelo omejitve ponovne volilnosti,« je poudaril Kardelj, »bo bistveno pripomoglo k temu, da bomo te pomanjkljivosti odpravili ali vsaj omejili.«

Ko je opozoril, da bo gibanje najsposobnejših kadrov, kakršno predvideva predosnutek, olajšalo, da se bodo vse družbene funkcije skladneje razvijale, je Kardelj dejal:

»Pri nas se tudi sicer kaže zdaj negativna težnja, da so nekatere državne funkcije preveč poudarjene s samo kadrovsko razdelitvijo, da pa nekatere funkcije v družbenih organizacijah ter pri ustvarjalnem delu na področju znanosti in kulture ali družbenih služb preveč podcenjujemo in kadrovsko zanemarjamo. Gotovo je, da bo načelo omejitve ponovne volilnosti prispevalo h koristnejši razdelitvi kadrov.

Drugo, kar je treba poudariti glede družbene vloge načela o omejitvi ponovne volilnosti, je to, da

to načelo bistveno pripada sistemu družbenega samoupravljanja, da je to načelo pravzaprav eno izmed njegovih demokratičnih temeljev.« Kardelj je s tem v zvezi posebej poudaril, da boj za to, da vsak človek upravlja z družbo in državo, ni votla demokratična parola, marveč eden izmed bistvenih pogojev za stabilizacijo socialističnih družbenih odnosov. »Taista načela so osnova predosnutka za našo novo ustavo,« je dejal Kardelj.

Ko se je dotaknil razprav o novi ustavi v začetnem obdobju in ideje, da samoupravni zbori v skupščinah ne bodo sestavljeni iz stalnih poslancev, marveč da bodo skupščine komun določale od časa do časa v te zbere delegate v zvezi z značajem vprašanj, ki so na dnevnem redu, je Kardelj dejal:

»Verjetno je, da bi takšen mehanizem načelno najbolj ustrezal sistemu družbenega samoupravljanja, toda v današnjih pogojih tega še zmeraj ni mogoče uresničiti. Še zmeraj smo v položaju, ko ne smemo dovoliti labilnosti državnih in družbenih funkcij, od katerih sta odvisna socialistični red in stabilnost celotne družbe, ki je še zmeraj v fazi, ko ustvarja začetne materialne pogoje za naglejši socialistični razvoj. Toda rotacija je vse-kakor pomemben korak v tej smeri. Znatno bo prispevala k hitrejši zamenjavi ljudi na vodilnih položajih, k dokaj širši pritegnitvi sposobnih ljudi na funkcije družbenega upravljanja, s tem pa tudi k znatno hitrejšemu idejnemu in političnemu obnavljanju družbenega življenja na socialističnih osnovah. Hkrati bo z vsako takšno funkcijo vezana povsem določena družbena odgovornost, ki bo onemogočila svobodno sprehajanje ljudi skozi razne funkcije, oziroma preprečila takšno razosebljenje funkcij, ki bi praktično privedlo do ukinitve odgovornosti.«

Ko potem zavrne argumente kritikov s pozicij klasične buržoazne demokracije, češ da je večstran-

karski sistem uspešnejši način menjavanja ljudi na vodilnih političnih položajih kakor pa omejitve ponovne volilnosti, Kardelj sicer ne zanika pozitivne vloge, ki jo je imel večstrankarski sistem v razvoju meščanske demokracije, poudarja pa, da bi prenos metod buržoazne demokracije v pogoje socialistične družbe tudi na področju selekcije kadrov moral dati negativne rezultate. V tej zvezi je dejal med drugim:

»V pogojih zmagovite socialistične revolucije je naravno, da vodilna revolucionarna partija delavskega razreda prvi trenutek izbere in razporedi kadre na vodilne politične položaje. Bez tega bi bile na kocki zmaga in pridobitve revolucije. Subjektivna merila pri tej politiki in pri menjavanju kadrov na vodilnih političnih položajih v državnem in družbenem upravljanju pa lahko sčasoma postanejo zelo resen problem za politično življenje družbe in se lahko pokažejo kot resna zavora za njen demokratični napredek. Takšna merila postanejo nemogoča zlasti z razvojem organov družbenega samoupravljanja. Prav zato so se pri nas od zmage revolucije do zdaj znatno spremenile tudi metode kadrovske politike. Od pretežno centralnega odločanja in ozkih kadrovskih komisij smo prehajali na čedalje širše demokratične oblike volitve kadrov.«

Kardelj je poudaril, da rotacija hkrati omogoča državljanom, da pravilneje ocenjujejo delo posameznih funkcionarjev in realneje uveljavljajo svoje volilne pravice. »Hkrati pa lahko tudi organizirani politični činitelji naše družbe,« je dodal Kardelj, »to je Zveza komunistov, Socialistična zveza delovnega ljudstva, sindikati ter mladinske in druge družbene organizacije opravijo v tem procesu pomembno vlogo usmerjanja selekcije političnega vpliva na sklepe državljanov ipd.«

Po besedah tovariša Kardelja so kadrovske komisije, ki bodo v skladu s predosnutkom ustanovljene pri vse skupščinah, pomembna demokratična dopolnitev tega sistema.

V zvezi z nekaterimi nepravilnimi tolmačenji rotacij je Kardelj izjavil:

»Tako imenovana ‚menjava generacij‘ ni potekala nikoli v zgodovini mehanično, z dirigiranjem iz centra ali na osnovi nekakšnih formalističnih pravnih kriterijev. To še posebej ni mogoče, kadar gre za kadre, ki so izbojevali socialistično revolucijo in nosili na svojih plečih vsa bremena graditve prvih temeljev socialistične družbe. Velika izkušnja teh naših kadrov je velika politična sila in veliko bogastvo naše skupnosti, ki ga je treba ohraniti in ga postopno prenašati na mlajše generacije. Zato zaradi rotacije ni treba upokojiti nikogar, ki sicer še ni za pokoj, in nikogar, omejevat pri javnem delu, ki ga želi opravljati.« Kardelj je izrazil prepričanje, da bo uveljavitev tega načela zanesljivo pokazala, da nimamo preveč kadrov, in dodal, da mora rotacija pospešiti vzgojo in dozorevanje novih kadrov, ki bodo skupno s starejšimi izpolnjevali vse širše in številnejše naloge razvite socialistične družbe.

Ob zaključku razlage o omejitvi ponovne volilnosti in o rotaciji je predsednik ustavne komisije Edvard Kardelj izjavil:

»V predosnutku je predvidena tudi možnost izvolitve predsednika republike največ dvakrat zapored. Predosnutek pa dela izjemo glede osebnosti tovariša Tita s tem, da z ničemer ne omejuje njegove izvolitve.

Dodati moram, da je tovariš Tito vztrajno ugovarjal vključitvi te izjeme v predosnutku, vendar ustavna komisija ni upoštevala njegovih pripomb. Ustavna komisija je sodila, da Zvezna skupščina s tem, da vključi v ustavo to določilo, daje

Titu priznanje, ki mu ga dolgujejo narodi in delovni ljudje Jugoslavije za njegove zgodovinske zasluge pri ustvarjanju te skupnosti, in poudari pomen njegovega dela za našo socialistično družbo. Vseh teh velikih pridobitev našega socialističnega in demokratičnega razvoja, katerih odsev je ustava, ki je danes na dnevnem redu, si ni mogoče niti zamišljati brez zgodovinske revolucionarne vloge tovariša Tita in njegove ustvarjalne misli.

Zato tudi določba v ustavi, da je osebnost tovariša Tita izzeta iz vseh volilnih omejitev, ni izjema, temveč načelen ustavni sklep.«

DEMOKRATIZEM, USTAVNOST IN ZAKONITOST

O enotnosti družbeno-političnega sistema Jugoslavije je Kardelj dejal:

»Ta enotnost sistema ni formalistična, absolutna, uniformna in ni enotnost zaradi enotnosti. Njen smisel in obseg sta pogojena in hkrati omejena s potrebo, da vsi činitelji delujejo v svoji samostojni praksi v tistih okvirih, ki zagotavljajo enake in splošne pravice za vse in socialistični napredek in demokratični značaj te prakse ter ugodne splošne pogoje za njeno uresničevanje. V tem smislu ustavni sistem štiti avtonomnega človeka pred samovoljo organov oblasti, hkrati pa tudi skupnost pred samovoljo posameznikov ali posameznih skupin ali partikularističnih interesov.«

Kardelj je dodal, da predosnutek predvideva v tem smislu tudi potrebne organe družbenega nadzorstva. V razlagi te novosti — ustavnega sodišča — je Kardelj poudaril, da bo to sodišče prispevalo k hitrejšemu in učinkovitejšemu odstranjevanju neustavnih in nezakonitih pojavov in negativnih teženj, hkrati pa bo vneslo v urejanje takih problemov znatno več demokratičnih metod in prožnosti. Ustavno sodišče v naših pogojih

vsekakor ne more biti čisto sodni organ, ki bi samo statično, se pravi formalno-pravno obravnaval posamezne pojave in probleme na področju ustavnega reda, temveč naj jih ocenjuje glede na objektivno, družbeno in politično vsebino procesov, iz katerih se porajajo ti problemi. V tem smislu bo ustavno sodišče prožno dajalo tudi ustrezne politične pobude v skupščini in v drugih družbenih organih, da bi preprečilo formalno-pravne spore ali kadar bo menilo, da določeni predpisi zavirajo pozitivno prakso.

Potem je Kardelj govoril o položaju sodstva in javnega tožilstva v predosnutku nove ustave. Poudaril je med drugim, da na tem področju niso predvidene znatnejše

spremembe. Dejal je, da predosnutek določa bolj kot je bilo doslej, da obramba ni samo nekakšna splošna pristojnost federacije in njenih organov, temveč dolžnost in pravica vsakega državljana, delovnega kolektiva, samoupravnih organov in družbeno-političnih skupnosti sploh.

V zadnjem delu razlage o demokracizmu, ustavnosti in zakonitosti je Kardelj poudaril, da predosnutek za razliko od sedanjega stanja predvideva tudi možnost upostavljanja institucije namestnika vrhovnega kolektanta, ker raznolikost dela na tem področju družbenih funkcij zahteva takšno organizacijo.

V. Federacija

Zadnje poglavje referata obravnava vlogo in ustroj federacije, njene pristojnosti in organizacije ter odnose med narodi Jugoslavije in njihovimi republikami.

»Predosnutek nove ustave, ki izhaja iz šestih načel nacionalne samoodločbe in enakopravnosti, kakor tudi naša prva ustava in ustavni zakon iz leta 1953,« je dejal Kardelj, »konkretnije in precizneje kot prejšnji ustavni predpisi ureja odnose med federacijo in republikami. Osnova za obdelavo teh odnosov je načelo, da je — vse tisto, kar ni določeno v ustavi kot splošno načelo za vse, ali kar ni kot pristojnost izrecno preneseno na federacijo — pravica in dolžnost ter materialna in politična odgovornost republike. Pri tem se predosnutek naslanja na dosedanje izkušnje s področja odnosov med federacijo in republikami. Nova ustava teži za tem, da bi čim natančneje določila in razmejila odgovornost federacije in republike, da se bo dejavnost zveznih in republiških organov na ta način kar

najbolj uskladila in dopolnjevala. To se nanaša zlasti na področje gospodarstva, kjer so bili dosedanja ustavni predpisi premalo precizni.«

Potem ko je Kardelj poudaril, da federacija kakor tudi katerakoli druga oblika države ni statična tvorba, temveč živ organizem, je izjavil, da ustayna komisija, čeprav je skušala kar najatančneje določiti pristojnosti federacije republik, zato vendarle ni smela niti hotela utesniti razdelitve pristojnosti v okviru preveč podrobnih predpisov, ki bi utegnili kmalu postati preozki za živo prakso.

Potem ko je poudaril, da predosnutek nove ustave utrjuje jugoslovansko federacijo kot svobodno skupnost narodov in njihovih republik in kot samoupravni organizem delovnih ljudi Jugoslavije, ki jih povezujejo skupni družbeni interesi, je predsednik ustavne komisije nadaljeval med drugim:

»Po novi ustavi — prav tako kakor po prvi in drugi — federacija ni okvir za ustvarjanje nekakšne-

ga novega jugoslovanskega naroda oziroma takšne nacionalne integracije, o kakršni so nekoč sanjali razni protagonisti hegemonizma in denacionalizatorskega terorja, temveč skupnost svobodnih, enakopravnih in samostojnih narodov, združenih na temelju skupnih interesov ter naprednih družbeno-ekonomskih, političnih in kulturnih teženj in gibanj delovnih ljudi v dobi socializma.

Proces druževanja narodov ni v nasprotju z idejami samoodločbe, svobode, samostojnosti in enakopravnosti. Nasprotno, lahko se razvija prav s tem, da izhaja iz brezpogojnega spoštovanja teh načel. Nasilno združevanje lahko prinese samo reakcionarne rezultate. Zato predosnutek naše nove ustave izhaja iz tega, da je spoštovanje in zagotavljanje uveljavljanja načel samoodločbe, samostojnosti in enakopravnosti narodov eden izmed osnovnih pogojev za sodobno socialistično združevanje ljudi kot svobodnih proizvajalcev, združenih ljudi izven okvirov nacionalnih meja na osnovi njihovih skupnih interesov. To je hkrati tudi izhodišče sleherne sodobne integracije, ki ni obremenjena z imperializmom, hegemonizmom ali neokolonializmom. V tem smislu pomeni jugoslovanska socialistična federacija z vsemi svojimi izkušnjami znaten prispevek k zavestnim naporom sodobnega človeka v tej smeri.

Po drugi strani pa naša ustava ne more biti pasivna do nasprotnih teženj, t. j. do manifestacij reakcionarnih oblik nacionalizma, izpodkopavanja prijateljstva ali širjenja sovraštva med narodi, preprečevanja naravnega sodelovanja in zблиževanja ipd. Nova ustava prav kot dosedanji dve priznava načela samoodločbe glede federacije in ne dovoljuje, da bi bila ta načela uporabljena kot kritje za reakcionarne in protisocialistične cilje, prav tako pa ne dovoljuje, da bi bilo na-

čelo enotnosti uporabljeno kot skrivališče kakršne koli oblike hegemonije ali za odstranjevanje samoniklosti in enakopravnosti jugoslovanskih narodov.

Dvojno nalogo torej izpolnjuje predosnutek s tem, da obravnava federacijo kot zvezno državo oziroma kot federativno državno skupnost narodov in njihovih republik, hkrati pa tudi kot socialistično, razvijajočo se samoupravno skupnost proizvajalcev. Po eni strani štiti narode Jugoslavije in njihove republike pred vsakršno hegemonijo, okrnjevanjem nacionalnih pravic, ekonomskim izkoriščanjem, pritiskom na njihovo kulturo in jezik ter sploh na njihovo samostojno nacionalno življenje. Pri tem izhaja iz pojmovanja, da se lahko progresivno združujejo samo svobodni ljudje in svobodni narodi. Po drugi strani pa predosnutek s celotnim družbeno-ekonomskim in političnim sistemom daje osnovo za svobodno povezovanje, zблиževanje in sodelovanje delovnih ljudi vse dežele ter za vse procese gospodarske, politične, civilizacijske in kulturne integracije, ki so značilni za sedanje obdobje. Se posebej značilni so za skupnost narodov, kakršna je naša, v kateri so narodi usodno povezani in imajo za seboj tako bogato skupno revolucionarno zgodovino.

V pristojnost federacije postavlja predosnutek samo tiste zadeve, ki jih je glede na njihovo naravo in zaradi enakopravnosti med narodi in republikami Jugoslavije treba reševati na ravni federacije, ter je glede na skupne interese narodov Jugoslavije najbolj smotno, da so urejene na ravni federacije.

Te funkcije federacije so našete taksativno, vendar tako, da ostaja dovolj možnosti za progresivne spremembe, ki jih utegne življenje vnesti v te odnose.

Razen tega, da čim določneje ugotavlja državno-pravne odnose med federacijo in republikami, si prizadeva predosnutek, da bi tudi

njihove družbeno-ekonomske odnose postavili na take temelje, da bi se mogla republika razvijati čim svobodneje kot nacionalna oziroma samostojna družbeno-ekonomska skupnost.

Natančneje določanje odgovornosti republiških in drugih organov do federacije na področju urejanja zadev v zvezni pristojnosti omogoča, da se zagotovita red in vsestranska, popolna odgovornost za vse postopke in ukrepe, ki so nujni, da bi mogla družbena skupnost delovati normalno, brez posebnih intervencij političnih činiteljev.

V tem smislu predosnutek jasno formulira vse odnose, sredstva in odgovornosti politično-izvršnih in upravnih organov federacije — vsekakor bodo isto določale tudi republiške ustave glede notranjih odnosov v republiki — ki so potrebni, da pridejo pristojnosti federacije na področju usmerjanja in vsklajevanja materialnega razvoja zares učinkovito do izraza. Po drugi strani predosnutek krepi tudi materialno samostojnost republike na gospodarskem področju.

Doslej so se na ravni republik centralizirala razmeroma majhna sredstva za gospodarski razvoj, zato je bila tudi odgovornost republike bolj organizatorska in splošno politična kakor pa konkretno materialna. Prav zato je po eni strani prišlo do sorazmerno precejšnje centralizacije skladov v federaciji, po drugi pa do tega, da je federacija včasih morala prevzeti odgovornost tudi za naloge, ki ne sodijo v njeno pristojnost in ki jih tudi ni mogoče dobro izpolnjevati iz centra. Ustavni predpisi dajejo osnovo za bolj naravno razporeditev gospodarskih skladov in za širšo normativno dejavnost republik na gospodarskem področju pa tudi za učinkovitejše usmerjanje in vsklajevanje iz federacije.

Kardelj je potem dejal, da je podrobna obdelava te stvarine prepuščena zakonom, ki bodo seveda

morali upoštevati ustavno določene odnose v sistemu upravljanja. Po Kardeljevih besedah to pomeni, da se popravki v sedanjih metodah centralizacije družbene akumulacije ne omejujejo na preprosto decentralizacijo po republikah, temveč se nanašajo na bistveno spremembo metod koncentracije sredstev za gospodarski razvoj, in sicer tako, da bo naravna ekonomska integracija dobila solidno materialno osnovo.

Decentralizirana sredstva tako ne le ne bodo prinašala negativnih vidikov »politične teritorializacije« sredstev, temveč bodo izhodiščna točka za dejansko združevanje.

Glede **normativne dejavnosti** ima federacija pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz njene vloge in funkcij, določenih v ustavi. Vse ostale družbene in pravne odnose normira vsaka republika kot državna in družbeno-politična skupnost v soglasju s svojim ustavnim redom in v skladu z enotnim družbeno-ekonomskim in političnim sistemom, določenim v ustavi Jugoslavije.

V nekoliko spremenjeni obliki ureja predosnutek ustave tudi problem **avtonomnih pokrajin** oziroma oblasti. Tudi na tem področju sta bolj poudarjeni pobuda in odgovornost republike.

S stališča zvezne ustave sodi v pristojnost federacije v teh odnosih zaščita pravic manjšin, kakor tudi načelno ugotavljanje obstoja avtonomnih enot, drugi odnosi pa načeloma sodijo v pristojnost republik.

Na druga področja pravic republik in odnosov med federacijo in republikami ustava ne prinaša nikakršnih načelnih sprememb.

Kardelj je potem konkretnije obravnaval nekatera vprašanja v zvezi s spremenjeno strukturo skupščine in določene bistvene spremembe v odnosih in položaju nekaterih organov federacije.

Tako je dejal, da je Zvezna skupščina najvišji organ oblasti in

hkrati nosilec funkcije družbenega samoupravljanja na ravni federacije.

Zvezni zbor ima v bistvu status splošno-političnega zbora z vsemi zakonodajnimi in političnimi pristojnostmi, ki za skupščino izhajajo iz pristojnosti federacije, medtem ko samoupravni zbori enakopravno z Zveznim zborom na kvalificiran način sprejemajo zakone in druge pravne akte samo takrat, kadar so na dnevnem redu skupščine vprašanja iz njihove pristojnosti.

Razen sprejemanja aktov v enakopravnem deležu z Zveznim zborom gospodarski, prosvetno-kulturni, socialno-zdravstveni in politično-upravni zbori prav tako **samo**stojno obravnavajo načelna vprašanja s svojega delovnega območja in imajo v tem smislu pravico, dajati priporočila delovnim samoupravnim organizacijam in državnim organom. V določenih primerih lahko sporočajo svoje mnenje in v zvezi sklepa drugega zbora.

Takšna koncepcija organizacije Zvezne skupščine po zborih je dejansko — seveda po obliki, ne pa po vsebini — specifična inačica dvodomnega sistema, ker pri sprejemanju zakonov in drugih aktov nastopa vzporedno z Zveznim zborom samo eden izmed drugih štirih zborov, kadar so na dnevnem redu zadeve iz njegove pristojnosti.

Glede na vlogo in mesto Zveznega zbora v Zvezni skupščini je mogoče postaviti vprašanje, ali pri taki strukturi ne bodo samoupravni zbori po svojem položaju neenakopravni glede na Zvezni zbor. Vendar ni tako. Ti zbori so namreč načeloma predvsem organi družbenega samoupravljanja, to je neke vrste najvišji delavski sveti na posameznih področjih dela in samoupravljanja. V tem smislu so njihove funkcije popolnoma določene in prav s temi funkcijami — ne z nekakšnimi splošno političnimi — ti zbori dejansko morejo in morajo dopolnjevati Zvezni zbor v njego-

vih funkcijah. Na teh področjih so ti zbori popolnoma enakopravni, izven teh funkcij pa bi se takšni zbori nujno spremenili v formalni privesek Zveznega zbora.

Ce bi težili za tem, da bi bili samoupravni zbori odgovorni za celotno dejavnost in odločanje Zvezne skupščine, bi dejansko napravili iz njih nekakšna splošna reprezentativna telesa, kar bi jih ločevalo od družbene baze in jih deformiralo kot instrumente neposredne demokracije, ter bi s tem oslabilo tudi njihov pozitivni vpliv na dejavnost skupščine. Ti zbori bi s tem dejansko izgubili svojo kvalifikacijo, z njimi pa tudi vsa skupščina.

In naposled, če bi tudi za vse to našli formalne rešitve — navsezadnje bi verjetno zares našli rešitve, ki bi odstranile omenjene negativne posledice, o katerih je bilo govora — je vendarle treba reči, da naša družba zdaj ni niti politično niti družbeno-ekonomsko pripravljena na to. Notranja protislovja naše družbe, ki izhajajo iz njene relativne zaostalosti, so še takšna, da zahtevajo učinkovit državni mehanizem na določenih področjih družbenega življenja, ki mora biti sposoben za operativno odločanje. To potrebo mora naša skupnost upoštevati pri graditvi celotnega političnega sistema, pa tudi pri oblikovanju skupščine. Ta stabilnost in operativnost, nakazani v sedanjem predlogu ustave, zagotavljata po eni strani specifične funkcije Zveznega zbora skupno z Zborom narodov, po drugi strani pa vlogo in položaj funkcij, kot so predsednik republike, Zvezni izvršni svet, upravni organi in Svet federacije. Vsi ti organi so sicer samostojni, vendar v okvirih, ki jih določa ustava, hkrati odgovorni Zveznemu zboru glede na njegove specifične funkcije, ter celotni skupščini glede funkcij, ki enakopravno pripadajo samoupravnim zborom in Zveznemu zboru. Z drugimi besedami, samoupravni zbori

so sestavni del skupščine samo v določenih funkcijah in na določenih področjih njene vloge, pa tudi voljeni in sestavljeni so prav za potrebe teh in ne kakih drugih funkcij. Če bi odstopili od teh načel, bi nedvomno vnesli mnogo labilnosti in negotovosti v celoten političen mehanizem.

Na nekaterih področjih, ki ne posegajo neposredno v družbeno samoupravljanje, bo Zvezni zbor skupaj z Zborom narodov nastopal samostojno kot Zvezna skupščina. V vseh drugih primerih sestavlja ta skupščino dva popolnoma enakopravna domova.

Tovariš Kardelj je potem govoril o razlogih, zaradi katerih predvideva predosnutek nove ustave prav štiri samoupravne zборе, to je gospodarskega, socialno-zdravstvenega, kulturno-prosvetnega in politično-upravnega. V odgovoru na vprašanje, ali sta tudi Zvezni skupščini nujno potrebna socialno-zdravstveni in kulturno-prosvetni zbor, ker je večina zadev s tega področja v pristojnosti republik, je Kardelj opozoril na dvoje dejstev. Prvič, tudi na teh področjih sprejema federacija splošne zakone, to je splošna načela za enotni sistem na teh področjih, razen tega pa ima tudi določene konkretne pristojnosti, ki jih določa zvezna ustava. Če zaradi teh funkcij federacije, pa čeprav so kvantitativno še tako omejene, bodo takšni zbori koristni in celo nujni v novi ustavni koncepciji. Drugič, v federaciji kot družbeni skupnosti delovnih ljudi Jugoslavije, ki povezuje celo vrsto njihovih skupnih interesov, ne glede na to, ali so v zvezni ustavi formulirani kot zvezna ali republiška pristojnost ali pa sploh ne, je cela zbirka vprašanj, ki dejansko ne sodijo na področje države in prisilnega urejanja zadev.

Na tem področju bodo zbori Zvezne skupščine delali predvsem kot organi družbenega samoupravljanja, to je kot činitelji prostovoljnega sporazumevanja in vskla-

janja ter svobodnega dogovora različnih činiteljev naše družbene skupnosti. Osnovni instrument teh zborov ne bo zakon, temveč priporočilo, ki ga bodo nekatere ali pa vse republike upoštevale svobodno in prostovoljno glede na svoje potrebe.

V nadaljnji obdelavi skupščinskega mehanizma je Kardelj dejal:

»Med obravnavanjem predosnutka je ustavna komisija — po moje upravičeno — največ razpravljala o politično-upravnem zboru. Res se glede na področje svojega delovanja ta zbor nekako razlikuje od drugih treh samoupravnih zborov. Tū namreč ne gre za določeno področje družbenega življenja, v katerem delujejo specializirane samoupravne delovne organizacije, temveč za obliko družbene dejavnosti, ki posega na vsa področja družbenega življenja, še posebej pa se nanaša na vsa področja samoupravljanja. Gre namreč za področje družbenega ustroja kot takega.

Ker se bodo s številnimi problemi družbene graditve v okviru svoje pristojnosti ukvarjali tudi drugi trije samoupravni zbori in ker ima Zvezni zbor povsem določene funkcije na področju splošne politike, se zares zdi upravičeno vprašanje, ali naj ohranimo poseben politično-upravni zbor?

Ustavna komisija pa je kljub temu sklenila predlagati ustanovitev takega zbora.

Očitno je, da obstaja vrsta problemov družbene graditve, ki se nanašajo na družbo kot celoto hkrati pa posegajo tudi na posamezna področja družbenega samoupravljanja. Potemtakem ne bi povsem ustrezalo celotni koncepciji naše nove ustave, če bi bilo reševanje teh problemov prepuščeno izključno Zveznemu zboru brez enakopravnega soodločanja ustreznih samoupravnih zborov v okviru Zvezne skupščine. Neposredno in enakopravno soodločanje Zveznega zbora in samoupravnega zbora,

v katerem bodo izvolili svoje predstavniške samoupravni organi na vseh področjih družbenega življenja, namreč po občinskih skupščinah, bo vsekakor prispevalo, da bodo sklepi Zvezne skupščine tudi na tem področju pod najbolj neposrednim vplivom zainteresiranih delovnih ljudi in delovnih kolektivov in torej kar najbolj usklajeni s potrebami vsakdanjega življenja.

Razen tega narekuje takšno rešitev tudi praktična potreba. Čeprav potreba sama po sebi ne bi smela biti odločilna, ker bi ji bilo kot taki mogoče ustreči tudi drugače, jo je vendarle treba upoštevati pri razpravi o tem vprašanju. Problemi družbene graditve namreč niso takšni, da bi jih bilo mogoče urejati z znanstvenimi oziroma s strokovno-upravnimi merili in sredstvi.

Ker ti problemi posegajo v elementarne družbene odnose in vplivajo na družbeni položaj vsakega človeka in vsake samoupravne organizacije v naši državi, je jasno, da so hkrati tudi politični problemi v upravnem pomenu besede. Zato mora biti na tem področju delovanje subjektivnih sil socialistične družbe, še posebej pa znanstvena in strokovno-upravna dejavnost pri praktičnem urejanju teh problemov tesno povezana z realnim vplivom delovnih ljudi v organih družbenega samoupravljanja. Politično-upravni zbor skupščine kot samoupravni zbor zagotavlja povezavo obeh činiteljev. Družbena skupnost bo v tem zboru vsekakor lahko zbrala na temelju volitev delovnih organizacij in skupščin komun skupino predstavnikov družbenega življenja iz neposredne prakse, predstavnikov, ki bodo združevali tako strokovno sposobnost in znanje kakor neposredno politično odgovornost za vsakdanje probleme in potrebe dela samoupravnih organov. Mislim, da bo lahko tak organ v sestavi Zvezne skupščine — kakor tudi v sestavi

republiških skupščin — vsekakor zelo mnogo prispeval k bolj kvalificiranemu in bolj iniciativnemu delu skupščine in njenih organov pri reševanju vrste neurejenih problemov, ki jih že ima ali jih bo imela družba.

Predsednik ustavne komisije Edward Kardelj je dejal, da se ne bo spuščal v značilnosti preostalega dela skupščinskega mehanizma, ker se ne razlikuje bistveno od sedanjega in ker je tudi besedilo predosnutka v tem pogledu jasno, nato pa je dejal v zaključnem delu referata:

»S tem, da načelno ostaja v okviru sedanje osnovne ustavne koncepcije o funkciji **predsednika republike** kot politično-izvršnega organa federacije, predosnutek ustave predvideva, da se funkcija predsednika republike loči od funkcije predsednika Zveznega izvršnega sveta.

Razlogi za takšno ločitev so praktičnega pomena, se pravi, ta delitev funkcij zagotavlja smotno delitev dela in natančnejše razmejuje odgovornosti.

Ta sprememba je nujno pripeljala do tega, da se znatno spremeni tudi funkcija predsednika republike glede vloge in pristojnosti, to je, da se okrepijo tiste njene izvršno-politične funkcije, ki niso bile potrebne doslej, ko je bil predsednik republike tudi predsednik Zveznega izvršnega sveta. Te spremembe so podrobneje razčlenjene v pravni obrazložitvi; tu naj opozorim skupno zasedanje samo na tri vprašanja.

Prvič, zaradi posebnega pomena in narave funkcije predsednika republike v novih pogojih je bolj kot doslej poudarjena njegova samostojnost pri izvajanju njegovih ustavno določenih funkcij.

Vsekakor najpomembnejša sprememba v značaju funkcije predsednika republike je njegova vloga pri formiranju Zveznega izvršnega sveta in pri uresničevanju politično-izvršne funkcije tega sveta.

Dosedanja praksa namreč kaže, da je v sedanjem političnem sistemu določena razlika med stvarnostjo in formalno vsebino odnosov med skupščino in Izvršnim svetom. Po ustavnem zakonu voli Zvezni izvršni svet Zvezna ljudska skupščina v celoti in posamično na temelju predlogov skupine poslancev. Z drugimi besedami, skupščina lahko z večino glasov sestavlja Izvršni svet po subjektivnem sklepu poslancev, neodvisno tudi od volje predsednika republike kot stalnega predsednika Izvršnega sveta, ki je odgovoren za njegovo delo. V stvarnosti je skupina poslancev vselej dajala svoj predlog na pobudo in v soglasju z zveznim odborom Socialistične zveze. To je bilo nujno ne le s političnega stališča, temveč tudi zaradi smotrnosti pri sestavljanju tako pomembnega organa, kot je vrhovni politično-izvršni organ federacije, ki mora biti organizirano „moštvo“, da more prevzeti vso odgovornost.

Ta korektura, ki jo je prinesla praksa, pa ni povzročila načelnih sprememb. Očitno je, da tak odnos otežuje razvijanje popolne osebne odgovornosti na določenih družbeno-političnih položajih.

Podobno je tudi s splošno odgovornostjo Izvršnega sveta skupščini glede dejavnosti na njegovem delovnem območju. Izvršni svet je po ustavnem zakonu odgovoren skupščini za vse svoje delo in sklepe. Skupščina lahko bodisi ukine, bodisi spremeni njegove odločitve, lahko tudi zavrne predlog Izvršnega sveta s področja zakonodaje in drugih aktov, ki jih sprejema skupščina, ter sprejme druge, nasprotno. V vseh primerih je Izvršni svet dolžan sprejeti sklepe skupščine in jih brezpogojno izpolnjevati. Ustavni zakon sicer ne prepoveduje odstopa, vendar je ostavka glede na celotnega duha našega sedanjega ustavnega in političnega sistema politično diskriminirana oziroma velja za dejanje, ki moralno-politično ni v skladu z

bistvom našega celotnega političnega sistema.

Takšni odnosi med skupščino in Zveznim izvršnim svetom, ki so s formalne plati zelo demokratični, v praksi prinašajo pomembne pomanjkljivosti in delu tako enega kakor drugega organa in celo stbijsko spreminjanje teh odnosov. Če bi namreč skupščina v celoti uveljavila svoje pravice in celo politično odgovornost, ki ji jo daje ustavni zakon, bi se mogla neposredno vmešavati v vse operativno delo Zveznega izvršnega sveta in mu odvzeti sleherno samostojnost. Zvezna ljudska skupščina tega seveda ni delala, ker je vsak poslanec dobro vedel, da bi to paraliziralo delo celotne državne uprave. Ker pa je zaradi tega začela izginjati meja odgovornosti, je prav Zvezna ljudska skupščina izgubljala dobršen del družbene pobude.

Predosnutek nove ustave si prizadeva tudi za odstranitev te pomanjkljivosti. Načelno novega ne prinaša ničesar, pač pa prevzema iz dosedanje prakse demokratičnih sistemov nekatere znane oblike. Po tej konceptiji je predsednik republike kot politično odgovoren čuvár ustavnosti in politike Zvezne skupščine na področju izvajanja odgovoren tudi za takšno sestavo Zveznega izvršnega sveta, da bo zagotovljeno eno in drugo. Prav zato predsednik republike določa mandatarja za sestavo Izvršnega sveta, t. j. kandidata za predsednika Izvršnega sveta. Ker je mandatar oz. bodoči predsednik Izvršnega sveta po ustavi osebno odgovoren za delo Izvršnega sveta, v soglasju s predsednikom republike tako sestavi Izvršni svet, da bo zagotovljeno izpolnjevanje nalog, in Zveznemu zboru skupščine sporoči predlog za celotno sestavo Zveznega izvršnega sveta. Zvezni zbor skupščine seveda lahko zavrne predlog v celoti ali pa zahteva zamenjavo posameznik Izvrš. sveta vrniti mandat, če se ne strinja s sklepom skupščine.

Vloga predsednika republike glede usmerjanja dela Zveznega izvršnega sveta se kaže tudi v pravici predsednika, da lahko vključi določena vprašanja v dnevni red sej sveta, in v pravici, da predseduje sejam sveta, na katerih je navzoč.

In končno, predosnutek uvaja novo institucijo v naš ustavni sistem, namreč Svet federacije, ki ga predsednik republike sklicuje po potrebi. Svet federacije je prav tako eden izmed instrumentov, po katerih lahko predsednik republike vpliva na izvršno politiko. Svet federacije se sklicuje k obravnavi politike in stanja v deželi ter delovanja politično-izvršnih in upravnih organov in zaradi predlaganja stališč in ukrepov odgovornim državnim organom. Člane sveta imenuje Zvezni zbor na predlog predsednika republike, in sicer iz vrst zveznih in republiških državnih funkcionarjev, kakor tudi odgovornih funkcionarjev družbeno-političnih in drugih organizacij ter predstavnikov javnega življenja. V tej obliki nova ustava zagotavlja formalne pogoje za neposredno posvetovanje z državnimi, političnimi in drugimi odgovornimi činitelji na področju izvršne politike, kakor tudi pri neformalnem usmerjanju in vsklajevanju dela, če se pokaže potreba za to. Čeprav Svet federacije ne sprejema nikakršnih obveznih sklepov, je lahko v tem smislu pomembna opora tako funkcije predsednika republike kakor vseh drugih organov federacije.

Predosnutek nove ustave natančneje določa tudi odnose in pristojnosti skupščin in politično-izvršnih oziroma upravnih organov.

Načelna novost na tem področju je nekoliko spremenjena fiziognomija izvršnih svetov in vodilnih organov uprave. Izkušnje naše prakse od sprejema ustavnega zakona doslej kažejo, da je organizacija teh organov v glavnem upravičena, zato tudi nova ustava ne

predvideva bistvenih sprememb na tem področju. V odnosih med temi organi pa je praksa pokazala nekatere pomanjkljivosti, ki jih skuša odpraviti predosnutek nove ustave. Poglavitna pomanjkljivost v teh odnosih je vsekakor nezadostno izražena osebna odgovornost članov izvršno-političnih teles in šefov državne uprave, kakor tudi drugih samostojnih funkcionarjev na dolžnostih političnega pomena. V prizadevanju, da bi odstranili negativne posledice administrativno-političnega upravljanja ter postavili osnove družbenega samoupravljanja, smo pred časom močno razvili načela in oblike kolektivnega vodstva, zapostavljali pa smo nekatere vidike osebne odgovornosti na področjih, kjer je ta nujno potrebna. To je v nekaterih primerih pripeljalo do tega, da so bili upravni organi premalo samostojni v odnosu do izvršnih svetov, kar je oviralo njihovo pobudo in odgovornost, izvršni sveti pa so morali izpolnjevati mnogo sekundarnih upravnih nalog. Prav zato prinaša predosnutek nove ustave določene spremembe, ki natančneje opredeljujejo pristojnosti, pravice in dolžnosti posameznih politično-izvršnih teles in organov kakor tudi upravnih in drugih funkcionarjev.

Razen tega predosnutek jasneje določa tudi odnose med skupščino in Izvršnim svetom s tem, da v pravem pomenu besede zožuje funkcije Izvršnega sveta na politično-izvršne. Vendar Zvezni izvršni svet samostojno sprejema sklepe, ki jih more sprejeti. Skupščina sicer lahko te sklepe ukine ali spremeni, bodisi na zahtevo predsednika republike, bodisi na lastno pobudo, vendar sme predsednik Zveznega izvršnega sveta v primeru, če se ne strinja s takim sklepom Zvezne skupščine, sporočiti odstop Izvršnega sveta v celoti.

Dosedanja praksa kaže, in predosnutek to tudi sprejema, da so razen članov Zveznega izvršnega

sveta, ki jih voli Zvezni zbor, po svojem položaju člani sveta tudi predsedniki republiških izvršnih svetov, kakor tudi zvezni državni sekretarji in zvezni sekretarji. To je najbolj smotrna rešitev, ker omogoča Izvršnemu svetu, da opravlja svojo vsklajevalno funkcijo v najugodnejših pogojih ter mu zagotavlja potrebno operativnost.

Zaradi učinkovitejšega dela pa predvideva predosnutek, da Zvezni izvršni svet lahko sprejema sklepe tako v ožji kakor v širši sestavi.

Takšna rešitev je nujna glede na dosedanjo prakso. Za sprejemanje mnogih tekočih sklepov je Izvršni svet v širši sestavi preveliko telo, razen tega pa tudi ni treba, da bi pri urejanju takih vprašanj sodelovali tudi tisti funkcionarji, ki imajo specifične naloge. V širši sestavi bi se Zvezni izvršni svet sestajal samo zaradi določenih vprašanj ali svojih aktov.

Glede položaja in vloge **zvezne uprave** predosnutek ustave ne vsebuje bistvenih sprememb. Vendar je ta tvarina zdaj - v predosnutku obdelana dosledneje, vnesene pa

so tudi nekatere novosti tako za krepitev samostojnosti in odgovornosti organov uprave, o čemer sem govoril prej, kakor glede neposrednejšega političnega nadzorstva skupščine nad delom uprave.

Spremembe v položaju uprave naj razrešijo Zvezni izvršni svet vrste upravnih in tehničnih zadev ter ustvarijo pogoje, da bo Svet postal pravi politični, koordinativni in direktivni organ na področju izvršilnosti in uprave. Po drugi strani naj bo Zvezni izvršni svet skupaj s samostojnimi funkcionarji v zveznih organih uprave vsestransko odgovoren pred skupščino.

Takšen položaj uprave bo hkrati olajšal izvajanje tiste politike in tistih ukrepov, za katere je federacija odgovorna po ustavi.

Predosnutek nove ustave obravnava vse te odnose za federacijo, hkrati pa daje tudi načela ali orientacijo za podobne odnose v republikah, komunah in drugih politično-teritorialnih enotah, da bi bila zagotovljena enotnost sistema v tistih okvirih, ki so nujni za skladni razvoj naše družbene skupnosti,« je zaključil predsednik komisije za ustavna vprašanja Edvard Kardelj.

BELEŽKE

BELEŽKE

BELEŽKE
